

Nära vatten

Ett gestaltungsforslag for Frihamnens piler
i centrala Goteborg

Examensarbete av Rasmus Karl-Oskar Lagerstrom
Fakulteten for naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen for stad och land, avdelningen for landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitekturprogrammet, SLU Uppsala 2012

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap,
institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2012 Rasmus Lagerström, rasmuslagerstroem@gmail.com
Titel på svenska: Nära vatten - ett gestaltungsförslag för Frihamnens piler i centrala Göteborg
Title in English: Close to water - a design proposal for the piers of Frihamnen in central Gothenburg
Handledare: Sofia Sandqvist, institutionen för stad och land
Examinator: Tomas Eriksson, institutionen för stad och land
Extern examiner: Magnus Höglund, Tengbom
Opponent: Erik Eneroth, student vid landskapsarkitekturprogrammet
Foto: Författare där inget annat anges.
Nyckelord: Parkgestaltning, klimatanpassningsstrategier, Frihamnen, Göteborg
Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Förord

Jag vill tillägna mitt examensarbete min underbara flickvän Ellinor Gunnarson. Ett stort tack till min syster Nina och övriga familj för det stöd som ni har gett mig under projektet. Jag skulle vilja tacka vänner och arbetskamraterna på Landskapsgruppen. Slutligen ett stort tack till min handledare Sofia Sandqvist, som har gett goda råd längs med projektets gång.

Sammanfattning

Examensarbetet Nära vatten är ett gestaltningsförslag som visar på hur man kan skapa ett varierat utbud av rekreativmiljöer i centrala Göteborg med en framtida park på Frihamnens pিরer. Resultatet grundar sig på inventeringar och analyser av platsens befintliga och framtida situation samt inspiration från parker runtom i världen. Arbetet syftar till att undersöka hur Frihamnens förutsättningar kan förändras och utvecklas genom gestaltning.

Bakgrund

Projektet grundades efter att jag i slutet av sommaren 2011 diskuterade om olika idéer till ett examensarbete med stadsträdgårdsmästaren för Göteborg stad, Helena Bjarnegård. Hon nämnde ett pågående projekt vid namnet "Centrala älvstaden – en vision för Göteborgs stadskärna" vars uppdrag är att utarbeta visioner och strategier för området som kallas Centrala Älvstaden. Det startades upp våren 2010 med målet att presentera förslag på strategier och visioner för politikerna sommaren/hösten 2012. Projektet är storskaligt och ytterst omfattande. Området utgörs främst av gammal industri och hamnverksamhet. I samtalet med Bjarnegård lyfte hon fram Frihamnen som ett möjligt parkområde.

Jag valde Frihamnen och uppgiften att omvandla platsen till park med anledning av dess centrala läge i staden och problematiska läge vid vattnet förutsättningar som jag upplever som utmanande och spännande att förhålla sig till. Uppgiften var att undersöka och utveckla platsen genom gestaltning. Att projektet "Centrala älvstaden – en vision för Göteborgs stadskärna" är aktuell stärkte upplevelsen av att jobba med ett projekt som skulle kunna bli verkligt.

Syfte och frågeställning

Syftet med arbetet är att gestalta Frihamnens pিরer och diskutera hur förutsättningar kan förändras och utvecklas.

Min frågeställning är:

- Hur kan en framtida park i Frihamnen gestaltas så att ett varierat utbud av rekreativmiljöer skapas i centrala Göteborg?

Avgränsningar

Arbetet avgränsas till en vision för Frihamnens pিরer och omgivande vatten enligt de förutsättningar som ges av klimatanpassningsstrategin *retreat* (Mistra Urban Futures, 2010). Den tidigare verksamhetens eventuella påverkan på miljön kommer inte att beröras, då fokus legat på gestaltning av utemiljön. Referensobjekten i studierna är valda för sina liknande förutsättningar och används som *förebilder och inspiration* till hur Frihamnens förutsättningar kan utvecklas och förändras. Tidsmässigt avgränsas arbetet till avsedd tid för ett examensarbete i landskapsarkitektur. Förslaget avgränsas till att inte beröra tekniska lösningar.

Metod

Resultatet av detta arbete har utvecklats genom en kreativ arbetsprocess som innefattar insamlingsmetoder, analysmetoder och gestaltningsmetoder. Insamlingsmetoderna gjordes genom platsbesök, insamling av kartunderlag och litteraturstudier. Detta gjordes för att kunna ge underlag till att kunna genomföra analysmetoderna.

Metoderna för analyserna anpassades efter arbetets syfte, att undersöka Frihamnens förutsättningar med fokus på att kunna skapa en variation av rekreativmiljöer i centrala Göteborg. Analyserna omfattades av en stadsrumsanalys, markanvänds-/verksamhetsanalys och en orientering och tillgänglighetsanalys. Alla analyser förutom stadsanalysen behandlar den framtida situationen som ges av klimatanpassningsstrategin

retreat (Mistra Urban Futures, 2010). Utöver analyserna av platsen analyserades utbudet av rekreativmiljöer i parker i centrala Göteborg. Analysmetoderna inspireras av Arne Branzell's rumsanalys (1976), Gordon Cullen's sekvensanalys (1961), Kevin Lynch's *The image of the city* (1960) och Patrik Grahn & Gunnar J. Sorte's *De 8 parkkaraktärerna* (1985).

Mina val av gestaltningsmetoder har utgått från arbetets syfte och riktlinjerna från problem- och kvalitetsformuleringen. Metoderna för gestaltningen har rört *kopplingar till omgivningen, tillgänglighet och visuella kontakter*. Utöver dessa gestaltningsmetoder har *inspiration och förebilder* påverkat resultatet vilket även gör dem till en gestaltningsmetod i arbetet. *Inspiration och förebilder* utgör arbetets teoretiska grund. Den omfattas av studier på tre referensparker som har liknande förutsättningar som Frihamnen. Det undersökande verktyget för gestaltningen har varit skissen.

Situation och åtgärder

Frihamnen byggdes 1922 och har fungerat som hamn fram till idag. Områdets verksamhet speglar tydligt Göteborgs historia som hamnstad. Frihamnen ligger på norra älvstranden i Göteborg. Området tillhör Centrala älvstaden vilket är ett samlingsnamn för stora delar av centrala Göteborg som ligger på bägge sidor om Göta älv. Området består av en större landdel och tre pিরer som kallas Kvillepiren Norra piren och Bananpiren. Frihamnen är ett platt industriområde, som karakteriseras av industrilokaler och stora kring ytor av asfalt och betong. Frihamnen och andra centrala delar står idag inför en framtid där industrierna byts ut mot bostäder, affärsverksamhet och parker. I projektet - *Visionen om Centrala älvstaden* har en rapport gjorts som visar på tre olika strategier för hur man kan förhålla sig till en stigande havsnivå vid planering av Frihamnen. Strategin *defend* innebär att man bebygger pիրerna och försvarar dem med vallar som skyddar för ökande havsnivåer. Den andra är *attack* och går ut på att man bebygger vattnet med flytande bebyggelse och två av de inre pիրerna med hus. Den tredje och sista är strategin *retreat*. Vilken jag har valt att utgå från i mitt examensarbete. Den innebär att man

avstår att bebygga samt successivt drar tillbaka befintliga byggnader från de låglänta delarna i Frihamnen. Högre liggande bebyggelse vallas in. Detta görs på grund av den överhängande översvämningsrisken. De låglänta delarna används istället som rekreativområde, parkområde samt uppställningsyta för bilar och båtar.

En problemformulering och en kvalitetsformulering sammanfattar analyserna av Frihamnens förutsättningar, och lyfter fram platsens starkaste kvalitéer och största problem. De visar på vilka förutsättningar som ska utvecklas och lösas med den kommande gestaltningen genom att visa på problemet/kvalitén, målsättning och åtgärden för att nå målsättningen.

Problemformulering

Problem	Målsättning	Åtgärder
- Pիրerna är isolerade från varandra	-Integrera Frihamnen med staden, länka samman Hisingen och fastlandet	- Skapa en stark fysisk länk mellan områdena, låta de omgivande områdena sätta avtryck på Frihamnen
- Framtidens förhöjda vattennivåer	- Frihamnen ska klara att stundvis översvämmas utan att ta större skada, nu och 100 år framåt	- Skapa en gestaltning som klarar av de framtida vattennivåerna utan att ta större skada.
- Saknar rekreativkvalitéer	- Frihamnen ska rymma många olika slags kvalitéer, både aktiva och stillsamma aktiviteter	- Skapa en öppen plats för större evenemang, skapa platser som inrymmer olika typer av aktiviteter och skapa promenadstråk med kvalitéer

Kvalitetsformulering

Kvalité	Målsättning	Åtgärder
- Närhet till vatten	- Tillgängligöra vattnet för invånaren	- Skapa olika möjligheter att närma sig vattnet och sätt att uppleva vattnet på
- Frihamnens centrala läge i staden	- Skapa en stor mötesplats centralt i staden där gamla, unga, olika nationaliteter och grupper kan mötas på samma villkor	- Skapa platser för möten och aktiviteter, bjuda in till parken genom stora stråk och siktlinjer
- Frihamnens formstarka siluett i stadsstrukturen som visar på Göteborg som historisk hamnstad	- Att skapa en park med en stark identitet som reflekterar staden Göteborg	- Bevara pirernas strikta konturer, undvik strukturer i dockorna, vilket kan leda till svagare intryck av pirernas konturer, lyft fram dockornas form och vattenspegel

Vision

Konceptet är den bärande idén är som legat till grund för visionen. Den innefattar utöver den bärande idén också en gestaltningsprincip. Tillsammans med aspekter från analyserna och inspiration från bland annat *Daniaparken*, *Nansenparken* och *Zhongshan Park* bildar konceptet en helhetslösning.

Mitt koncept för gestaltningen är att göra vattnet tillgängligt för människan i centrala Göteborg och att förstärka upplevelsen av vattnet, där av konceptnamnet *Nära vatten*. Här kan man känna på vattnet. Uppleva dess livfulla rörelse men också dess stilla vattenspegel. I parken är den storslagna naturen stark närvarande. Dess slående krafter kan upplevas på visa utsatta platser. Den spännande miljön kontrasteras med lugnare miljöer.

Som återkommande besökare kommer man kunna uppleva vattnet som ett levande element, som förändrar parken över året.

Gestaltningförslaget *Nära vatten* visar hur vattnet i centrala Göteborg kan tillgängliggöras i en framtida park på Frihamnens prier. Parken erbjuder många varierande miljöer där fokus är upplevelsen av vattnet. Ute på parkens mittpunkt *Klippan* kan man uppleva en snarlik känsla av att vara ute i kustlandskapet. Här är intrycket av vattnet storslaget och respektingivande när vågorna slår in över klippans flak. I förslaget ingår utöver en upplevelsepark, en gång- och cykelpassage mellan fastlandet och Hisingen som binder ihop den tvådelade staden. Gestaltningen av Frihamnen visar på hur man kan använda sig av problemet med förhöjda vattennivåer och utnyttja det till att skapa dynamiska miljöer som med sin förändring bjuder på spännande upplevelser.

Diskussion

Visionen om att skapa rekreativmiljöer i centrala Göteborg med närhet till älven och upplevelser av vatten svarar på min frågeställning. *Nära vatten* skulle det kunna bli "hela" Göteborgs nya stadspark. Ett komplement till dagens skogliga stadspark, Slottskogen. Parken *Nära vatten* har en identitet som återspeglar stadens historia genom upplevelser av storslagna vattenmiljöer som knappast skulle kunna skapas någon annanstans i centrala Göteborg. Den är rustad för att hantera framtida klimatförändringar på sätt som skapar nya upplevelser i parken. Parkens centrala läge mellan stadsdelarna kan symbolisera mötet mellan invånarna och en splittrad stad. En parken som förenar staden. Är inte det en bra grund till en ny central, stadspark för hela Göteborg?

Slutsatsen är att man kan skapa ett varierat utbud av rekreativmiljöer för invånarna i centrala Göteborg genom att ta tillvara närheten till älven och göra den tillgänglig. Detta kan ske redan innan bebyggelsen är planerad genom att man utgår från klimatanpassningsstrategin *retreat*. Kommunikationsmöjligheterna förbättras mellan centrala Göteborg och Hisingen vilket i sin tur leder till ett större utbud av rekreativmiljöer för invånarna.

Summary

The concept Close to Water is a design proposal that shows how a variety of recreational environments can be created in central Gothenburg with a future park on the piers of Frihamnen. The results are based on studies and analyses of the site's existing and future situation with inspiration from real parks around the world. The work aims to investigate how the conditions of Frihamnen can change and evolve through design.

Background

The project was established after I had discussed various ideas for a thesis with Gothenburg's city gardener, Helena Bjarnegård, in the late summer of 2011. Ms. Bjarnegård mentioned an ongoing project named "Central Älvstaden – A Vision for the Gothenburg City Center" whose mission is to develop visions and strategies for the area known as Centrala Älvstaden. The project began in the spring of 2010 with the goal of presenting suggestions for strategies and visions to politicians in the summer/autumn of 2012. The project is large scale and extremely comprehensive. The current use of the site is related to old industrial and port activities. Bjarnegård emphasized Frihamnen as a potential park.

I chose Frihamnen and the task of converting the site to a park because it was a challenging and exciting undertaking. The task of exploring and developing the site is an appropriate task for a landscape architect. "Central Älvstaden – A Vision for the Gothenburg City Center" is a current project and is therefore strengthens the experience of working with a project that is relevant and could be realized.

Goals and Objectives

The objective of this study is to develop a design proposal

for Frihamnen that shows how a central park in the future Älvstaden could look and how it can enhance the city.

The purpose of the work is to investigate how the conditions of Frihamnen can change and evolve through design based on a climate adaptation strategy developed by Mistra Urban Futures (2010). My goal is to create a design proposal that answers the question:

- How can a future park in Frihamnen be designed so that a variety of recreation environments are created in the center of Gothenburg?

Boundaries

The work is in accordance with the vision for the piers of Frihamnen and surrounding water based on the conditions put forth by the Climate Adaptation Strategy Retreat (Mistra Urban Futures, 2010). The focus of the design is to create a variety of recreational environments in central Gothenburg. The proposal excludes technical solutions.

Method

The result of this work was developed through a creative work process that included inventory, analysis and design methods. Several sites visits, collection of map data and literature studies were conducted in order to carry out the analysis. The design methods were based on analysis of the site's opportunities and constraints resulting in a solution in the form of a design proposal.

The analytical methods were adapted for work purposes to investigate Frihamnen's conditions focusing on developing a variety of recreational environments. The analyses consisted of an urban space analysis, land use/operation analysis and an orientation and availability analysis. All analyses other than public analyses were in consideration with the future situation predicted by the Climate adaptation strategy retreat (Mistra Urban Futures, 2010). In addition to the site analyses, I analyzed a range of recreation environments in central

Gothenburg. Analytical methods are inspired by Arne Branzell's Spatial Analysis (1976), Gordon Cullen's Sequence Analysis (1961), Kevin Lynch's The Image of the City (1960) and P. Grahn & G. J. Sorte's The 8 Park Characters (1985).

My choice of design methods are based on the purpose and guidelines of the problem and quality formulation. The design methods were connections the surroundings, accessibility and visual contact. In addition to these design methods, the working design method of inspiration affected the outcome. Three reference parks that have similar conditions to Frihamnen provided the theoretical foundation for my inspiration. I used sketching as my primary investigative tool.

Situation and action

Frihamnen's dockland was constructed in 1922 and has since functioned as a shipping and trade hub. Frihamnen's activity clearly reflects Gothenburg's history as a port. Frihamnen is located on the north bank of the river in central Gothenburg. The area consists of a large land area and three piers called Kvillepiren, Norrapiren and Bananpiren. The site is a flat land area, characterized by industrial premises and large surfaces of asphalt and concrete. Frihamnen and other key areas are now facing a future where industry is replaced by residential housing, businesses and parks. The Vision of Central Älvstaden report shows three different strategies for how to respond to rising sea levels in the planning of Frihamnen.

The three strategies include *defence*, *attack* and *retreat*. The defence strategy involves building piers that are protected from the rising sea levels by dikes. *Attack* proposed floating buildings. *Retreat* is the strategy on which I have chosen to base my work. *Retreat* means that one refrains from building on the low-lying areas of Frihamnen and gradually removes existing buildings in these areas. Developments in the higher elevations should be protected by dikes in order to avoid the risks cause by impending flood risk. The low-lying regions should be used instead as recreational areas, parks and

parking for cars and boats.

Problem and quality formulations summarize Frihamnen's condition analyses and highlight the site's strongest qualities and its biggest problems. The formulations show which conditions must be addressed and solved by way of a design proposal showing the problems/qualities, objectives and actions required to achieve this goal.

Problems

Problem	Objective	Action
- The site is isolated	-Integrate Frihamnen with the city, linking Hisingen to the mainland	- Create a strong physical link between areas, allowing the surrounding areas to be reflected in Frihamnen
- The future elevated water levels	- Frihamnen will be capable of handling occasional flooding without taking damage today and 100 years into the future	- Create a design that is capable of future water levels without taking more damage.
- No recreational environments	- Frihamnen will accommodate many different kinds of qualities, both active and quiet activities	- Create an open space for major events, places that accommodate various types of activities and experiential walking paths

Qualities

Qualite	Objektive	Action
- Close to water	- Make the water accessible	- Create ways to approach and experience the water

- Frihamnen's central city location	- Create a great venue in the heart of the city where diverse age and cultural groups can meet on equal terms	- Creating places for meetings and activities. Construct an inviting park through the development of main streets and lines of sight
-------------------------------------	---	--

- The strong silhouette of Frihamnen in the urban structure that show's Gothenburg's great history as a port city	- Create a park with a strong identity that reflects the city of Gothenburg	- Preserve the piers strict contours, avoid structures in docks which can lead to a weaker impression of the pier's contours. Emphasize the docks form and makes use of reflections in the water
---	---	--

Vision

The concept is the fundamental idea behind the vision. It consists of a central idea and a design principle. Along with aspects of the analyses and inspiration from Daniaparken, Nansenparken and Zhongshan Shipyard Park, the concept forms an overall solution (Inspiration, see page 42).

My concept, Close to Water, is to make the water available to individuals in central Gothenburg and to enhance the experience of the water. It will be a place where one can feel the water and experience its vibrant movement as well as its reflections when it is still. The magnificent scenery is the core of the park. The forces of nature can be experienced in the special exposed areas which creates an exciting environment in contrast to the calmer environments. As regular visitors, one will be able to experience the water as a living element that changes the park over the years.

The design proposal, Close to Water, shows that water in central Gothenburg can be made available in a future park on the piers of Frihamnen. The park offers many varied environments where the focus is the experience of

the water. The Cliff, located in the park's centre, provides an experience similar to being in the coastal landscape. The Cliff gives the impression of the grandeur and awe water can provide when the waves crash over The Cliff's platforms. The proposal includes not only a park but also a pedestrian and bicycle passage between the mainland and Hisingen that binds the divided city together. The design proposal of Frihamnen shows how to utilize the problem of elevated water levels to create dynamic environments that offer exciting experiences.

Discussion

The vision of new recreation areas in central Gothenburg, close to the river which facilitates experiences of water answers my research question. My conclusions that have resulted in Close to Water present how a park at this location could enhance the city of Gothenburg and its inhabitants. Could this proposal provide Gothenburg's solution to completing the city's urban park structure? It would complement Slottskogen which is strongly dominated by woodland and hilly environs with no connection to the river. Close to Water has a identity that reflects the city's history through the experience of magnificent aquatic environments which could not be created elsewhere in central Gothenburg. The park is equipped to deal with future climate change in ways that create new experiences in the park. The park's central location between the districts will represent a meeting between residents in a divided city. It would be a park that unites the city. Is that not a good foundation for a new central park for greater Gothenburg?

In conclusion, the proposal demonstrates that the proximity to the river and the experience of water in Frihamnen is a rare quality for the parks in central Gothenburg. It takes advantage of its proximity to the river by creating a variety of recreational environments in the heart of Gothenburg. This can be done even before the buildings are planned by starting from the Climate adaptation strategy *retreat*. Communication opportunities between the center of Gothenburg and Hisingen will improve which in turn leads to a greater variety of recreational opportunities for the residents.

Innehållsförteckning

Inledning	10	Analys	20	- <i>Gestaltningssidé</i>	29	Vision	38
- <i>Syfte och frågeställning</i>	10	Verksamhet och markanvändning	21	- <i>Parkens form och struktur</i>	29	Koncept	39
- <i>Avgränsningar</i>	10	Cirkulation och orientering	21	- <i>Platserna i parken</i>	30	- <i>Nära vatten</i>	39
Metod och genomförande	11	Stadsrumsanalys	22	- <i>Huvudentrén</i>	30	- <i>möta</i>	39
- <i>Insamlingsmetoder</i>	11	Analys av parkkvaliteter i centrala Göteborg	23	- <i>Dammen</i>	30	- <i>ta avstånd</i>	39
- <i>Analysmetoder</i>	11	- <i>Keillers park</i>	23	- <i>Festival Plaza</i>	30	- Inspiration	40
- <i>Gestaltningmetoder</i>	12	- <i>Kronhusparken</i>	23	- <i>Aktiviteter</i>	30	Gestaltningförslaget	41
- <i>Disposition</i>	12	- <i>Brunnsparken</i>	23	- <i>Parkens formspråk</i>	30	Illustrationsplan	42
Platsen	13	- <i>Brunnsparken</i>	23	- <i>Upplevelser</i>	31	Bild av Frihamnen som den ser ut idag	43
- <i>Planer på utveckling</i>	13	- <i>Domkyrkoparken</i>	23	- <i>Platsens historia</i>	31	Upplevelser av vattnet	44
- <i>Översiktsplanen 2009</i>	13	- <i>Burgårdsparken</i>	23	- <i>Innan bebyggelsen</i>	31	Rekreation	44
- <i>Visionen om Centrala Älvstaden</i>	13	Problemformulering och åtgärder	24	- <i>Min slutsats</i>	32	Vattnet förändrar parken	45
- <i>Klimatanpassningsstrategier</i>	14	Kvalitetsformulering och åtgärder	24	- Inspiration	32	Frihamnspassagen	46
- <i>Klimatanpassningsstrategin retreat</i>	14	Referensparker	25	Zhongshan Shipyard Park, Zhongshan, Kina	33	- <i>Göteborgs ryggrad</i>	47
- <i>Riktlinjer utifrån klimat- anpassningsstrategin retreat</i>	14	Daniaparken, Malmö, Sverige	26	- <i>Bakgrund</i>	33	Kvartersgatorna	48
Frihamnen	15	- <i>Bakgrund</i>	26	- <i>Platsens förutsättningar</i>	33	Norra piren (illustrationsplan)	49
Historia	16	- <i>Gestaltningssidé</i>	26	- <i>Mål</i>	33	Klippan	50
- <i>Frihamnens historia</i>	16	- <i>Parkens struktur</i>	27	- <i>Gestaltningssidé</i>	33	Norra piren (vyer)	51
- <i>Göteborgs historia</i>	16	- <i>Parkens formspråk</i>	27	- <i>Gestaltningfilosofi</i>	34	Körsbärsdalen	53
Topografi och geografi	17	- <i>Platserna i parken</i>	27	- <i>Gestaltningstrategier</i>	34	Diskussion	54
Klimat	17	- <i>Upplevelser</i>	27	- <i>Platserna i parken</i>	34	Metod och källor	54
Strandlinjens sammansättning	18	- <i>Platsens historia</i>	28	- <i>Parkens struktur</i>	34	Vision och tekniska lösningar	55
Befintliga och framtida vattennivåer	18	- <i>Min slutsats</i>	28	- <i>Båt dockorna</i>	35	Framtiden	55
Bebyggelse, vegetation och markanvändning	19	- Inspiration	28	- <i>”Insjön”</i>	35	Källförteckning	56
Cirkulation	19	Nansenparken, Oslo, Norge	29	- <i>Den röda lådan</i>	35		
		- <i>Bakgrund</i>	29	- <i>Parkens formspråk</i>	35		
		- <i>Platsens förutsättningar</i>	29	- <i>Upplevelser</i>	35		
		- <i>Mål</i>	29	- <i>Platsens historia</i>	36		
				- <i>Min slutsats</i>	36		
				- Inspiration	37		

En bild föreställande två av Frihamnens tre pirer en gråmulen höstdag 2011.

Inledning

Detta gestaltande examensarbete omfattar Frihamnens tre pirer som ligger i centrala Göteborg.

Projektet grundades efter att jag i slutet av sommaren 2011 diskuterade olika idéer till ett examensarbete med stadsträdgårdsmästaren för Göteborg stad, Helena Bjarnegård. Hon nämnde ett pågående projekt vid namnet "Centrala älvstaden – en vision för Göteborgs stadskärna" vars uppdrag är att utarbeta visioner och strategier för området som kallas Centrala Älvstaden. Det startades upp våren 2010 med målet att presentera förslag på strategier och visioner för politikerna sommaren/hösten 2012. Projektet är storskaligt och ytterst omfattande. Området utgörs främst av gammal industri och hamnverksamhet. I samtalet med Bjarnegård lyfte hon fram Frihamnen som ett möjligt parkområde.

Jag valde Frihamnen och uppgiften att omvandla platsen till park med anledning av dess centrala läge i staden och problematiska läge vid vattnet, förutsättningar som jag upplever som utmanande och spännande att förhålla sig till när man gestaltar en plats. Uppgiften var att undersöka och utveckla platsen genom gestaltning. Att projektet "Centrala älvstaden – en vision för Göteborgs stadskärna" är aktuell stärkte upplevelsen av att jobba med ett projekt som skulle kunna bli verkligt.

Syfte och frågeställning

Syftet med arbetet är att gestalta Frihamnens pirer och diskutera hur förutsättningar kan förändras och utvecklas.

Min frågeställning är:

- Hur kan en framtida park i Frihamnen gestaltas så att ett varierat utbud av rekreativmiljöer skapas i centrala Göteborg?

Avgränsningar

Arbetet avgränsas till en vision för Frihamnens pirer och omgivande vatten enligt de förutsättningar som ges av klimatanpassningsstrategin retreat (Mistra Urban Futures, 2010) (se *Riktlinjer* s.16). Den tidigare verksamhetens eventuella påverkan på miljön kommer inte att beröras, då fokus legat på gestaltning av utemiljön. Referensobjekten i studierna är valda för sina liknande förutsättningar och används som *förebilder och inspiration* till hur Frihamnens förutsättningar kan utvecklas och förändras. Tidsmässigt avgränsas arbetet till avsedd tid för ett examensarbete i landskapsarkitektur. Förslaget avgränsas till att inte beröra tekniska lösningar.

Metod och genomförande

Resultatet av detta arbete har utvecklats genom en kreativ arbetsprocess som innefattar insamlingsmetoder, analysmetoder och gestaltningsmetoder. Under respektive metod förklarar jag vad som ingår och hur den förhåller sig till processen.

Insamlingsmetoder

För att förstå Frihamnens förutsättningar och möjligheter att utvecklas inventerades platsen. Detta gjordes genom platsbesök, insamling av kartunderlag och litteraturstudier. Insamlingsmetoderna valdes för att skapa underlag till mina analyser.

Besök på platsen gav kunskap i hur området ser ut och hur det används av människan. Litteraturstudierna gav information om platsens historia och framtida förutsättningar. Kartstudierna gav mig fakta om platsens specifika förutsättningar. Resultatet från insamlingsmetoderna utgör en kunskapsgrund för att kunna utföra nästa steg i processen, analys.

Analysmetoder

Metoderna för analyserna anpassades efter arbetets syfte, att undersöka Frihamnens förutsättningar med fokus på att kunna utveckla en variation av rekreativmiljöer i centrala Göteborg. Platsen analyserades med en stadsrumsanalys, markanvändnings-/verksamhetsanalys och orienteringsanalys, samt en tillgänglighetsanalys. Utöver analyserna av platsen analyserades utbudet av rekreativmiljöer i parker i centrala Göteborg.

För att förstå platsens möjligheter att utvecklas behövde jag förstå platsens beståndsdelar och hur platsen upplevs. Med inspiration från Arne Branzell's rumsanalys (Branzell, 1976) och Gordon Cullens sekvensanalys (Cullen, 1961) gjorde jag min egen stadsrumsanalys.

I arbetet använde jag mig av en förenklad version av Arne Branzell's rumsanalys (Branzell, 1976). Med den kan jag på ett övergripande sätt visa vad som avgränsar rummet och vad som gör att rummet upplevs som det gör. Denna kompletterades med Gordon Cullens sekvensanalys för att kunna göra en mer detaljrik analys av rummet utifrån hur man rör sig på platsen (Cullen, 1961). Den visar fokuspunkter, siktlinjer och upplevelser av rummets skala.

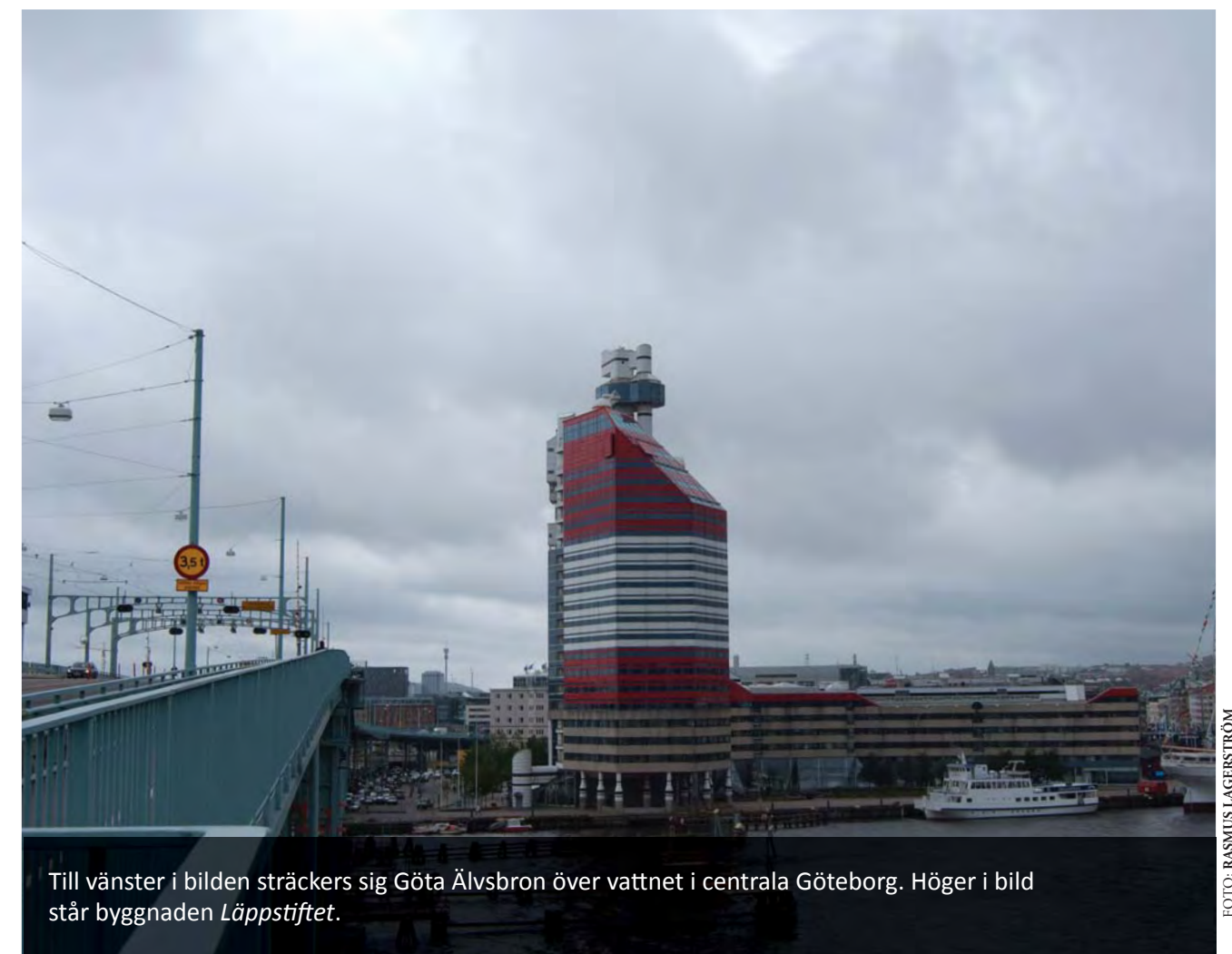
För att förstå förutsättningarna för att skapa rekreativmiljöer i staden behövdes förståelsen om hur platsen står i relation till staden och människan. Därför analyserades markanvändningens och verksamheternas påverkan på området i dag och i framtiden. Analysen kompletterades med en orienterings- och tillgänglighetsanalys på dagens situation och den framtida situationen. Detta för att förstå människans rörelser på platsen och vad som påverkar dem. Analyserna är inspirerad av *The image of the city* (Lynch, 1960). De innehåller noteringar om områdets karaktär, verksamhet, upplevd rörelsefrekvens, trafikslag, fysiska hinder och visuella orienteringspunkter (Lynch, 1960). På grund av att utgångspunkten är ett förslag på en framtida struktur kunde ingen platsanalys göras. Den bygger istället på antaganden utifrån klimat anpassningsstrategin -retreat's kartunderlag.

Markanvändningens och verksamheternas påverkan på området bygger på antaganden som jag gör utifrån verksamhetens innehåll, fysiska relation till området och dess psykologiska effekt på människor. Verksamhetens innehåll kan exempelvis påverka hur många som rör sig i området. Den fysiska relationen behandlar verksamhetens fysiska avstånd till parken. Effekten av verksamheten påverkas av avståndet till den. Närheten till bostäder och kontor har en psykologisk effekt som påvisar att parken är i staden och inte i landsbygden. Sammanfattningsvis kan det förenklas till upplevda områdeskaraktärer och deras upplevda inflytande på parken, vilket återfinns i Kevin Lynch analyser av staden (Lynch, 1960).

För att skapa underlag för vad som skulle skapa en större variation av rekreativmiljöer i centrala Göteborg analyserades centrala parkers kvalitéer. Analysen av parkerna avgränsades till att omfatta endast offentliga parker inom ett 6 km² stort område kring centrum. Begränsningen av området motiverades med att parker utanför området ligger på ett avstånd från centrum som får dem att inte ses som centrala. Arbetets begränsade tid var också en avgörande faktor. Analysen är inspirerad av *de 8 parkkaraktärerna* (Grahn & Sorte, 1985), som beskriver sociala värden i parker och grönområden. De olika karaktärerna är det vilda, det artrika, det rymliga, det rofyllda, det lekfulla, det gröna torget, det festliga, och det kulturella (Grahn & Sorte, 1985). För att skapa en detaljerad bild av parkernas innehåll och karaktär beskriver jag platserna med löpandertext, som utgörs

av beskrivande ord hämtade från *de 8 parkkaraktärerna* (Grahn & Sorte, 1985). Inventeringen analyseras genom att fastslå vilka kvalitéer som staden saknar och vilka som skulle kunna utvecklas för att skapa en större variation av rekreativmiljöer i centrala Göteborg.

Analyserna resulterar i en problemformulering och kvalitetsformulering för området. De sammanfattar viktiga svagheter och kvalitéer för området. Problemet presenteras och ges en målsättning som förverkligas genom utvalda åtgärder. På samma sätt redovisas kvalitetsformuleringen, men i detta fall går åtgärderna ut på att framhäva kvalitén. Problemformuleringen och kvalitetsformuleringen ger underlag till vilka gestaltningsmetoder som jag använder mig av.

Till vänster i bilden sträcker sig Göta Älvsbron över vattnet i centrala Göteborg. Höger i bild står byggnaden Lappstiftet.

FOTO: RASMUS LAGERSTRÖM

Gestaltningmetoder

Mina val av gestaltningmetoder har utgått från arbetets syfte och riktlinjerna från problem- och kvalitetsformuleringen. Metoderna för gestaltningen har rört *kopplingar till omgivningen, tillgänglighet* och *visuella kontakter*. De tar stöd i rapporten *A study of landscape architecture design methods* (Lidy, 2006). En rapport som diskuterar sättet att beskriva arbetsmetoder i gestaltningen. Utöver dessa gestaltningmetoder har *inspiration och förebilder* påverkat resultatet vilket även gör dem till en gestaltningmetod i arbetet. *Inspiration och förebilder* utgör en viktig del av arbetets teoretiska grund. Vilket omfattas av studier av tre referensparker som har liknande förutsättningar som Frihamnen. Det undersökande verktyget för gestaltningen har varit skissen. Den har bestått av skisser på papper och skiss i ett datoriserat 3d-landskap. En skiss innan inventeringen av platsen inledde gestaltningsprocessen för att obehindrad av platsens förutsättningar kunna undersöka platsens form.

Med koppling till omgivning menas hur parken gestaltas i förhållande till dess omgivning. Detta angriper aspekter som karaktär och innehåll. Detta påverkar hur mötet mellan platserna och helhetsintrycket av området upplevs. Kopplingen kan skilja sig åt beroende på i vilken skala platsen betraktas utifrån. Platsen kan i ena fallet integreras med stadens karaktär men samtidigt i en större skala kontrastera till den. Här tas hänsyn till platsspecifika faktorer, människans rörelse och aktivitet.

Tillgänglighet gestaltas genom att fokusera på funktionen, att kunna röra sig nära vattnet under hela året och den primära gång- och cykelrörelsen i och mellan området och stadsdelarna. Genom att förstå funktionen och vad den påverkas av kan den sättas i ett gestaltningssammanhang. På detta sätt kan platsens tillgänglighet lösas med inte bara en funktionslösning utan en lösning som också kan vara estetiskt tilltalande.

Med *visuella kontakter* undersöks parkens möjligheter att visuellt koppla an parkens delar och omgivning. Genom att välja det som ska framhävas eller döljas från en viss punkt påverkas upplevelsen i parken och hur den upplevs inne i parken respektive sett utifrån.

Inspiration och förebilder är en viktig del av mitt examensarbetets teoretiska grund. Genom att studera och analysera parker med liknande förutsättningar som Frihamnen tar jag reda på hur andra arkitekter har hanterat liknande situation. Studierna består av tre parker som valts ut med fokus på att de ska vara ritade kring 2000-talet och ha anlagts på tidigare industrimark. Arkitekternas förhållning till respektive parks förutsättning har gett mig inspiration till utformningen av Frihamnen. En av många lärdomar från studierna har varit sättet att arbeta med en gestaltningsprincip för att genomföra idén. Principen hjälper även till att tydliggöra min gestaltning för läsaren. Med stöd i lärdomarna från studierna och platsens förutsättningar har jag gestaltat Frihamnen.

Min gestaltningsprocess:

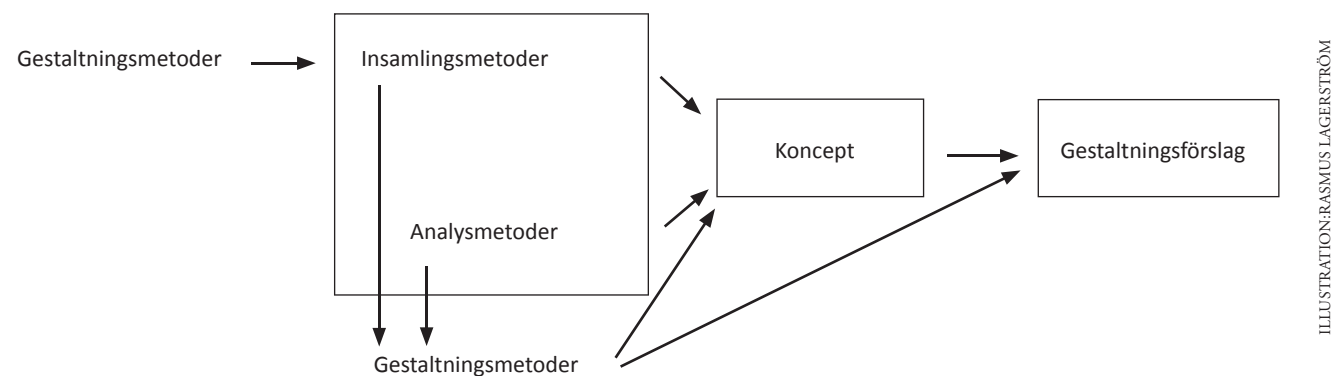

ILLUSTRATION: RASMUS LAGERSTRÖM

Disposition

Arbetet består av fyra delar. Den inledande delen i arbetet består av inventering av platsen och nämns med rubriken Frihamnen. Platsens historiska, ekologiska och sociala förutsättningar beskrivs i denna del vilket utgör grund till den kommande analysdelen. Den andra delen visar vilka förutsättningar som bör beaktas utifrån forskningsfrågan, referensobjekten och inventeringen. Detta redovisas i en problemformulering och kvalitetsformulering. Tredje är teoridelen som beskriver studier av referensobjekten. Inspirationen från studierna sammanfattas i slutet på varje referensstudie. Fjärde

och sista delen beskriver visionen för Frihamnen. Den utgör resultatet i arbetet och svarar på forskningsfrågan. I denna del redovisas konceptet, gestaltningen och diskussionen. Konceptet är den övergripande idén bakom gestaltningsförslaget. Genom en gestaltningsprincip visualiseras idén i olika karaktärer och upplevelser. Den slutliga gestaltningen visas i illustrationsplaner, perspektiv, sektioner och illustrationer. Beskrivande text presenteras i illustrationsplanerna och illustrationerna. Examensarbetet avslutas med diskussion. För att få en tidig introduktion av Frihamnen, presenteras platsen och dess framtida *planer på utveckling* före delen, *Frihamnen*.

Rapportens delar:

FOTO: RASMUS LÄGERSTRÖM

Platsen

Frihamnen ligger på älvstrandens norra del i centrala Göteborg, cirka 1 kilometer nordväst om Göteborgs centralstation. Området tillhör Centrala älvstaden vilket är ett samlingsnamn för stora delar av centrala Göteborg som ligger på bägge sidor om Göta älv.

Frihamnen skapades av fyllnadsmassor 1922 och har sedan dess inrymt verksamheter kopplat till sjöfart och handel. Området består av en större landdel och tre pirar vilka tillsammans utgör ett område med storleken 19,3 hektar. Frihamnen är ett platt hamn-/industriområde, som karakteriseras av lagerlokaler och stora ytor av asfalt och betong. Hamnens konstgjorda form är en dominant struktur både på plats och i Göteborgsstadskarta.

Planer på utveckling

Frihamnen är en av många områden som är under utredning i Göteborg. Området står inför förändringar gå grund av en framtid där industrierna byts ut mot

bostäder, affärsverksamhet och parker (Översiktsplan för Göteborg, 2009). I översiktsplanen från år 2009 ingår Frihamnen i en samling förnyelseområden. Dessa områden ingår i projektet - *Visionen om centrala älvstaden* som kommunstyrelsen startade år 2010, för att ta ett helhetsgrepp om planeringen av centrala Göteborg (Centrala älvstaden, u.å.). Huvuddragen i *Översiktsplan för Göteborg (2009)* och *Visionen om centrala älvstaden* (Centrala älvstaden, u.å.) har varit riktlinjer i mitt arbete.

Översiktsplanen 2009

Dengällande översiktsplanen för Göteborg inkluderar Frihamnen till en stor samling av förnyelseområden i centrala staden. Sammanfattningen i ÖP visar huvuddragen för hur områdena bör utvecklas.

Citatet visar huvuddrag som jag anser är viktiga för mitt gestaltningsförslag (Översiktsplan för

Göteborg, s. 39, 2009):

- Skapa attraktiva mötesplatser och nya stora och små parker
- Ta tillvara och förbättra vattenkontakten
- Prioritera kollektivtrafik, gående och cyklande
- Utveckla kulturmiljöer
- Förbättra kopplingar
- Skapa god regional tillgänglighet

(Översiktsplan för Göteborg, s. 39, 2009)

Visionen om Centrala älvstaden

Centrala älvstaden är ett projekt och ett samlingsnamn på stora delar av centrala Göteborg, i vilket Frihamnen räknas in. Kommunstyrelsen i Göteborg startade 2010 projektet, vilket har som uppdrag att till 2012 ta fram en vision och en strategi för hur Centrala Älvstaden ska planeras. I uppdraget ingick att utarbeta en vision och en strategi utifrån några bestämda punkter:

- Utarbeta vision och strategi utifrån hela stadens perspektiv
- Med utgångspunkt i den sociala, ekologiska och ekonomiska dimensionen

(Centrala älvstaden, s. 1, u.å.)

Citatet visar på punkter från uppdraget som jag anser är betydande för mitt gestaltningsarbete. Utelämnade punkter

beskriver projektets tillvägagångssätt och öppenhet mot samhället.

De tre dimensionerna betyder att staden som ska byggas ska vara hållbar utifrån ett socialt, ekonomisk och ekologisk perspektiv. Ett föränderligt näringsliv ska erbjudas. Staden ska vara robust och stå säker för framtida klimatförändringar, och inte bidra till ökad klimatpåverkan (Centrala älvstaden, u.å.).

Inom projektet har en rapport gjorts som visar på tre olika förslag där man visar på hur man kan planera staden för att klara av framtida klimatförändringar.

Klimatanpassningsstrategier

Sweco har på uppdrag av stadsplaneringcentrum Mistra Urban Futures utarbetat tre förslag för området. De grundar sig på tre klimatanpassningsstrategier från den brittiskrapporten -Facing up to rising sea levels: Retreat? Defend? Attack? (Buildingfutures, u.å.). Strategierna visar på hur man kan förhålla sig till en stigande havsnivå när man planerar staden. De tre strategierna för utvecklingen av Frihamnen benämns som *retreat*, *defend* och *attack* (Mistra Urban Futures, 2010).

Strategin *retreat* innebär att man avstår att bebygga samt successivt drar tillbaka befintliga byggnader från de låglänta delarna i Frihamnen. När detta görs på grund av den överhängande översvämningensrisken används istället områdena till rekreation och uppställningsyta för bilar och båtar (Mistra Urban Futures, 2010).

Retreat

ILLUSTRATION: SWECO

Defend

ILLUSTRATION: SWECO

Strategin *defend* innebär att man bebygger låglänt mark men försvar dem med vallar som skyddar för ökande havsnivåer (Mistra Urban Futures, 2010).

Attack

ILLUSTRATION: SWECO

Den tredje och sista är *attack*. Den går ut på att man bebygger vattnet. De flytande husen anpassar sig och följer med den varierande vattennivån i älven (Mistra Urban Futures, 2010).

Jag har valt att i examensarbetet utgå ifrån klimatanpassningsstrategin *retreat*. Denna strategi ger störst frihet och utmaning i gestaltningen av Frihamnen för mig som landskapsarkitekt. Strategin medför en större yta att gestalta. I *retreat* är det parken som är i fokus vilket gör att mitt arbete framhävs. Jag anser även att denna strategi är mer hållbar utifrån ett samhällsperspektiv. Att bygga i en fuktig miljö ställer stora krav på byggmaterialet. På grund av den aggressiva miljön kommer materialet troligen innehålla gifter för att motverka svamp- och alg tillväxt. Direktkontakten med vattnet gör att byggnaderna utgör ett större miljöhot än de som byggs på fast mark. Bostädernas närhet till vattnet skapar en utsatthet för framtida havsnivåer och extrema väder. Strategins givna förutsättningar kommer att ligga till grund för arbetet. Mina riktlinjer utifrån strategin sammanfattas i den gråa rutan på nästa sida.

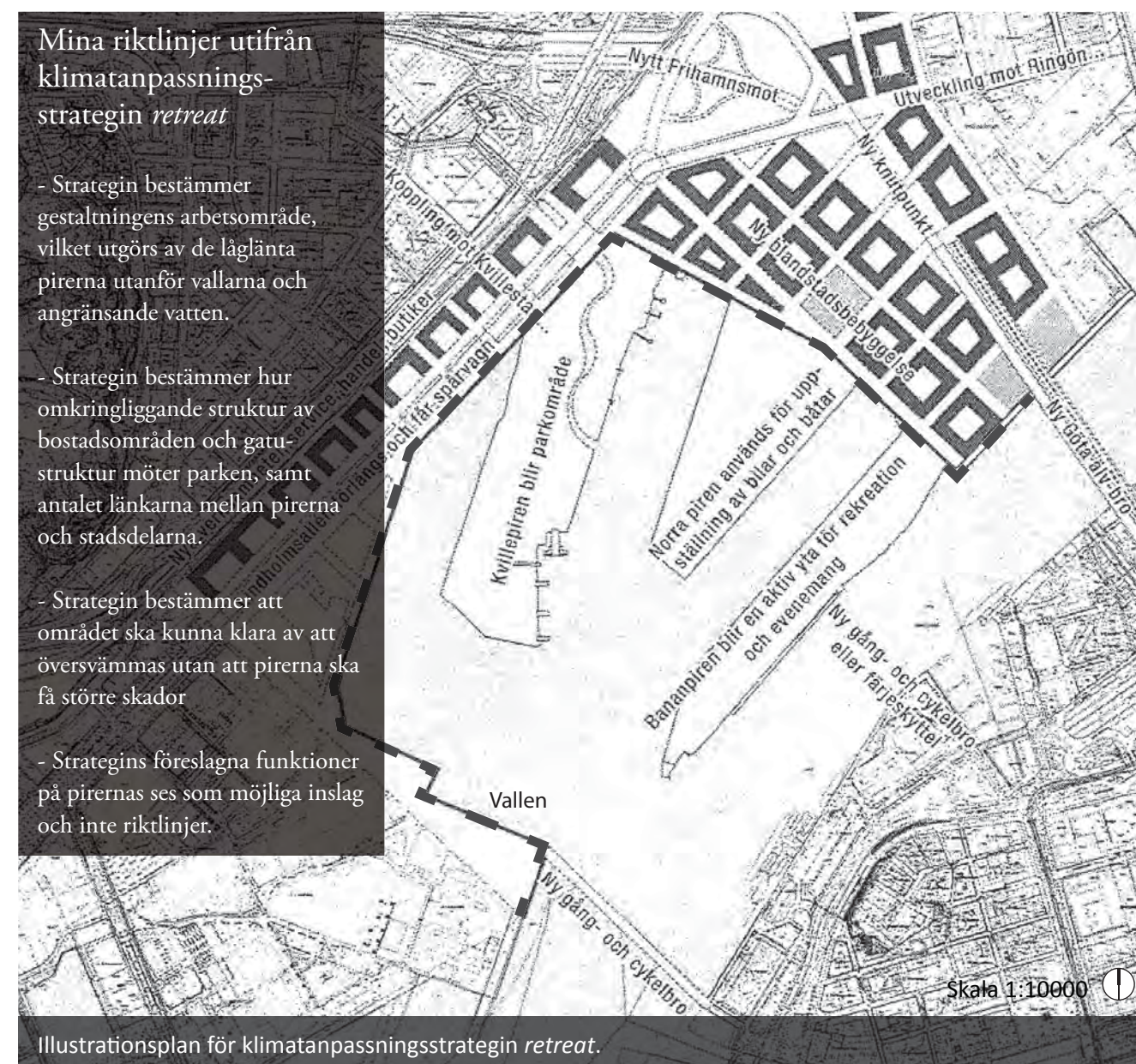
Klimatanpassningsstrategin *retreat*

Strategin innebär att man skyddar delar av Frihamnen med en vall på +13,8 meter och lämnar de låglänta pirerna oskyddade. På pirerna bör därför inga samhällsviktiga byggnader planeras, på grund av deras låglänta läge. Undantag är enklare anläggningar som underlättar användningen av området. Istället koncentreras bebyggelsen innanför vallarna, där den ska utgöras av en blandning av bostäder, kontorsverksamhet och affärer. Infrastrukturen är densamma som i de övriga strategierna (Mistra Urban Futures, 2010).

Funktionerna på pirerna kan utgöras av rekreationsanläggningar som exempelvis parker, bollplaner, tillfälliga tillställningar och promenadstråk. Samt uppställning av bilar och båtar (Mistra Urban Futures, 2010). Översvämningsskyddet bör ha en höjd på +13,8 meter och bestå av en enklare mur eller vall. Skyddet kan utgöras av en höj- och sänkbar konstruktion som från att i normalhöjd vara lägre kan uppta den rekommenderade höjden (Mistra Urban Futures, 2010).

Mina riktlinjer utifrån klimatanpassningsstrategin *retreat*

- Strategin bestämmer gestaltningens arbetsområde, vilket utgörs av de låglänta pirerna utanför vallarna och angränsande vatten.
- Strategin bestämmer hur omkringliggande struktur av bostadsområden och gatustruktur möter parken, samt antalet länkar mellan pirerna och stadsdelarna.
- Strategin bestämmer att området ska kunna klara av att översvämmas utan att pirerna ska få större skador
- Strategins föreslagna funktioner på pirernas ses som möjliga inslag och inte riktlinjer.

Illustrationsplan för klimatanpassningsstrategin *retreat*.

ILLUSTRATION: (MISTRA URBAN FUTURES, 2010)

Frihamnen

Denna del i arbetet kommer att visa resultatet av inventeringarna. Resultatet kommer att beskrivas i kartor, illustrationer, foton och text. Inventeringen börjar med att beskriva platsens historia. Detta följs av platsspecifika förutsättningar samt sociala förutsättningar.

Bilden är tagen 1967 och visar en stad som har präglats starkt av sjöfarten. Lägg märke till hur strandlinjen har konstruerats efter verksamheterna. I mitten av bilden kan man se varvsindustrin Göta verken. Bakom verken kan Frihamnens piren urtydas med en forna broförbindelse till Lilla bommen.

FOTO: OKÄND

Historia

Frihamnens historia är ung men speglar trots det staden Göteborgs historia. Med sin starka planform i stadsstrukturen visar den vilken påverkan sjöfarten har haft på Göteborg och dess invånare.

Frihamnens historia

Frihamnen öppnades år 1922 och blev med det en del av den moderna hamnen i Göteborg. Den byggdes efter ett vinnande förslag i en tävling för utbyggnad av Göteborgs hamn. Förslaget byggde på att koncentrera hamnanläggningen till en centralhamn som skulle ligga på en konstgjord ö vid Tingstadvassen.

Tre stycken piren bildar Frihamnen. Den östligt piren kallas Bananpiren efter tidigare verksamheten som var att ta emot import av banan. Den norra piren var tilläggsplats

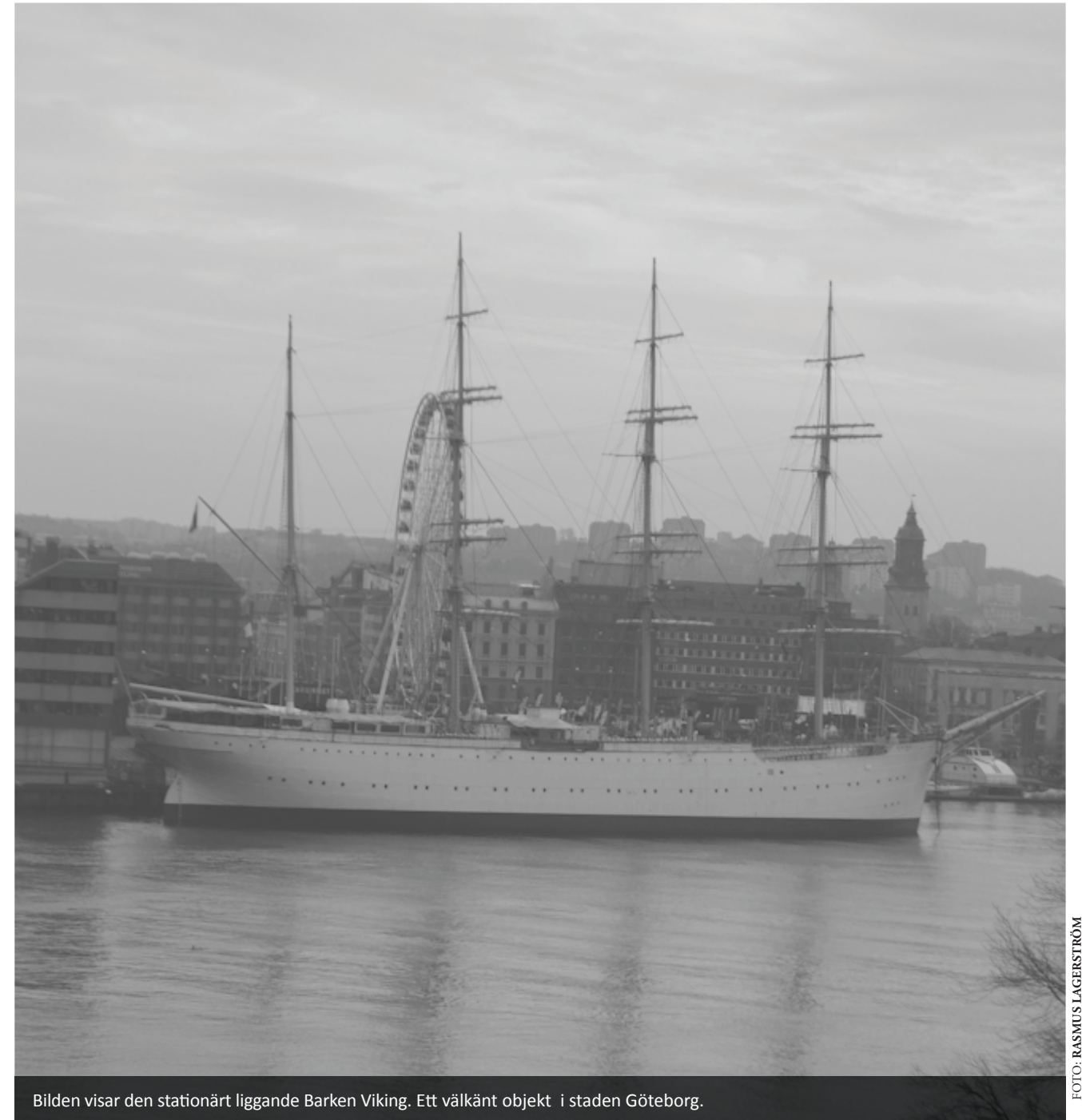
Bilden visar Frihamnens trefingrade planform i centrala Göteborgs stadsstruktur.

ILLUSTRATION: RASMUS LAGERSTRÖM

för färjetrafik till Newcastle och kallas Norra Frihamnspiren. Den västligt liggande piren kallas Kvillepiren och används idag som tilläggsplats för järnvägsfärjan som trafikerar linjen Göteborg- Fredrikshavn.

Göteborgs historia

Göteborg har sedan sin återuppbyggnad 1621 till nutid haft stor betydelse som hamnstad. Stadens grundades av anledningen att genom sjöfart göra Sverige mer inflytelserikt. (Lundfall, C., u.å.)

Bilden visar den stationärt liggande Barken Viking. Ett välkänt objekt i staden Göteborg.

FOTO: RASMUS LAGERSTRÖM

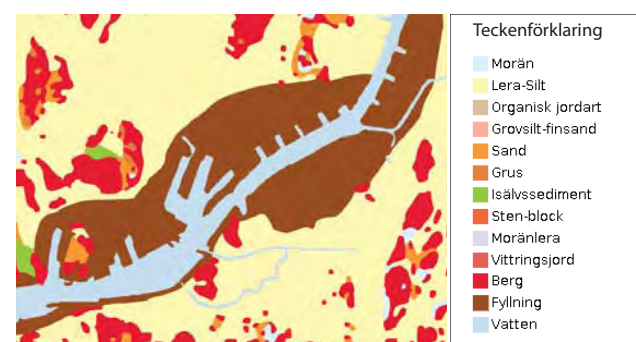
På 1600-talet blev Göteborg en av Sveriges viktigaste hamnstäder. Handeln under denna tid fick Göteborg att växa för att under 1700-talet bli Sveriges näst största stad. Det kända handelsbolaget Ostindiska kompaniet grundades i Göteborg vilket medförde stora inkomster till staden (Lundfall, S., u.å.).

Under industrialismen dagar skapades nya varv och verkstäder Göteborg. Då grundades Keillers mekaniska verkstad som senare under 1900-talet komma att heta Götaverken. Kring 1930 var Göteborg vida känd för sin varvsindustri. Götaverken var 1933 världens största skeppsvarv (Götaverken Arendal, 1990).

Topografi och geologi

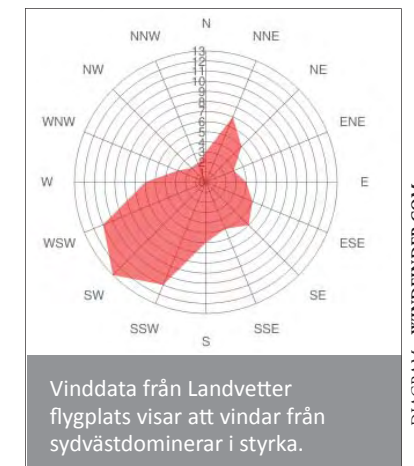
Inventering av Frihamnens topografi visar att området är flackt och saknar större höjdskillnader. Geologiska kartan visar att området är en del av ett större område som skapats med utfyllnadsmassor (SGU, 2010).

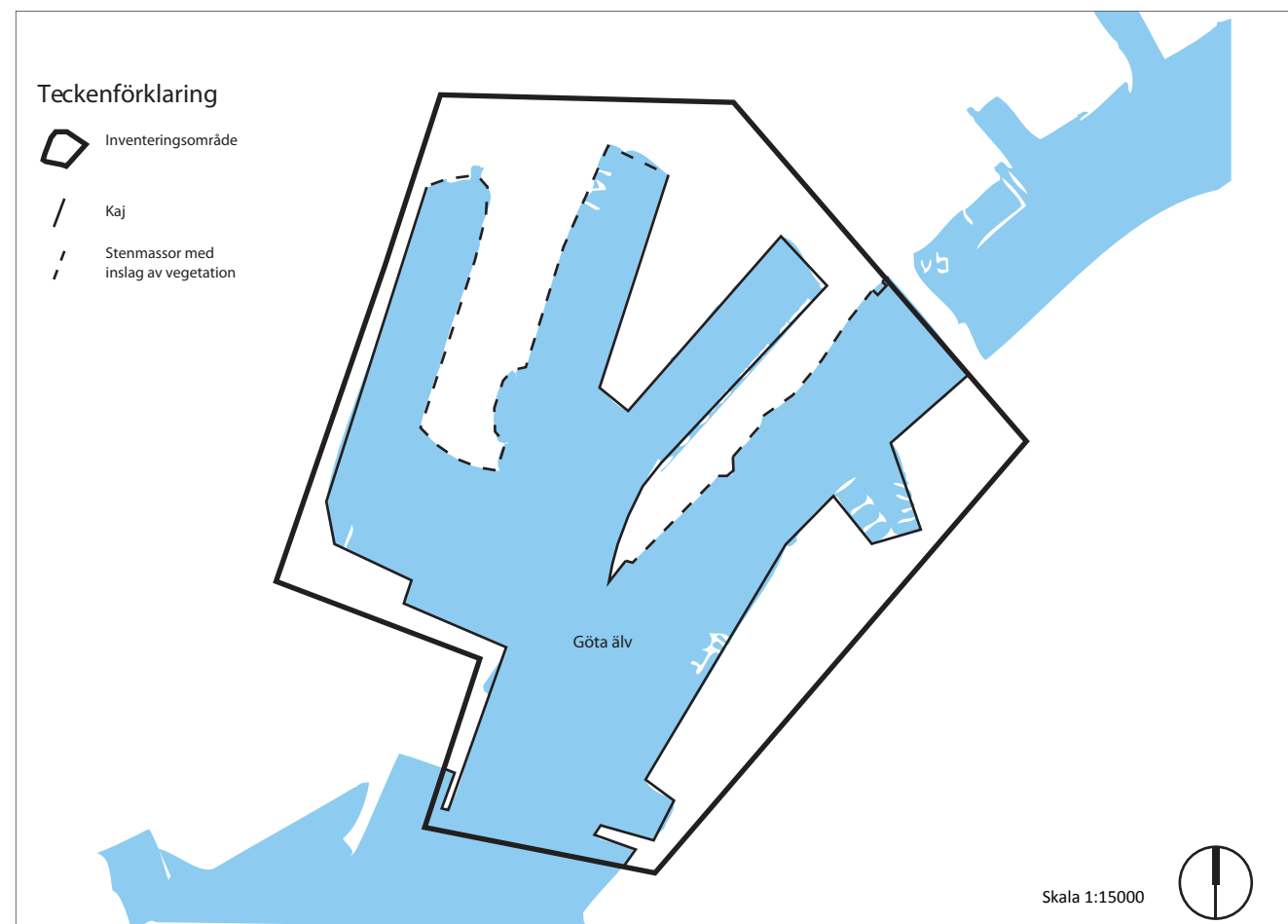
Vind- och solförhållanden

Inventering av vind- och solförhållandena på platsen bygger på platsbesök och insamling av vindstudiedata. Platsbesöket visar att platsen är utsatt av starka sydvästvindar, vilket stärks med vindrosdiagrammet som bygger på mätningar från flygplatsen Landvetter. Avsaknaden av träd och skuggande omgivning medför att platsen är starkt exponerad för sol.

Strandlinjens sammansättning

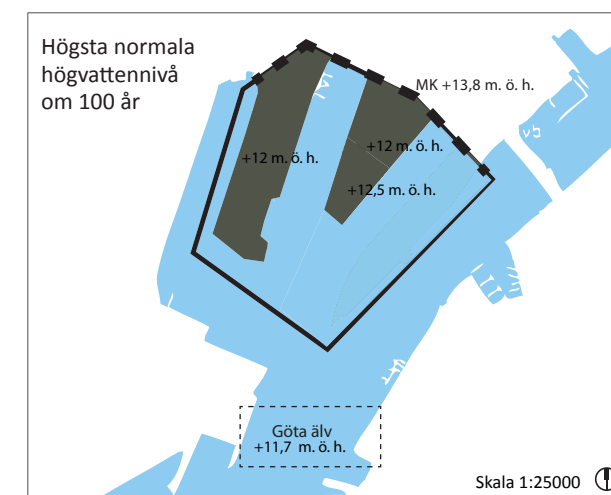
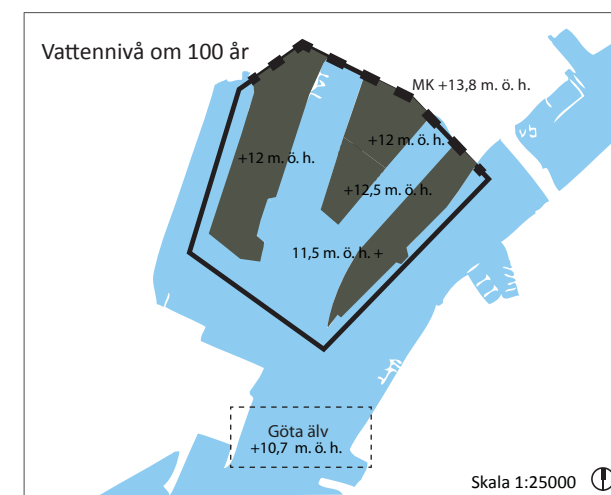
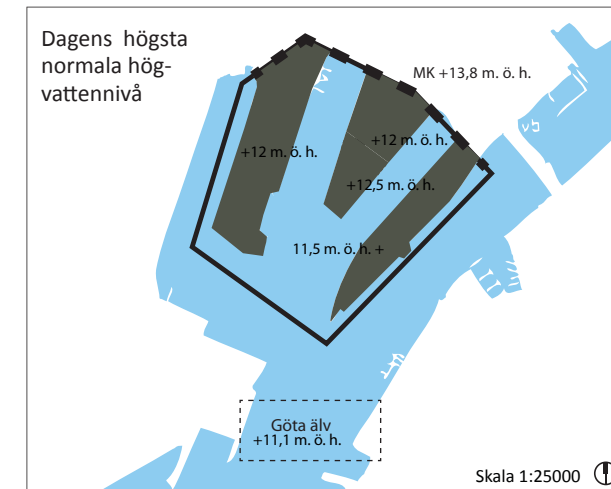
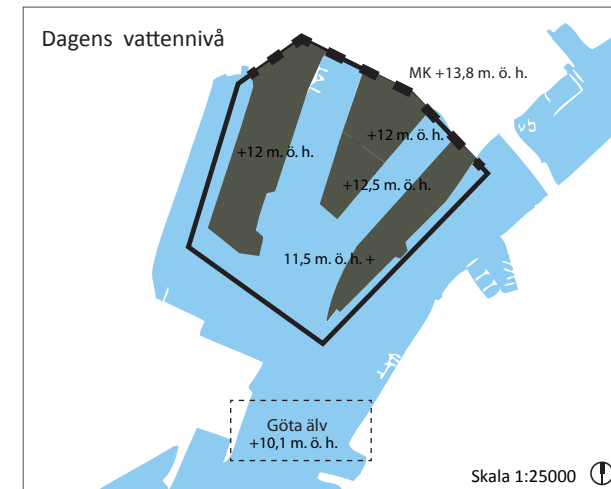

Inventering av Frihamnens strandlinje visar att det förekommer två olika typer, kajen och erosionskydd av sprängstensblock. Kajen skapar ett statiskt möte med vattnet och tar avstånd från vattnet. Medan erosionskyddet möter vattnet dynamiskt. Blocken är ständigt i nivå med vattnet och vid höga vattennivåer förflyttas strandlinjen upp längs land.

FOTON: RASMUS LAGERSTRÖM

Befintliga och framtida vattennivåer

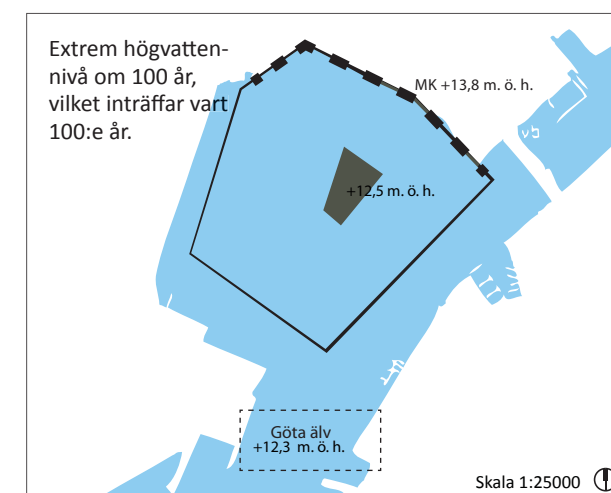

Framtida förhöjda vattennivåer kommer att ge störst påverkan på Bananpiren som vid normal högvattennivå om 100 år kommer att befinna sig under vatten. De andra pirerna påverkas bara vid extrem högvattennivå vilket inträffar vart 100:e år (Översiktsplan för Göteborg, 2009).

Data

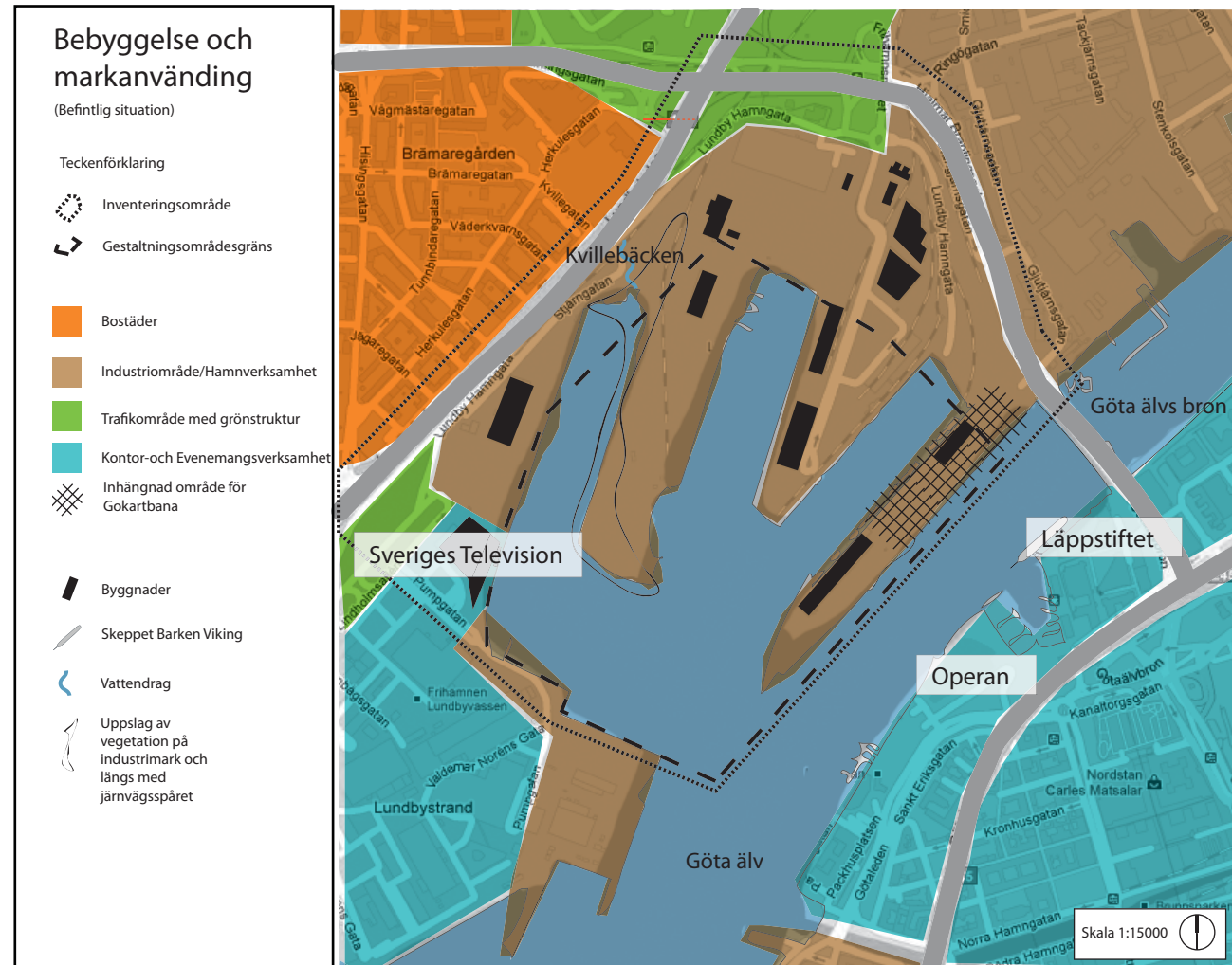
Havsnivån om 100 år väntas öka med 0,2-0,6 meter (Översiktsplan för Göteborg, 2009).

MK + 13,8 m.ö.h.: Skyddsvallens murkrön baserade på visionen retreat (Mistra Urban Futures, 2010).

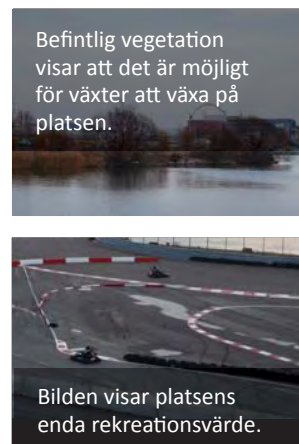

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

Bebyggelse, vegetation och markanvändning

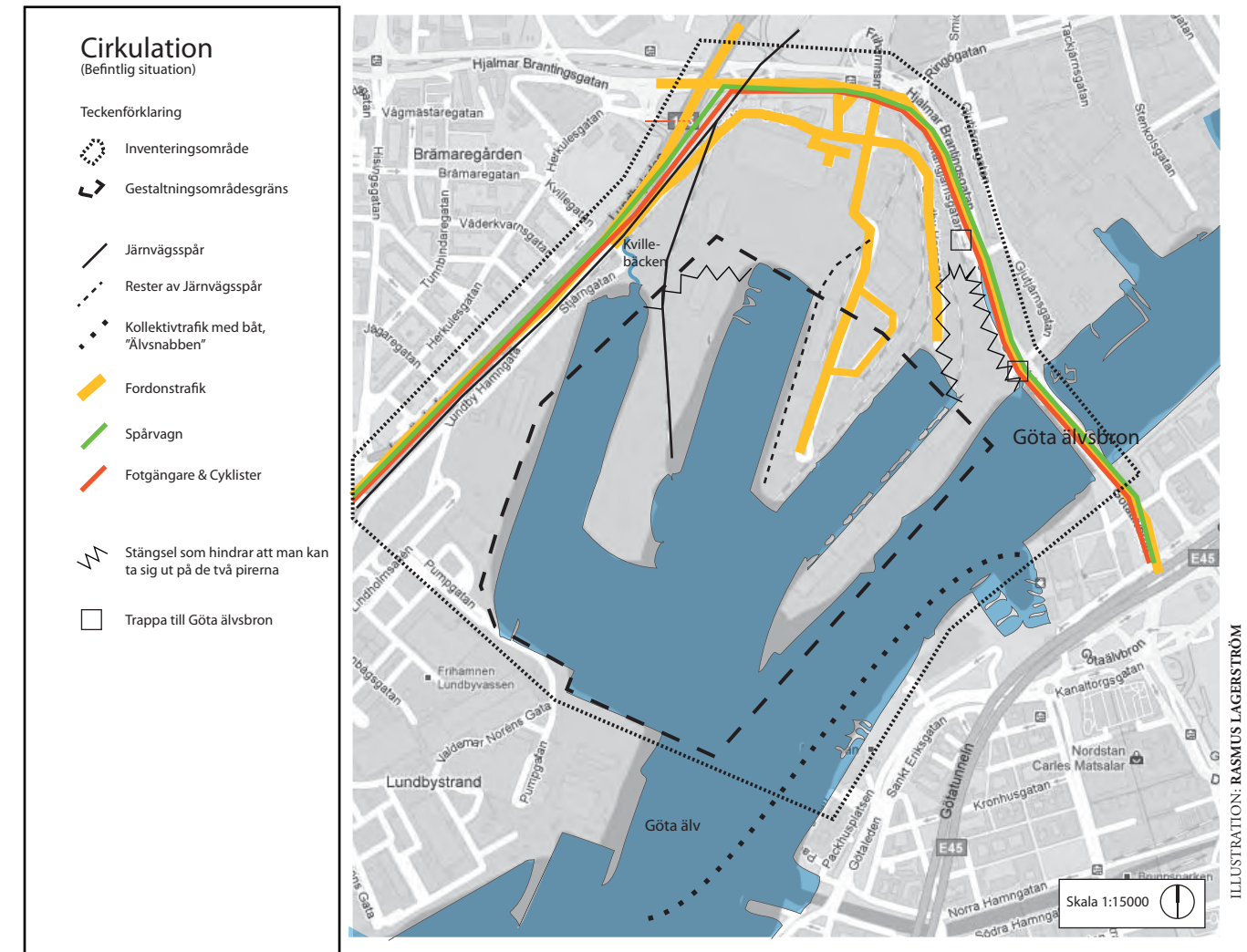

Inventeringen visar på uppslag av vegetation i den hårdgjorda marken vilket visar att det går att etablera framtida vegetation på platsen. En del av Göteborgs centrum med kända byggnader ligger inom 170 meter från Frihamnen. Rekreations- och aktivitetsvärden i området är litet och utgörs av en gokartbana.

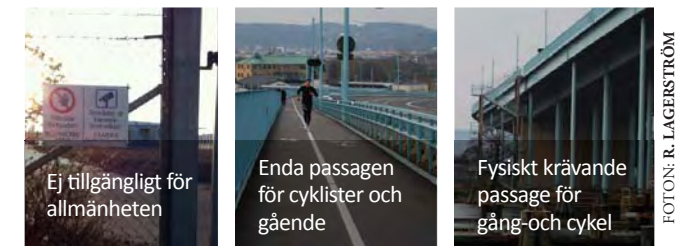

FOTON: RASMUS LAGERSTRÖM

Cirkulation

Av Frihamnens tre pিরar är bara den mittersta öppen för offentligheten. Utanför Bananpiren passerar "Älvsnabben". Inventeringen och stomcykelkarta visar att den enda länken mellan de centrala delarna för cykel och gående är den hårt trafikerade, 19,5 meter höga Götaälvbron.

FOTON: R. LAGERSTRÖM

KARTA: STOMCYKELNÄT FÖR GÖTEBORG STAD, U.Å.

2

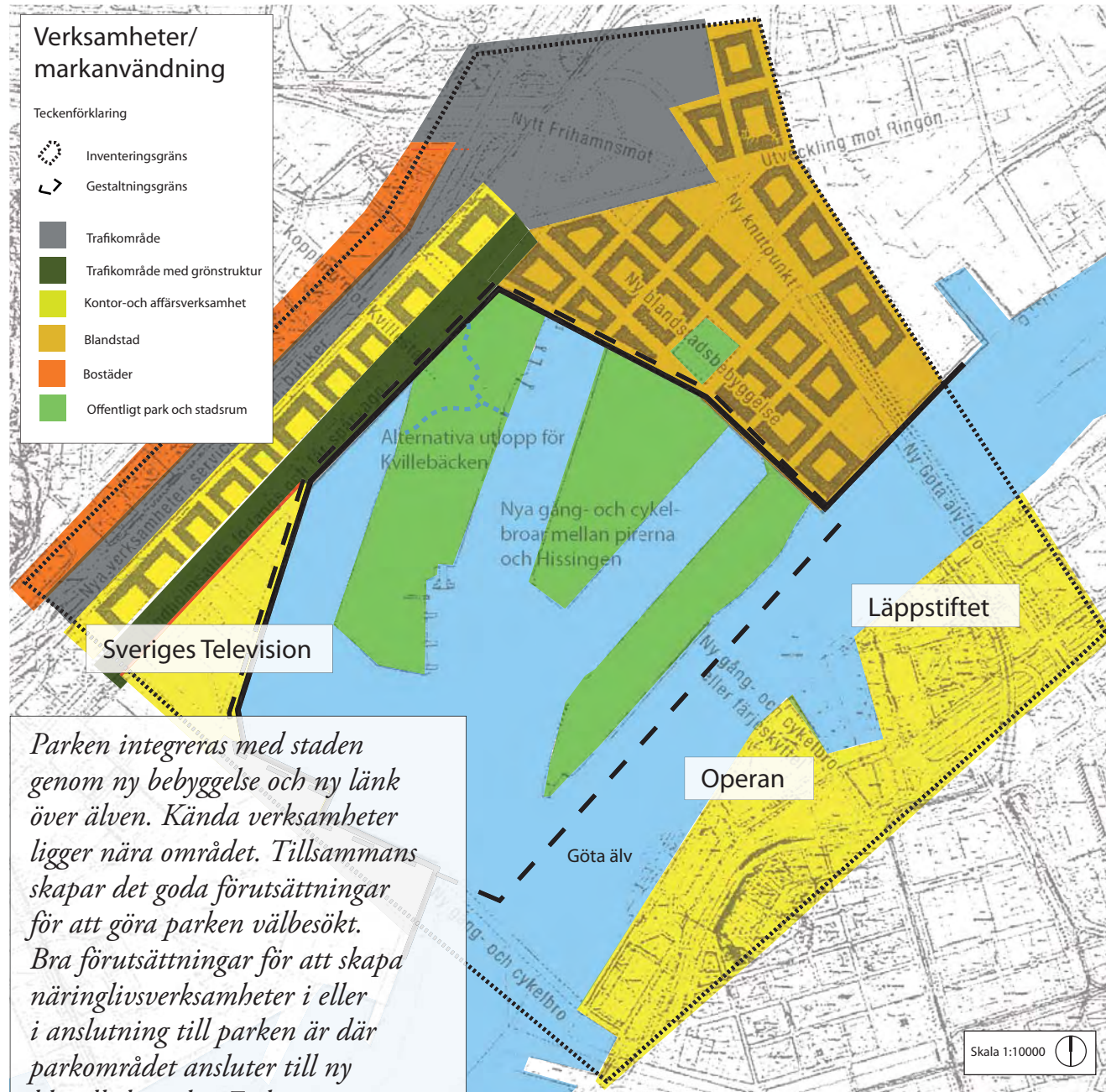
Analys

I denna del redovisas analyserna i arbetet. För att förstå platsens förutsättningar omfattar analyserna dagens situation och platsens framtida situation. Utöver analyser av Frihamnen gjordes en analys av det offentliga parkutbudet i centrala Göteborg. Analyserna syftar till att tydliggöra Frihamnens kvalitéer och brister. Dessa visas i slutet av avsnittet i en sammanfattande problem- och åtgärdsformulering.

Verksamhet och markanvändning

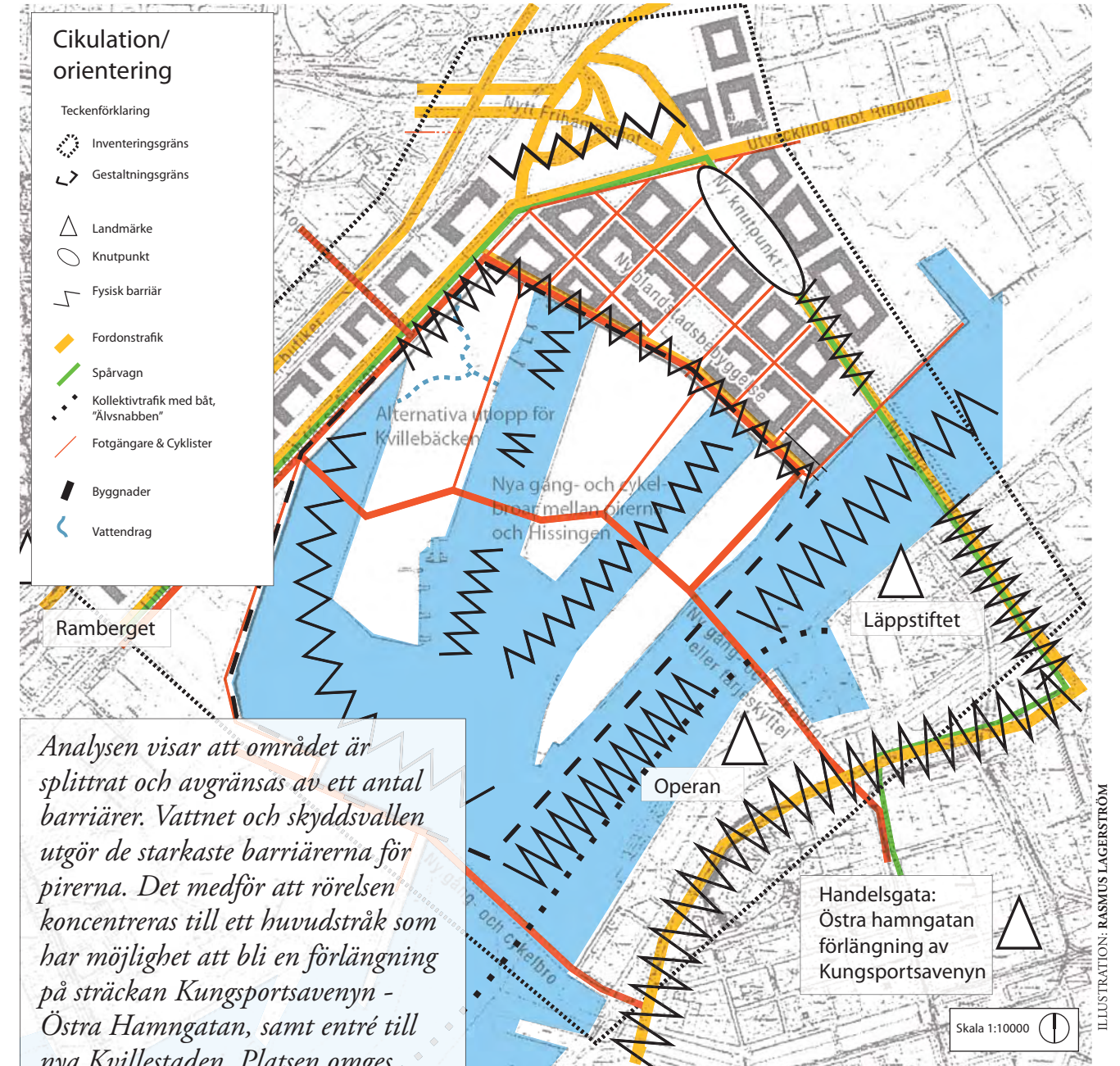
(Analys utifrån Mistra Urban futures klimatanpassningsstrategin *retreat*'s struktur samt platsbesök)

Parken integreras med staden genom ny bebyggelse och ny länk över älven. Kända verksamheter ligger nära området. Tillsammans skapar det goda förutsättningar för att göra parken välbesökt. Bra förutsättningar för att skapa näringslivet i eller i anslutning till parken är där parkområdet ansluter till ny blandbebyggelse. Förlängningen av Lindholmsallén medför att det skapas en problematisk vinkel vid ifyllandet av den västra dockan. Ingreppet medför att Kvillebäcken byggs över och mynningen flyttas.

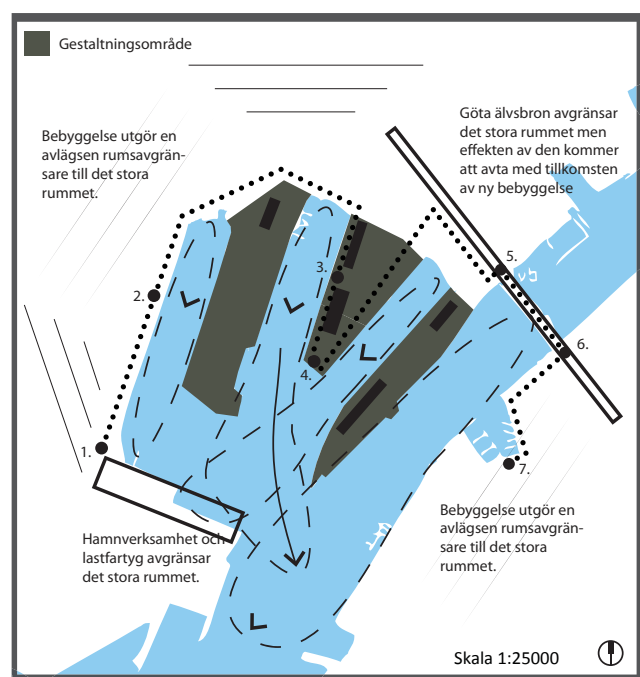
Cirkulation och orientering

(Analys utifrån Mistra Urban futures klimatanpassningsstrategin *retreat*'s struktur samt platsbesök)

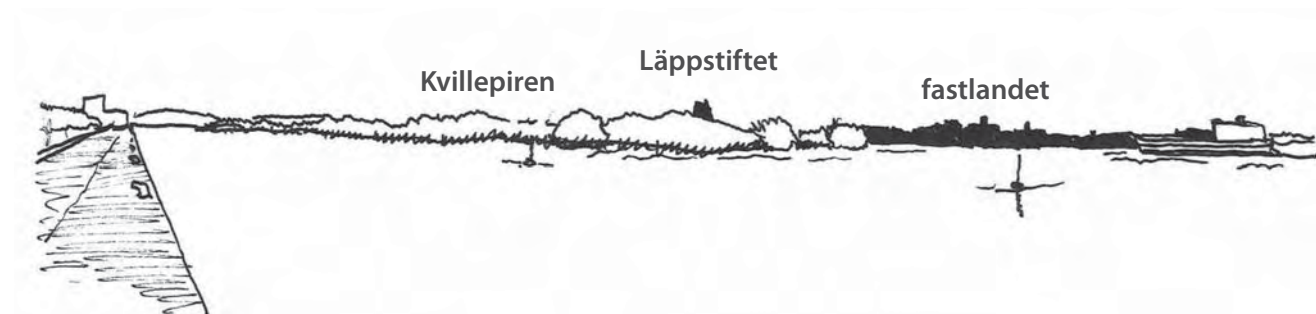

Analysen visar att området är splittrat och avgränsas av ett antal barriärer. Vattnet och skyddsvallen utgör de starkaste barriärerna för pirerna. Det medför att rörelsen koncentreras till ett huvudstråk som har möjlighet att bli en förlängning på sträckan Kungsportsavenyn - Östra Hamngatan, samt entré till nya Kvillestaden. Platsen omges av utmärkande byggnader som underlättar orienteringen.

Stadsrumsanalys

Denna analysdel visar hur platsen upplevs både på plats och sett utifrån. Analysen är uppdelad i en övergripande rumsanalys och en analys av olika vyer. Rumsanalysen visar övergripande rumsavgränsningar vilket presenteras i kartan. Analysen av olika vyer beskriver bilden av rummet genom att visa på brister, möjligheter och vad som bör förändras vilket presenteras i skiss och text. Vart bilderna är skissade visas i kartan.

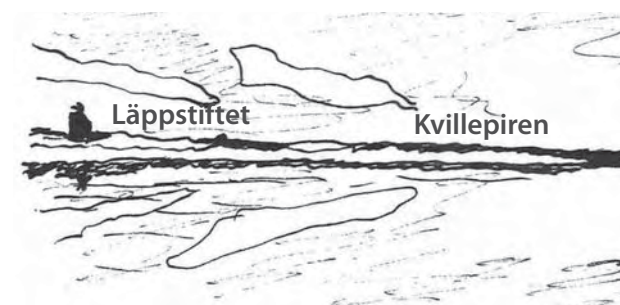
1. Avsaknaden av bebyggelse bakom pirerna medför en visuell brytpunkt i bilden av staden i horisonten. Nya husbyggnader bakom pirerna kommer att skapa en sammanhållen bilden av stadsdelarnas bebyggelse. Kvillepirens vilda karaktär är dekorativ men är en av de faktorer som visuellt avgränsar Hisingen och fastlandet. En strikt och dominant struktur skulle kunna förstärka den vilda karaktären samtidigt som den skulle kunna ge piren ett stadsmässigt utseende.

Rumsanalys

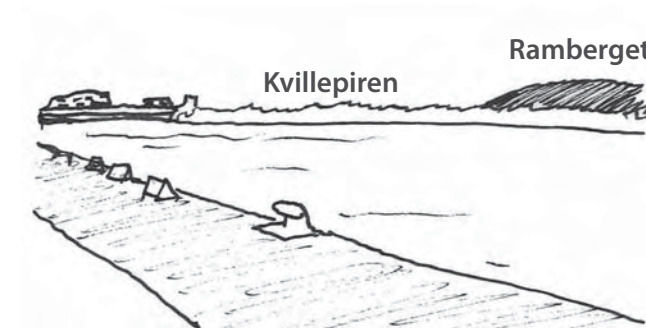
Platsens stora rum är vidsträckt och svagt definierade. Byggnaderna är i förhållande till platsens storlek små och utgör inga betydelsefulla rumsavgränsare. De rum man kan uppleva är de som definieras mellan pirernas kajer. Proportionerna på rummen medför att de får en stark inre riktning mot sydväst. I den mellersta dockan skapas en förlängd siktlinje ut mot horisonten. Detta ger en känsla av att vara i kontakt med havet vilket bör tas vara på. Platsen har en landskaplig skala.

Analys av olika vyer

Upplevelsorna av platsen handlar återkommande om ett element och det är vattnet. Tillgången och närheten till vattnet är inte likt något annat område i centrala Göteborg. Detta gör Frihamnen unikt i Göteborg.

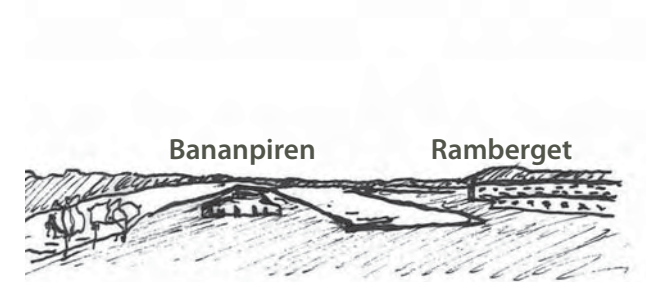
2. Den storskaliga bilden med få detaljer och en storslagen rymd känslan ger ett lugn till platsen vilket ses som en kvalitet. Bilden av det stora landskapet kan ge upplevelsen av överväldigande känsla när något objekt i mänsklig storlek inträder i den. En spännande upplevelse som ger platsen kvalitet.

3. Intrycket av det nära liggande Ramberget är starkt på platsen. Den förstärker platsens stora skala och utgör ett landmärke i landskapet.

4. Lastfartyget är i fokus och dominerar i det storskaliga landskapet. Fartygets storlek och närhet till platsen får betraktaren att uppleva en känsla av utsatthet. Miljön upplevs hård och förstärker intrycket av fartyget. En avgränsande och inramande vegetation skulle göra att miljön upplevs mindre hård. En eventuell tittskåps effekt skulle kunna uppstå när fartyget ses utanför den inramande vattenytan. Utan fartyget på platsen framträder den stora vattenytan, vilket ses som en kvalitet.

5. Pirernas form utgör en visuellt starkt struktur i staden sett ovanifrån. Strukturen är starkt förknippad med Göteborgs hamnverksamhet och Frihamnen som plats i staden. Strukturen förstärker Frihamnens identitet och gör den till en känd plats i staden vilket är positivt. Vattnet mellan Bananpiren och norra piren skapar en koppling till älven vilket ses som en kvalitet.

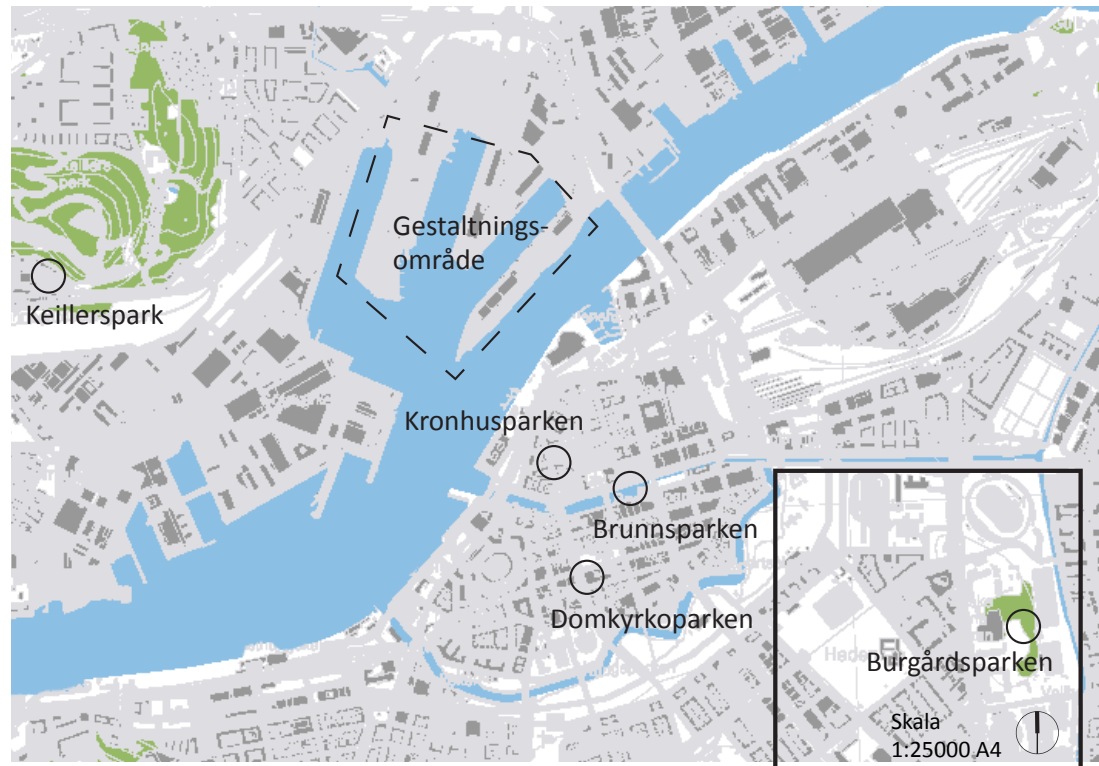

6. Den enda kopplingen mellan Frihamnen och fastlandet är Götaälvbron. Brons höjd medför att den blir fysiskt krävande att ta sig över till andra sidan. Uppå bron upplevs en utsatthet. Intrycket av vattnet som avgränsare mellan stadsdelarna förstärks av betraktningens vinkel som blir större när man ser älven från ovan än vid marknivå. En ny bro som ligger lågt över vattnet skulle minska vattnets upplevda barriäreffekt. Detta i sin tur skulle ge en minskad upplevelse av utsatthet.

7. Bananpirens industrikaraktär skiljer sig stort från fastlandets stads-karaktär, vilket försvagar koppling mellan dem båda. En mer stadslig parkkaraktär på bananpiren skulle förbättra kopplingen mellan stadsdelarna.

Analys av parkkvalitéer i centrala Göteborg

Rutans sidor motsvarar 1 km i verkligheter

Analys av utbud och miljöskvalitéer i offentliga parker i centrala Göteborg visar att det saknas större parkmiljöer med närhet till vattnet. Det saknas även större parker med god tillgänglighet som kan erbjuda längre promenader och löprundor. Något som är specifikt för Hisingen är att det saknas parker med prydnadsvärde.

Keillers park är en landskapspark och är den största av de centrala parkerna. Parken ligger belägen på Ramberget vilket innebär att den domineras av starkt kuperad terräng.

FOTO: RASMUS LAGERSTRÖM

Keillers park

Storlek: 32 ha Anlagd/Anor: 1908

Parkkaraktär: Landskapspark med utsiktsplatser som erbjuder utblickar över staden och landskapet. Parken innehar värden som finns i kategorierna skogskänsla, lekvänligheten och idrotten. Tillgängligheten i parken är begränsande på grund av den kuperade terrängen.

Kronhusparken

Storlek: 0,2 ha Anlagd/Anor: 1964

Parkkaraktär: Parken innehar prydnadsvärde. Enkel parkmiljö med gräsytor och några stora parkträd. Parkbänkar för vila och några enstaka lekredskap för mindre barn. Rörelser och buller från trafik kan höras tydligt i parken.

Brunnsparken

Storlek: 0,3 ha Anlagd/Anor: 1822

Parkkaraktär: Stadsrum med en sparsam utformning. Parken har prydnadsvärde. Kvalité är att man kan närma sig vattnet från breda trappavsattser. Nackdel är påtagligt buller från trafiken. Platsen fungerar som mötes- och arrangemangsplats samt kollektivtrafiksknutpunkt.

Kronhusparken är en liten kvarterspark med några få lekvärden.

Domkyrkoparken

Storlek: 0,6 ha Anlagd/Anor: 1860

Parkkaraktär: Parkmiljön omger Domkyrkan och innehar prydnadsvärde. Parken är en del av stadsrummet. Rörelser och buller från trafik höras tydligt i parken.

Brunnsparken är en central mötesplats med prydnads-kvalitéer.

Burgårdsparken

Storlek: 3,5 ha Anlagd/Anor: 1800-talet

Parkkaraktär: Parken innehar idrottsvärden i form av en actionpark, är lekvänlig och har värden som finns i kategorin festparken. Enkel parkmiljö med gräsytor och några stora parkträd och parkbänkar för vila. Parken är ligger i kuperade terrängen, vilket gör den otillgänglig för vissa grupper.

Domkyrkoparken är en stor del av gaturummet och har stort prydnadsvärde.

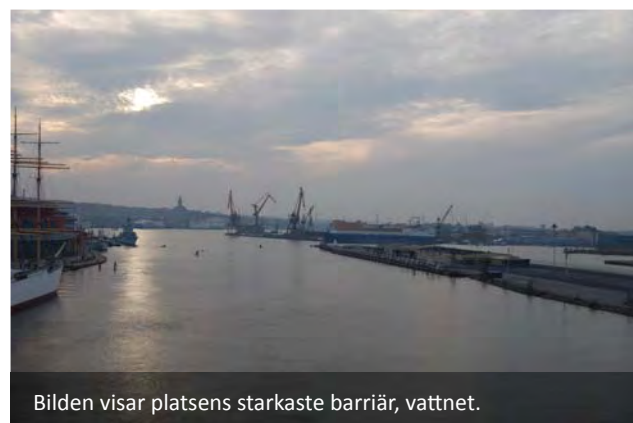

Burgårdsparken är av naturlig karaktär med stora lek- och idrottsvärden. Parken ligger i kuperad terräng.

FOTO: RASMUS LAGERSTRÖM

Problemformulering och åtgärder

Avsnittet visar en sammanfattande problemformulering och åtgärder för Frihamnen. De grundar sig på analysarbetet som gjorts på området. De största problemen med platsen är att den är isolerad från omgivningen, utsatt för översvämningar och saknar olika sorters aktiviteter och rekreation. Målsättning och åtgärder för dessa problem visas i tabellen.

Bilden visar platsens starkaste barriär, vattnet.

FOTO: RASMUS LAGERSTRÖM

Problem	Målsättning	Åtgärder
Isolerad fysiskt och visuellt	Integrera Frihamnen med staden Länka samman Hisingen och fastlandet	Länka de omgivande områdena med Frihamnen genom att låta de omgivande områdena sätta avtryck på Frihamnen. Skapa visuella länkar mellan Fastlandet och Hisingen. Förbättra fysisk länk mellan områdena
Framtidens förhöjda vattennivåer	Frihamnen ska klara att stundvis översvämmas utan att ta större skada, nu och 100 år framåt	Skapa en gestaltning som klarar av de framtida vattennivåerna utan att ta större skada.
Avsaknad av olika sorters aktiviteter och rekreativmöjligheter som kan locka människor till platsen	Frihamnen ska inrymma många olika slags kvalitéer, både aktiva och stillsamma aktiviteter	Skapa en öppen plats för större evenemang Skapa platser som inrymmer olika typer av aktiviteter Skapa promenadstråk med kvalitéer

Kvalitetsformulering och åtgärder

Detta avsnitt sammanfattar kvalitéer och åtgärder för Frihamnen som grundar sig på inventering- och analysarbetet. Den starkaste kvalitéen som platsen har är närheten till vattnet vilket bör ta tillvaras på i utvecklingen av Frihamnen. Andra kvalitéer är Frihamnens centrala placering i staden, dess formstarka kontur i stadskartan och platsen varierande klimat. Målsättning och åtgärder för platsens kvalitéer visas i tabellen.

Bilden visar en av de positiva effekterna som platsens starkaste barriär kan ge upphov till, vilket är stora vattenspeglar.

FOTO: RASMUS LAGERSTRÖM

Kvalitéer	Målsättning	Åtgärder
Närhet till vatten	Tillgängliggöra vattnet för invånarna	Skapa olika möjligheter att närma sig och sätt att uppleva vattnet
Platsens exponering för väder och vind	Framhäv naturens krafter i parken	Skapa varierande miljöer som gör det möjligt att välja att närma sig eller distansieras från naturens krafter
Frihamnens formstarka avtryck i stadens struktur, som visar på Göteborg som historisk hamnstad.	Att skapa en park med en stark identitet som reflekterar staden Göteborg.	Bevara pirernas strikta konturer Undvik strukturer i dockorna, det kan leda till svagare intryck av pirernas konturer Lyft fram dockornas form och vattenspegel
Frihamnens centrala placering i staden	Skapa en stor mötesplats centralt i staden där gamla, unga, olika nationaliteter och grupper kan mötas på samma villkor.	Skapa platser för möten och aktiviteter Bjuda in till parken genom stora stråk och siktlinjer

3 Referensparker

Här presenteras parker som har fungerat som förebilder och inspirationskällor till mitt gestaltungsförslag. Referensparkerna sätter Frihamnens förutsättningar i perspektiv och visar på hur andra arkitekter har förhållit sig till liknande fall. De är tre parker som anlagts på industrimark kring 2000-talet, men som fokuserar på specifika förutsättningar. De beskriver även kort hur gestaltningen förhåller sig till landskapet, staden, människan i parken och platsens historia. Referensparkerna presenteras i tre huvudrubriker. Studierna av parkerna avslutas med varsitt stycke med rubriken *Inspiration*, i vilken jag beskriver vad i parkens gestaltning jag inspireras av i min kommande utformning av Frihamnen.

1. Daniaparken, Malmö

Park vid vattnet som har som mål att visa på hur man kan förhålla sig till vattnet.

2. Fornebu, Oslo

Park i den stora skalan som mål att visa på hur man kan förhålla sig till en framtida situation. Studiens referenspark är ett exempel på park som har anlagts innan bebyggelsen på en tidigare flygplats.

3. Zhongshan Shipyard park, Kina

Parken har som mål att visa på hur man kan förhålla sig till den platsens industriella arv.

FOTO: ÅKE ESON LINDMAN, BILDEN ÄR BESKUREN.

Daniaparken

Västra hamnen, Malmö

Bakgrund

I norra delen av Bo01- området i Malmö ligger Daniaparken. Den var en del av den internationella bomässan 2001 och färdigställdes samma år. Parken är ritad av landskapsarkitekten Thorbjörn Andersson och PeGE Hillinge, FFNS Landskap. Storleken på parken är 2 hektar och den ligger längs med en del av Västra hamnens kustlinje. Området användes tidigare till hamn- och industriverksamheter. Idag präglas området av varierade bostadshus och offentliga platser att vistas på.

Gestaltningssidé

Thorbjörn Anderssons gestaltning bygger på att förstärka den visuella bilden av kustlandskapet, upplevelsen av havet och vinden. Med citatet beskriver han platsens problematik.

Platsen rymmer en dubbelhet: - Man vill kunna vara vid och komma åt vattnet men å andra sidan behövs skydd mot sjösidan och dess friska bris.

(Andersson, 2001, s.12).

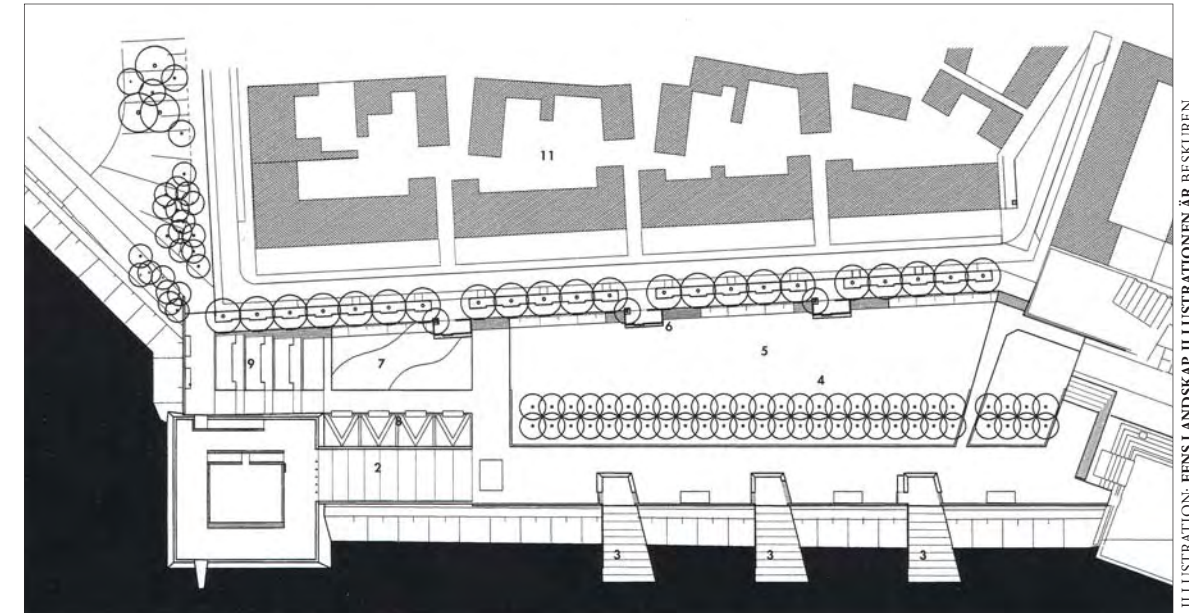

ILLUSTRATION: FFNS LANDSKAP; ILLUSTRATIONEN ÄR BESKUREN.

- SITUATIONSPLAN 1:1000
1. NODEN	6. BALKONGERNA
2. STORA RAMPEN	7. TORRÄNGEN
3. SPEJARE	8. ZIGZAG-PLANTERINGARNA
4. OXELRIDÅ	9. PERENNTERRASSERNA
5. GRÄSFÄLTET	10. BEFINTLIGT HUS (RALPH ERSKINE)
	11. PLANERAD BEBYGGELSE

Bilden visar "balkongerna", där man kan blicka ut över havet.

FOTO: ÅKE ESON LINDMAN

Bilderna av landskapet förstärker han genom att använda sig av förhållnings-sättet "dölja- visa". Rummen gestaltas genom att dölja utblicken för att senare öppna upp den. Ett döljande elementet är träpalissaden som öppnas upp på några platser för att ge plats åt tre lutande betongtrappor. De riktar sig ut i form av en triangel och förstärker siktlinjen ut mot havet. Dessa trappor i betong kallar han "spejare"(Andersson, 2001).

Efter att ha gjort visit blev vi övertygade om att vinden, ljuset, horisonten, de långa utblickarna och havet var platsens styrka.

(Andersson, 2001, s.12)

Citatet visar att platsens landskap och klimat värderas högt av Thorbjörn Andersson och medverkande.

Parkens struktur

Daniaparken är en storskalig park i ett storskaligt landskap. Den förhåller sig till landskapets utbredda format (Andersson, 2001). Arkitekt och kritiker Rasmus Wærn beskriver Thorbjörn Anderssons gestaltning av Daniaparken som en funktionell skulptur. Den skapar på samma gång som den tillgodoser behoven. Parkens mitt har hållits fri för att kunna nyttjas av människan, medan kanterna ger maximala möjligheter för havets och fältets åskådare. Rasmus Wærn belyser med sitt citat sin åsikt att Daniaparken är gestaltad inifrån - ut och att rymden är deras gemensamma innehåll (2001).

De är varken för- eller bakgrunder, utan själva sin egen huvudsak. De delar insikten om rymden som platsens själ, och lägger sina kroppar vid sidan av.

(Wærn, 2001, s. 23)

Parkens formspråk

Parkens formspråk är starkt geometriskt och vittnar med sin form att den är skapade av människan. Ett exempel på geometriskt inslag i parken är "gräsfältet". Den visar med sin strikta form koppling till det ordnade staden. "Gräsfältet" kan liknas vid en matta som framhäver det offentliga rummets finrum. Mötet med naturens mjuka former kontrasteras med strikta elementen som "noden" och "spejarna".

Platserna i parken

Parkens vidsträckta rum innehåller flera olika stora rumsbildningar. De mindre rummen utgörs av de tidigare nämnda "spejarna" och tre träbastioner som ligger placerade i parkens bakkant. Thorbjörn Andersson beskriver att dessa platser är tänkta att fungera som vistelseyta för 20-30 personer (2001). Rasmus Wærn skriver om hur "spejarna" inbjuder på ett lyckat sätt till både lek och vila (2001). En annan plats är den så kallade "noden" som man kan hitta i parken nordligaste del. Den rymmer ett par hundra människor i kontrast till det största rummet, gräsfältet, som rymmer ett par tusen människor. Thorbjörn Andersson skriver att parken är uppbyggd kring tankar om social användning för olika sammanhang (2001).

Upplevelser

I Daniaparken har upplevelserna av klimatets faktorer och det stora landskapet lyfts fram och förstärkts. Vågorna och vinden visualiseras tydligt i mötet med "spejarna" och noden. Här skapas ingen mjuk övergång utan en dramatisk kollision. Rasmus Waern beskriver mötet som det som inger starkast intryck i parken (2001). Denna dramatik kan du som besökande bli en del av, genom att gå ut på språngbrädan på "noden". Då befinner du dig på osäker mark, vattnet omgärdar dig och vinden rycker tag i dig. Tomas Baier som är landskapsarkitekt upplever något liknande och skriver om arkitektens skapande av platser i parken som ger möjlighet till sensoriska upplevelser. Han nämner språngbryggan som en av dessa platser med sensoriska upplevelser (2003). Tomas Baier beskriver vilka upplevelser han bevittnar på platsen. Citatet visar på parkens visuella kvalitéer och upplevelser.

FOTO: RIKARD LEHMANN, BILDEN ÄR BESKUREN.

Platsen erbjuder unika intryck: vidden av havet, himlen och horisonten, solnedgångar och andra naturkrafter som vind och vågor.

(Baier, 2003, s.17, min översättning)

Det stora landskapet lyfts fram och dramatiseras när människan visar sig i det. Tydligast upplevs det när en människa kan ses ute på språngbryggan. Jag upplever spänning i bilden av att se henne, liten i förhållande till den enorma utblicken. Beträktaren kan uppleva att personen är utsatt, lämnad åt den vilda

naturen utan skydd från ”noden”. Ute på spången upplever man troligen en känsla av osäkerhet och känslan av att vara liten i sammanhanget.

Platsens historia

Thorbjörn Andersson antyder inte att gestaltningen förhåller sig till platsens historia som industriområde. Jag finner själv inga tecken på industriell koppling i gestaltningen. Men något som skulle kunna ha satt sina spår kan ha vara skalan, öppenheten och enkelheten som ett industriområde kan ha. Karaktärsdrag som också kan hittas i kustlandskapet.

Min slutsats

Jag upplever att gestaltningen av Daniaparken bygger mycket på platsens förutsättningar. Där havet är platsens viktigaste komponent. Den största tillgången men också det största problemet. Denna problematik gäller mer eller mindre alla platser vid vatten. För att visa havet använder Thorbjörn Andersson sig av förhållningssättet ”dölja-visa” vilket lämpar sig bra vid denna sort av platser som har omgivningar med landskapskvaliteter. Jag håller med om Rasmus Wærns åsikt om att parken är gestaltad inifrån-ut (Wærn, 2001). Landskapet är en stor del av parken både visuellt och rumsligt.

Parkens stora och enkla strukturer kopplar ihop platsen med det öppna landskapet, och framhäver på detta sätt dess kvaliteter som havet och rymden. På grund av parkens svaga rumsavgränsare blir de oändligt stora rummen en del av det storskaliga kustlandskapet, vilket gör att havets rymd kan upplevas i parken trots att utblicken mot vattnet skärmas av.

Jag funderar på varför gestaltningen är så ordnad. Troligen styrs gestaltningen mycket av närheten till bostäderna och staden. Detta kan vara en förklaring varför inga tecken på industriell verksamhet kan ses i parken. Nutidshistoriska lämningar i form av nedlagda industrier tror jag upplevs av många som obetydliga, skräpiga och utan något speciellt värde. Den historian ligger oss för nära i tiden för att ses som något speciellt och vittnar samtidigt om ett misslyckande och förfall.

Parkens olika storlekar på rum och deras utformning visar att Thorbjörn Andersson har tänkt på att platsen ska kunna inrymma olika stora grupper av folk. Vilket han nämner i artikeln (Andersson, 2001). Han beskrev tidigare en ”dubbelhet”, vilket jag upplever att han gestaltar genom att med ”noden” ta avstånd till vattnet och med ”spejarna” välkomna det. Han koncentrerar möjligheten att närma sig vattnet till ”spejarna” med en pallisad i trä. Där

har vi möjlighet att vidröra vattnet och uppleva dess svalka. På det här sättet lyfts de fram inte bara visuellt utan också på grund av sin tillgänglighet. Jag undrade hur vistelsen längs med kustlinjen hade sett ut om dessa tre ”spejare” inte legat där. Vattnet hade varit svårare att nå. Inget längs med sträckan hade visat möjligheten att närma sig vattnet. När människan står på stenarna vid vattnet står hon i relation till hela kuststräckan istället för de mindre påtagliga platserna som ”spejarna” utgör. Vistelsen blir inte lika påtaglig som när spejarna ramar in den.

Jag tycker att Thorbjörn Andersson visar exempel på en park som nästan helt saknar platser som signalerar om en speciell verksamhet som exempelvis en lekplats. Istället har han fokuserat på upplevelsen av landskapet och naturkrafterna vilket tydligt kan ses i bilder och upplevas på plats. Människorna har själva fått upptäcka platserna och hitta funktioner i dem, som exempelvis används språngbrädan som hopptorn och noden som klättervägg. Han lyckas med att framhäva ”gräsfältet”, både visuellt och som vistelseyta. När ytan står tom framhävs planens geometriska formerna och enkelhet. Fältet blir till en scen där människan eller djur kan få spela teater på. Fokuset hamnar på det enstaka objektet på platsen på grund av bildens enkla sammansättning.

Inspiration

Thorbjörn Anderssons gestaltning av Daniaparken visar på hur man kan förhålla sig till vattnet, landskapet och staden. Jag inspireras av hans sätt att använda sig av en gestaltungsprincip för att förhålla sig till utblicken, vilket kan vara ett framgångsrikt verktyg för att genomföra mitt koncept. Daniaparkens förhållande till den landskapliga skalan och de sublimes upplevelserna av parken inspirerar till att skapa en del i parken som återspeglar den större skalan, vilket skulle kunna framhäva närheten till havets vida landskap. Jag intresserar mig för dramatiken som skapas när vågorna möter den utstickande noden. En upplevelse av detta slag påminner oss om naturens krafter. Att dramatisera mötet med vattnet skulle kunna vara ett sätt att visa på vattnets krafter som hotar att översvämma Frihamnen, men också påvisa närheten till havet. Daniaparkens oprogrammerade innehåll skapar en park där fantasin hos människorna är det som begränsar vad som kan göras och inte i parken. Det förhållningssättet skulle även kunna appliceras på Frihamnen för att skapa en park som är för alla stadens invånare och inte för bara för dem som utövar sport.

Nansenparken

Fornebu, Oslo

FOTO: BJØRBEKK & LINDHEIM

Bakgrund

Nansenparken ligger på en halvö, ca 10 km från centrala Oslo. Den 20 hektar stora parken ligger på marken som en gång utgjorde en del av Oslos internationella flygplats, Fornebu. Innan flygplatsens tillkomst utgjordes Fornebu av ett böljande kulturlandskap, vilket drastiskt förändrades vid anläggningen av flygplatsen. Den avvecklades 1998 och efterlämnade ca 1000 hektar ödemark. Samma år utlystes en tävling om den framtida planeringen av stadsdelen Fornebu, vilket vanns av de arkitekterna Helin och Siitonen. Deras planförslag byggde på att skapa en ringled i ett böljande landskap, med en central park som sträcker sig ut mot vattnet med sju långa "armar". Den nya bebyggelsen hamnar mellan kringleden och parkens "armar". Detta förslag låg till grund till en gestaltningstävling gällande parken som vanns av Bjørkk & Lindheim AS Landscape Architects 2004 (Saieh, 2009). 2008 stod parken klar för att ta emot besökare. Inom de kommande åren väntas den framtida bebyggelsen som ska omge parken att byggas.

Platsens förutsättningar

Platsen utgjordes av ett stort flackt område i form av ett x, vilket var formen efter de tidigare landningsbanorna. Marken bestod till stor del av asfalt och betong. Den tidigare verksamheten medförde att vissa delar av marken var förorenad. I omgivningen fanns kvalitéer som exempelvis områden av kulturmark, landskapsvyer av berg och närheten till vattnet.

Mål

Målen för projektet var att återskapa det tidigare kulturlandskapet och att skapa en förenande, central park. Det skulle göras på en stark ekologisk grund (Saieh, 2009). Material som är Svanenmärkt skulle prioriteras. Dagvattenhantering från framtida bebyggelse skulle tas hand om i parken på ett hållbart och ekologiskt sätt för att främja natur- och djurliv (Statsbygg, u.å.).

Gestaltningssidé

Idén bakom gestaltningen av Nansenparken grundar sig i Fornebus historia av att ha varit ett omväxlande kulturlandskap och dess dramatiska omvandling till flygplats. De två historierna utgör grunden till parkens utformning, där man har valt att dramatisera spelet mellan den strikta flygplatsens linjer och det tidigare kulturlandskapets organiska former (ArkitekturN, 2009), genom att försöka återskapa tidigare natur och ställa det i kontrast till enstaka sparade flygplatslämningar. Detta vill Bjørkk & Lindheim kombinera med kvalitéer från det omgivande landskapet som öppenhet och närvaron av fjärran berg som ger en lugn känsla av himlen och rymden. De vill ge parken en stark identitet, men som samtidigt inte inskränker på landskapets enkelhet och känsla av tidlöshet. Parken är tänkt att fungera som en mötesplats där man kan utöva olika sorters aktiviteter men också uppleva det vackra landskapet (Saieh, 2009).

Parkens form och struktur

Parkens har en tydlig form av sju armar som sträcker sig från parkens mittpunkt ut mot de kringliggande fjordarna. Armarna utgörs av grönstråk som varierar mellan 30-100 meter i bredd och är uppåt 400-500 meter långa. I "armarna" slingrar sig parkens mjukt formade gångstråk för att förena sig i parkens centrala del.

Parkens struktur består av landskapets oregelbundna former mellan vilka mjuka gångstråk letar sig fram. Strukturen utgörs även till stor del av vatten i form av den stora dammen i parkens mitt och de bäckar som likt stråken letar sig fram i de gröna "armarna". Bäckarna är tänkta att fungera som ledningstråk för dagvatten från framtida bebyggelse. Vid parkens centrala damm ligger en

del som kallas "the Strip", vilken symboliserar den tidigare landningsbanan. Den är en av de lämningar som ska knyta an till platsens historia som flygplats. Lämningarna från den tidigare flygplatsen utgör strikta och dominanta strukturen, som står i kontrast till de mjukt formade gångstråken och parkens landskapslika struktur.

Platserna i parken

Platserna i parken består av större och mindre platsbildningar, där merparten har ett strikt formspråk som kontrasterar till parkens landskapslika karaktär. De mindre platserna är utspridda i hela parken medan de större är koncentrerade till parkens centrala del med undantag för huvudentrén.

1. Huvudentrén 2. Damnen 3. Festival Plaza

Huvudentrén

Parkens huvudentrén ligger i parkens nordöstra hörn och utgörs av flygplatsens gamla flygledartorn och en mindre anslutande torgyta. Härifrån leds blicken ut mot parken med en stark siktlinje, som byggs upp av en asfaltsträcka som symboliserar den tidigare landningsbanan. Parallellt med den rinner på ena sidan en ny vattenfåra och andra sidan står en rad pilar. Hit pumpas vattnet i parken för att sedan tas sig ner via den strikta vattenfåran och ut i den naturliga bäcken som slutligen leder vattnet ner till dammen.

Dammen

I parkens mitt ligger 6500 kvadratmeter stor damm som reflekterar himlen. Här i parkens mittpunkt förenas parkens gång- och vattenstråk. Dammen är tänkt att fungera som uppsamlingsmagasin för framtida dagvatten men utgör också huvudattraktionen i parken. Dammens vattenyta skapar en stor vattenspegel i vilken man kan uppleva reflektionerna av himlen. Vattenspelet i dammens ena del skapar en intressant miljö som lockar till lek. Dammen är skådeplatsen för mötet mellan de två historierna, vilka symboliseras på ena sidan om dammen av "The Strip" och på andra sidan av den naturliga våtmarken. De olika karaktärerna har påverkat hur markens möten med vattnet ser ut. På den norra sidan möts vattnet distinkt av raka stentrappor, medan på den motsatta sidan möts den diffust av en slingrig, vegetationsrik strandzon.

Platsen Festival Plaza inbjuder till vattenlek

Festival Plaza

Torget ligger i anslutning till "the Strip" och sluttar svagt ner i dammen. På torgets ena sida ligger ett långt träelement som fungerar som bänk, och på motsatta sidan möts vattnet med svarta block som sticker upp likt isblock ur platsättningen. Några rörliga vattenmunstycken sätter liv på den hårda ytan genom att spruta ut vatten över den och de uppstickande blocken. Gestaltningen uppmuntrar här till vattenlek med de rörliga vattenmunstyckena och andra flyttbara ståelement, som gör det möjligt att ändra vattnets flöde.

Aktiviteter

Aktiviteterna är utspridda i parkens olika delar, mindre aktiviteter finns i parkens armar medan de större ligger i parken centrala del. De mindre aktiviteterna utgörs till stor del av formella lekplatser för barn medan de större ytorna är informella och har för avsikt att locka alla åldrar.

Parkens formspråk

Parkens formspråk bygger på en kullig landskapslik kropp, i vilket mjukt formade

gångstråk slingrar sig fram. I den landskapslika parken bevaras enstaka större element från flygplatsen. De kännetecknas av att vara strikta, enkelformiga och dominanta. Merparten av de nya verksamheterna och platserna karaktäriseras av en strikt linjeföring som kopplar an till landningsbanan. Nico Saieh beskriver formspråket som en dynamisk konversation mellan flygplatsens kompromisslösa linjäritet och det ursprungliga landskapets organiska linjeform (2009).

Upplevelser

Parkens upplevelser är starkt kopplade till närheten av vattnets och landskapets rymd. Närheten till vattnet gör det möjligt att fysiskt känna vattnet och höra ljudet av det. Vattnet är parkens mest fängslande element, vilket visas i parkens mest intressanta vyer där vattnet oftast är med och bygger upp bilden, som exempelvis reflektionerna i vattenspeglarna. Parkens landskap väver sig in i det omgivande landskapet och vidgar på detta sätt bilden av parken. Den vidsträckta bilden gör att rummet upplevs otroligt stort. Vid huvudentrén använder Bjørkk & Lindheim sig av den gamla landningsbanan för att leda besökaren in i parken både visuellt och fysiskt genom att den verkar som gångstråk. Siktlinjen in mot parken förstärks ytterligare med den parallellt liggande vattenrännan, som med sin rörelse mot parkens mittpunkt väcker frågan: - Var tar vattnet vägen?

De rumsliga upplevelserna i parken består till stor del av en upplevelse av landskapets rymd. Tydligast blir känslan av landskapets stora skala vid den uppåsträvande kullen, som med sin enkla utformning och sitt förhållande till himlen ger betraktaren en överväldigande känsla.

Platsens historia

Parken visar på att man har tagit tillvara på platsens tidigare historia av att vara ett kulturlandskap och den nutida historia av att vara flygplats. Kulturlandskapet återskapas och blir parkens kropp, i vilken de strikta flygplatsarkitekturen framträder som mindre inslag. De historiska karaktärernas utseende förfinas och modifieras genom att kulturlandskapet stiliseras och flygplatselementen ges ett nytt ytskikt.

Innan bebyggelsen

Nansenparken är ett exempel på park som byggts innan de tilltänkta husen. Nico Saieh skriver att det är ovanligt i Norge att bygga offentliga platser som denna innan programmet för bebyggelsen är klar (2009). Parkens gestaltning förhåller sig till den framtida bebyggelsen genom att möta områden med en stiliserad landskapmiljö. Den saknar tydliga gränser vilket gör den lätt att

Bilden visar den rekonstruerade landningsbanan som stegvis löser upp sig i landskapet. Ett exempel på hur den flygplatsens historia gestaltas i parken.

FOTO: BJØRBEKK & LINDHEIM

ansluta till. "Armarnas" oregelbundna vegetationsstrukturer medför en högre tolerans för förändring eftersom att de inte utgör några strikta arkitektoniska strukturer. Vegetationsstrukturens kopplar an till det omgivande landskapets utseende och får dem att integreras med varandra. Träden gör även att parken skärmas av från de för tillfället tomma bostadsområdena. Tone Lindeim på Bjørkk & Lindheim AS Landscape Architects menar att det finns en fördel med att anlägga parken långt innan bebyggelsen. Parken hinner växa till sig vilket gör den mer tolerant för slitage från brukarna (Nilsson, u. å.).

Min slutsats

Jag finner att gestaltningen av Nansenparken är ett gott exempel på hur man kan koppla an till det omgivande landskapet och samtidigt skapa en egen identitet, vilket var Bjørkk & Lindheim mål (Saieh, 2009). De stiliserade strukturerna från den tidigare flygplatsen särskiljer parken från vad som skulle kunna upplevas som en del av det omkringliggande landskapet. Bjørkk & Lindheim lyckas med att balansera och kontrastera dessa två olika karaktärer på ett spännande sätt så att båda framhävs och får ett estetiskt utseende. Vattnet visualiserar de två karaktärernas formspråk genom att uppta dess form, som vid huvudentrén är strikt för att i den naturlika delen ta formen av ett slingrande dike. Jag upplever att vattnet utgör den länken mellan platsens forna utseende.

Parkens formspråk bygger på gestaltningsidéerna att visa på det kulturhistoriska landskapet och den tidigare flygplatsen. Detta görs genom att kontrastera strikta linjer, vilket symboliserar flygplatsens verksamhet, med mjuka linjer som återskapar det tidigare kulturhistoriska landskapets former. Sättet att ställa dessa två motpoler i kontrast till varandra är ett etablerat gestaltningssätt som jag anser ofta resulterar i ett stilfullt utseende och det även i detta fall.

Parkens platser kännetecknas av det kringliggande landskapets öppenhet och rymd. Öppenheten och rymden upplever jag som starkast vid dammen där himlen speglas i dammen, vilket förstärker intrycket av himlen. Platserna i parken lyfts fram ur det naturlika parken med ett strikt formspråk.

Gestaltningen av Nansenparken förhåller sig till den framtida bebyggelsen på ett lyckat sätt genom att delvis skärma av med vegetation samt låta gångstråken ligga nersänkt i parken. Istället för att se de tomma områdena ser man det omgivande landskapet och dess berg.

Inspiration

Gestaltningen av Nansenparken visar på hur man kan skapa närhet till vatten genom att ta vattnet till människan istället för att få människan att ta sig till vattnet. Detta förhållningssätt skulle kunna användas vid gestaltningen av Frihamnen för att förstärka intrycket av älven i parken. Parkens struktur och förhållningssätt till framtida bebyggelse väcker tankar om hur mitt gestaltningsförslaget ska kunna klara av förändringar över tid. Jag tycker att Bjørkk & Lindheims sätt att framhäva platser i den landskapliga parken genom att kontrastera det mjuka och organiska med strikta former ger ett spännande intryck. Formspråket skulle kunna appliceras i en eventuell landskaplig del i Frihamnen för att markera platser vid vattnet och skapa struktur i parken.

I bilden kan man se hur Bjørkk & Lindheim förstärker närheten till havet genom vattenspeglar som tillsammans med himlen skapar en havsliknande vy.

Zhongshan Shipyard Park

Zhongshan, Kina

Bakgrund

Zhongshan Shipyard Park ligger i staden Zhongshan i Kina. Parken ritades av Professor Kongjian Yu och hans team på Turenscape, och stod klar 2001. Den 11 hektar stora parken var tidigare varvsindustri och stadens största arbetsgivare med 1300 anställda. När varvet lades ner 1999 bestämde sig staden för att förvandla området till park till minne av arbetarna (Chinese-architects, u. å.). Varvet ansågs återspegla femtio år av socialistisk historia i Kina och kulturrevolutionen på 60- och 70-talet. Denna park är den första kinesiska parken med industriellt tema i Kina. Den har efter sitt färdigställande tilldelats pris från "the American Society of Landscape Architecture" (Honor award of design, 2002) och the Ministry of Culture, China (Gold Medal of Fine Arts, 2004) (Turenscape, u. å.).

Platsens förutsättningar

Parken omges norr- och västerut av vägar och söderut- österut av Qijiang floden. Läget vid floden medför två problem; platsen påverkas av en saltvattennivå som fluktuerar mer än 1 meter varje dag och därmed en översvämningsrisk, vilket medför att floden behöver breddas (Turenscape, u. å.).

Mål

Turensapes mål var att förbättra landskapet i Zhongshan centrum, att öka möjligheterna för rekreation, att skapa en plats som erbjuder kunskaper om miljö och historia, samt att få parken att bli en turistattraktion (Turenscape, u. å.).

Gestaltningssidé

Turenscape gestaltade parken så att den skulle integreras i det urbana stadsmönstret och verka tillsammans med sin omgivning och inte för sig själv. De ville framhäva de senaste 30-40 åren av Kinas historia och få den att uppfattas lika betydelsefull som de senaste tvåtusen år av kinesisk historia. En liknande tanke har Turenscape gällande ekologin. De vill visa på att även inhemska växtarter, som av vissa ses som ogräs, kan vara estetiskt tilltalande och inte bara kultiverade växter som exempelvis rosor (Turenscape, u. å.).

Weeds can be just as beautiful as cultivated roses and peonies.

(Turenscape, u. å., s. 1)

Citatet belyser Turenscape's ifrågasättning av vad som är fult och inte, vilket kan återspeglas i resonemanget om vad som upplevs som betydelsefull historia och inte.

Gestaltungsfilosofi

Turescape verkar efter filosofin att design kan visa på en plats betydelse, genom att bevara, förändra eller skapa nya former. Denna betydelse kan vara funktionell, historisk, kulturell eller ekologisk (Turescape, u. å.). I Shipyard park kan man uppleva deras filosofi i bland annat valet att visa på platsens tidigare verksamhet genom att lyfta fram de historiska båtdockorna.

Bilden visar den röda båtdockan som utgör en av de gamla objekten som modifierats.

FOTO: TURESCAPE. BILDEN ÄR BESKUREN.

Gestaltungsstrategier

Gestaltungsstrategin är att minska, återanvända och återvinna naturliga och mänskligt gjorda material. Turescape nämner att de använde sig av tre metoder för att konstnärligt och ekologiskt dramatisera platsen med dessa material. Metoderna är att bevara, ändra gamla former och skapa nya former. De användes för att kvarlämnade material inte skulle upplevas som en distraktion eller olägenhet. Bevarade material är exempelvis delar av befintliga vegetation. Gamla former som modifierats är bland annat båtdockorna, där den enas takkonstruktion målats röd och den andra vit. Nya former omfattas bland annat av ett gångsystem bestående av raka gångvägar, en röd låda och häckstrukturer som bildar gröna rum. (Turescape, u. å.).

Mary G. Padua är professor på instutionen för landskapsarkitektur vid universitet i Florida, USA. Hon beskriver hur Turescape's strategi tog hänsyn till platsens "genius loci" (Padua, 2006). Turescapes design visar med en landskaplig berättelse platsens arv som på många sätt representerar Kinas senaste femtioåriga historia (Padua, 2006).

Parkens struktur

Parken består till hälften av mark och till hälften av vatten. Förutsättningarna ger parken en landskapskaraktär som kännetecknas av böljande strukturer som utåt floden utgörs av kajer och inåt parken av en bred strandzon, som på sina

platser ordnas upp av strikta terrasseringar. Marken består av en fastlandsdel och en ö-del som hålls ihop av en ram av träd. Ramen öppnas upp vid platsens tre huvudentréer, och utifrån dem sträcker sig raka och slingriga gångstråk ut i parken. De raka gångstråken riktar sig in mot parken och dess objekt medan de slingriga gångarna ligger i dess utkant. Parkens gångnät består till stor del av ett nätverk av bryggor i olika nivåer som gör det möjligt att röra sig över ytor nära vattnet (Turescape, u. å.). Huvudstråket i parken utgörs av industrins gamla järnvägsspår som förstärkts med ett gångstråk på varsin sida om järnvägsspåret. Den sträcker sig från den norra entrén genom en volym av en verkstadsbyggnad som utgörs av ca 180 stycken vita stavar, till parkens

ILLUSTRATION: TURESCAPE

”insjö” där två av varvets båtdocker ligger. Härifrån kan man se vattentornet som ligger på ön. Två stråk länkar ön med fastlandet och gör det möjligt att ta sig ut dit.

Platserna i parken

Entréerna till parken markeras med öppna ytor med träd planterade i raka mönster. Utifrån entréerna sträcker sig raka stråk som förstärker siktlinjer till olika konstruktioner i parken. De som kan ses i siktlinjerna är paviljongen, bärnstentornet, de två båtdockorna och verkstadsbyggnaden. Andra exempel på platser och konstruktioner i parken är tehusen, ön, de gröna strukturerna som bildar gröna rum, den röda lådan och ”insjön”. Nedanför beskrivs några av platserna.

Bilden visar den röda och vita båtdockorna. Deras formspråk kontrasterar till dammens naturlika vegetation.

FOTO: TURENSCAPE, BILDEN ÄR BESKUREN.

Båtdockorna

Båtdockorna ligger vid parkens västra entré och angränsar till två torgbildningar. Byggnaderna användes tidigare till att bygga båtar i. De har sparats i sin fulla storlek och modifierats genom att väggar och tak har tagits bort. Kvar finns bara stommen av metall som på den ena har målats röd och på den andra vit. I en av dockorna har man byggt ett mindre hus med tillhörande brygga. Den andra dockan har man låtit vara tom för att visa på dess konstruktion och tidigare verksamhet.

”Insjön”

I mitten av parken ligger ”insjön”. Den utgör parkens största öppna yta och många av platsens byggnader ligger vid den. Den iscensätts med ett högt sprutande vattenspel vilket man kan se på långt avstånd. På grund av vattnets variation har delar av ”insjöns” stränder terrasserats för att göra det

Bilden visar utblickar från den röda lådan.

FOTO: TURENSCAPE, BILDEN ÄR BESKUREN.

möjligt för människan att befinna sig där samt komma i kontakt med vattnet. Terrasseringarna utgörs av gångstråk och växtbäddar med inhemska växter som tål det salta vattnet.

Den röda lådan

I parkens norra del ligger den röda lådan. Den har tre öppningar som leder en in genom de 3,6 meter höga, rödlackerade stälväggarna. Lådans konstruktion saknar tak. Den röda lådan kopplas an till Kulturrevolutionen i Kina genom bland annat dess röda färg och en skylt vid lådans huvudingång (Padua, 2006).

Parkens formspråk

Formspråket utgår från en landskapslig karaktär som struktureras med ett inre skelett bestående av raka stråk, markerade med alléer. Turenscape skapar med de raka gångarna och byggnadskonstruktionerna en kontrast till det ”vilda” landskapet. Entréerna framhävs på liknande sätt genom att avgränsas mot organiskt formade strukturer med alléer och ett tydligt geometriskt golv. Formspråket är genomgående genom hela parken. Terrasseringarna är ett tydligt exempel hur den ”vilda” naturen ramas in och står i kontrast till bryggornas raka struktur. Den återkommer i de klippa häckarna i parkens norra del, detta framkommer tydligt i planillustrationen.

Upplevelser

Parkens upplevelser består till stor del av visuella bilder som skapas av parkens siktlinjer. Genom dem får man tidigt reda på var man kan hitta några av parkens viktigaste byggnader. På vägen till byggnaderna får man många olika rumsliga upplevelser, som till exempel när man rör sig från den öppnare ytan norr om båtdockorna genom den täta stolpskogen, som motsvarar en tidigare industribyggnad. Ett annat exempel på rumslig upplevelse är när man rör sig

från parkens mer landskapliga parkdel in i den röda lådan. Från att rummet upplevts vidsträckt blir det tydligt avgränsat och förminskat. Tittar man uppåt ser man ett inramat himlavalv som upplevs överväldigande, eftersom det omkringliggande landskapet skärmas av och himlen ramas in blir förhållandet mellan skalorna enorm.

Upplevelsen att se och uppleva rum kan medföra spännande upplevelser. Andra intryck kan vara att kunna vidröra vattnet. Platsens fluktuerande vattenyta skapar en strandzon som är svår att beträda på grund av markens bärighet. Mary G. Padua skriver om att de tillgängliggjorde vattnet för människan (2006), genom att terrassera strandzonen med bryggor. Vilket gör det möjligt att komma i kontakt med vattnet och tydligt se vattennivåns variation i relations med bryggorna. På det här sättet förstärkte Turenscape upplevelsen av vattnet.

På kvällen förstärks parkens byggnader med ljussättning vilket lyfter fram dem och förtydligar deras struktur och färgsättning. Parken blir med ljussättningen en miljö som bjuder på variation i utseende beroende på när på dygnet man besöker den.

Platsens historia

Parkens gestaltning visar på tydlig förankring i Kinas industriella historia. Större delen av byggnaderna visar på platsens tidigare industriella verksamhet. Det historiska arvet förstärks med den nya röda lådan som ska symbolisera kulturrevolutionen.

Det viktigaste genombrottet med parken är enligt Mary G. Padua gestaltningens offentliga erkännande av kulturrevolutionen som i stort har varit tabu som ämne (2006). Minnena från denna våldsamma händelse har av kollektivet bannlysts och blivit ett förbjudet område (Padua, 2003).

Professor Kongjian Yu and his team from Turenscape took the risk of rejecking popular attitudes toward design and created a new approach that acknowledges and incorporates the recent past.

(Padua, 2003, s. 1)

Vy från ovan över Zhongshan Dhipyard Park. Bilden visar parkens oregelbundna form som struktureras upp av ett inre skelett, bestående av raka stråk.

FOTO: TURENSCAPE, BILDEN ÄR BESKUREN.

Parken är antagligen det första offentliga minnesmärket för en epok som kännetecknas av Kulturrevolutionen och händelserna vis Himmelska fridens torg. (Padua, 2006).

Min slutsats

Turenscares skapelse är en park som visar på inte bara platsens historia utan också landets historia, genom att visa på områdets tidigare verksamhet och kulturrevolutionen. Jag upplever att parken är ett monument som visar på den tidigare verksamhet. Det visar Turenscape tydligt med det fysiska innehållet och deras sätt att gestalta parken utifrån ett "utifrån-in"-perspektiv, vilket tydliggörs med de breda siktstråk som leder in i parken. Samtidigt är det ekologiska inslaget i parken tydligt. Parken har en amöba-liknande form som ger den en landskaplig karaktär. Det ekologiska inslaget utgör också stora delar av innehållet i parken, som exempelvis "insjön". Kopplingen till staden förstärks med strikta platsbildningar vid entréerna med starka siktlinjer in i parken. Turenscares gestaltningsidéer har tagit tydliga former i parken.

Det industriella arvet och Kinas historia gestaltas med byggnader som gör att de inte kan missförstås för att vara nedgångna. Byggnaderna modifieras till ett utseende som ger dem ett konstnärligt intryck. De kan antingen utgöras av vita stolpar som fyller den tidigare byggnadens volym och upprätthåller dess struktur, eller skalas av till att slutligen bara bestå av byggnadens regler. Sättet som Turenscape lyfter fram byggnaderna på denna plats tycker jag är lyckat. Att tydligt visa på att byggnaderna upphört med sin verksamhet genom att göra dem obrukbar som lokal, samt ge dem ett nytt ytskikt gör dem till konst. Skulle man spara konstruktionen utan att ge den ett nytt ytskikt tror jag att den uppfattas som en nedgången industri och inte ett konstverk. Konstruktionens gestaltning behöver framhävas som medveten, och detta kan man göra genom

att ge den en finish som tydligt signalerar att konstruktionen är ny. I detta fall tror jag att närheten till staden gjorde att man valde att ge byggnaderna en mer medveten gestaltning. Jämför man denna park med industriparken som ligger på ett längre avstånd från en central stadskärna som exempelvis The Schoneberger Sudgelände Nature Park i Berlin, kan man se att dessa parkers oftare rester av byggnader oftare har kvar ett slitet ytskikt.

Turescape använder sig inte bara sig av befintliga konstruktioner utan tillför också en ny konstruktion i parken. Den röda lådan som ska symbolisera Kulturrevolutionen. Turescape framhäver platsens historia i parken genom att transformera de historiska objekten till konst.

Parkens struktur kan liknas med en organisk form med ett skelett av raka vägar som skapar kontrast till parkens mer ekologiska innehåll. Gångstrukturen har en hierarkisk uppbyggnad där huvudstråket utgör själva ryggraden och den organiskt formade gångstrukturen utgör sekundära stråk. Jag upplever att de smala stråken, som är starkt iögonfallande, har som primär funktionen att förstärka siktlinjer till byggnader och inte fungera som gångstråk. Ett intressant sätt att gestalta en park på, vilket ger den starka visuella perspektiv.

Parkens formspråk bygger på att kontrastera det mänskligt byggda med den vilda naturen. Exempel på mänskligt byggda är de strikta gångstråken och båtdockorna. Den vilda naturen utgörs av bland annat parkens form och den inhemska vegetationen. Kontrasten upplever jag är tydlig vid terrasseringarna av strandzonen. Fokus blir vattnets rörelse mellan de olika bassängerna som skapas mellan gångstrukturen. Turescape lyckas på ett intressant och lugnt sätt visualisera vattnets rörelse.

Parkens upplevelser domineras av visuella intryck och sublima upplevelser. Turescape använder sig av siktlinjer för att visa många av parkens byggnader. Deras funktion är inte längre att inrymma en verksamhet utan att vara konst, som kan upplevas visuellt och rumsligt. De mest intressanta bilden av parken är när belysningen framhäver byggnaderna i nattens mörker. Parkens rumsliga upplevelser består mycket av att känna storleken av byggnaderna.

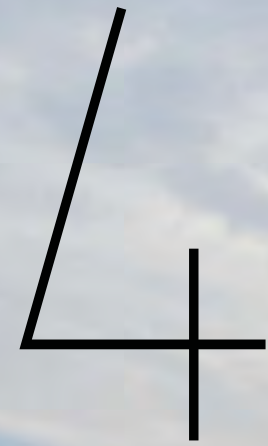

Bilden visar hur tidvattnets rörelse iscensätt med bassänger i olika höjder. Kanterna i till bassängerna fungerar som bryggor och gör platsen möjlig att vistas på.

FOTO: TURESCAPE, BILDEN ÄR BESKUREN.

Inspiration

Turescapes gestaltning av Zhongshan Shipyard Park visar på ett förhållningssätt till att omfatta inte bara platsens historia utan också landets historia. Förhållningssättet skulle kunna tillämpas på Frihamnen för att skapa en park som förhåller sig till stadens historia som hamnstad. Detta skulle kunna förstärka Frihamnens identitet samtidigt som den skulle kunna bli en stark symbol för Göteborg. Parken visar på liknande problem med vatten som barriär som Frihamnen. Den inre strukturen i Zhongshan Shipyard Park visar på hur man kan binda ihop en splittrad plats. Detta skulle kunna appliceras på Frihamnen för att lösa isoleringen, skapa en sammanhållen park och öka tillgängligheten i parken. Gestaltningen visar på hur man kan tillgängliggöra strandzonen och samtidigt skapa ett intressant skådespel av tidvattnets förändring. Förhållningssättet att låta parken förändras med vattnet skulle kunna tillämpas på Frihamnen för att ta till vara på närheten till vattnet och skapa en föränderlig park som ger spännande upplevelser.

Vision

Denna del kommer att presentera min gestaltningen av Frihamnen. Den börjar med att visa tankarna bakom förslaget och därefter gestaltningen av platsen.

Koncept

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

Gestaltningförslaget för Frihamnen bygger på ett koncept som grundar sig på en idé som är Nära vatten, och en gestaltningprincip som är möta och ta avstånd.

Nära vatten

Idén för gestaltningen är att göra vattnet tillgängligt för människan i centrala Göteborg och att förstärka upplevelsen av vattnet, därav förslagets namn *Nära vatten*. Här kan man känna vid vattnet. Uppleva dess livfulla rörelse men också dess stilla vattenspegel. I parken är den storslagna naturen starkt närvarande. Dess slående krafter kan upplevas på vissa utsatta platser. Den utmanande miljön kontrasteras med lugnare miljöer. Som återkommande besökare kommer man kunna uppleva vattnets som ett levande element, som förändrar parken över året.

Skissen visar hur vattnet kan tillgängliggöras för människan i form av låga vattenspeglar. Kvällstid kan vattenspeglarna ljussättas med starka färger vilket gör att upplevelsen av vattnet förändras.

Möta

Ta avstånd

möta...

Min gestaltningprincip är att "möta" eller "ta avstånd" till vattnet. Med att "möta" menar jag det fysiska mötet och det visuella mötet med vattnet. Ett fysiskt möte kan vara att kunna känna vid vattnet. Ett visuellt möte kan vara att se något på nära håll som upplevs koppla an till något längre bort, exempelvis en siktlinje bestående av en vattenspegel som leder blicken mot ett skymtande hav.

- det ska göras genom att få människan att komma i nivå med vattnet och inom räckhåll för att kunna känna vid det

- skapa en variation av miljöer med inslag av vatten. Den trygga miljön i kontrast till den utmanande miljön

- visa vattnet i olika tillstånd: - stilla och i rörelse

- visa vattnets som naturkraft och fenomen

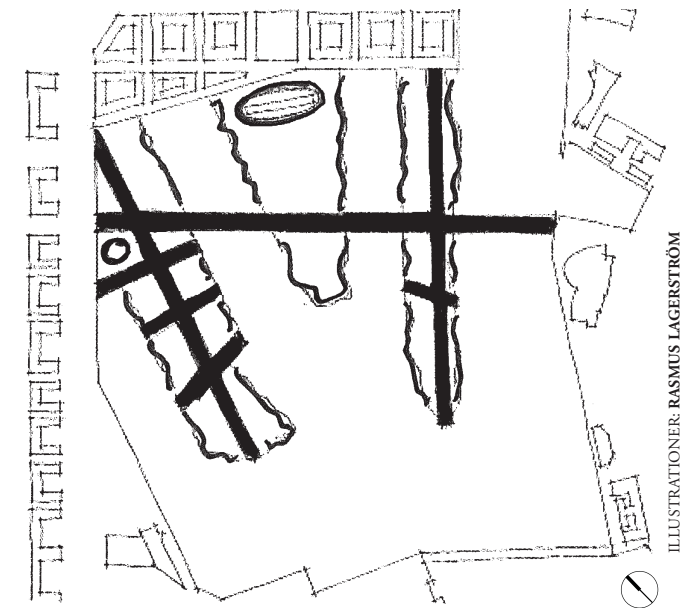
- skapa sekundära stråk nära vattnet som tillgängliggör det

- vattnet ska tillgängliggöras och kopplingen till kusten ska framhävas genom att inte placera verksamheter mellan pirerna

ta avstånd...

Genom att upphöja människan från vattnet och skapa skyddande murar distanseras människan från vattnet. Men detta avståndstagande ger med extrema vattennivåer en möjlighet att komma ut på pirerna och på det sättet närma sig vattnet, vilket är idén bakom förslaget.

- upphöja människan från vattnet med en övergripande struktur som gör området tillgängligt trots extrema vattennivåer

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

Möta och ta avstånd

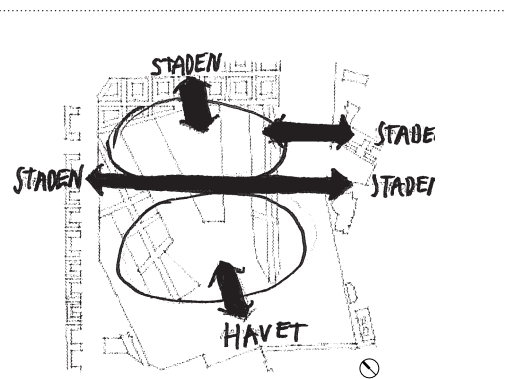
Den schematiska bilden visar med organiska linjer var i parken man kan möta vattnet. De strikta linjerna visar på den upphöjda strukturen som tar avstånd från vattnet.

Utöver konceptet vill jag utveckla kopplingarna till omgivningen, tillgänglighet och siktlinjer. Kopplingar till omgivningen utgår ifrån att minska den upplevda splittringen i området. Genom att påverka parkdelarnas olika karaktär och innehåll kan den upplevda bilden av området och dess omgivning kännas mer sammanhållen. Tillgängligheten har påverkat den övergripande strukturen där även strukturerna på pirerna ingår. Den löser platsens fysiska isolering i dag och i framtiden genom att länka samman alla piler och stadsdelar med två upphöjda huvudstråk. Vilket ger områdena permanent kontakt med varandra. Visuella kontakter framhäver parkens centrala delar. De styr var det ska vara genomskikt i parken. Siktlinjerna löser områdets problem med visuella barriärer. De stärker den upplevda närheten mellan stadsdelarna, pirerna och vattenlandskapet. De framhäver samtidigt parken som en central punkt i området och dess omgivning.

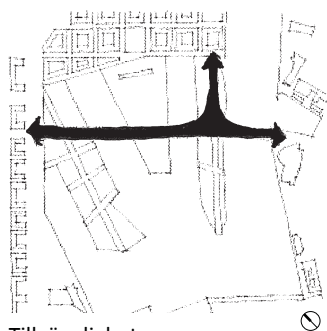
Inspiration

Frihamnens utformning grundar sig förutom analyser och skissarbete på inspiration från bland annat Daniaparken, Nansenparken och Zhongshan Park (se avsnitt Teori s. 27). Jag har inspirerats av förebildernas sätt att förhålla sig till olika skalor, strukturer som klarar av framtida behov och hur man kan förstärka parkens identitet.

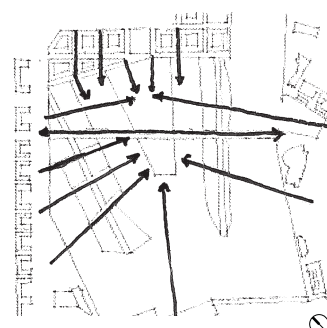
Mitt gestaltsförslag inspireras av den vilda naturen i relation till människan. Där naturen kännetecknas av enorma krafter som tar sig genom hinder som asfalt och skyddsvallar. Men dess krafter är inte bara av ondo utan läker de sår som vi orsakat. Förslaget använder sig av naturens egna sätt att hantera olika förutsättningar. På ytor som stundtals översvämmas växer arter hämtade från den svenska lövsumpskogen. Närheten till vattnet lockar människor att ta sig ut i parken. Jag inspireras av naturreservatens spångar som gör miljön tillgänglig och gör de möjliga att uppleva. Spångarna förstärker relationen till det vilda och det mänskligt ordnade. På spången är man upphöjd från hoten men också styrd i sin rörelse, vid sidan av spången är du blottad för naturen men här har du samtidigt möjligheten att röra dig fritt. Detta skapar miljöer som utmanar människan att ta sig ut i naturen. Men lockas man inte av utmaningen kan man röra sig

Kopplingar till omgivning
Parken anammar närliggande karaktär för att skapa större sammanhållna områden och en mjukare övergång mellan park och omgivning.

Tillgänglighet
Fastlandet och Hisingen binds samman fysiskt genom att skapa en upphöjd förlängning på axeln Kungälvavägen - Östra Hamngatan.

Visuella kontakter
Mittpunkter synliggörs med siktstråk som skapas mellan vegetationen. Pirernas olika utseende framhäver mittpunkterna. Pirerna, stadsdelarna och vattenlandskapet länkas samman visuellt.

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

på de trygga stråken som ger goda möjligheter till att beskåda naturen och människor på avstånd.

Andra inspirationskällor har varit Daniaparken. Den inspirerade mig till hur jag gestaltade Frihamnens möten med vattnet, staden och landskapet. Thorbjörn Anderssons förhållningssätt att "visa - dölja" utblicken har i min gestaltning inspirerat till att förhålla sig till vattnet genom att "möta och ta avstånd". Vilket har varit ledande i mitt arbete efter att undersökningar om ökande vattennivåer visat sig ha omfattande påverkan på området. Daniaparkens förhållande till den landskapliga skalan och de sublimes upplevelserna av havet har inspirerat till att skapa en del i parken som återspeglar den större skalan genom att efterlikna naturen.

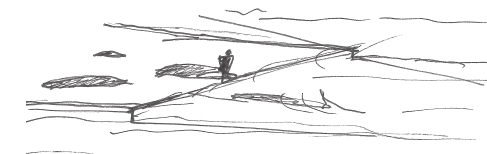
Nansenparkens gestaltning visade på hur man kunde ta vattnet till människan genom vattenspeglar och vattenspel istället för att få människan att ta sig till vattnet. Parkens struktur och förhållningssätt till framtida bebyggelse har inspirerat till att skapa en övergripande struktur som klarar av förändringar över tid. En struktur som skulle kunna uppta nya tillägg av byggnader, funktioner och ändrat innehåll.

Zhongshan Shipyard Park inspirerade utformningen genom sitt sätt att hålla ihop en splittrad plats med ett starkt inre skelett bestående av stora stråk. Turensapes gestaltning av tidvattnets rörelse har inspirerat till att

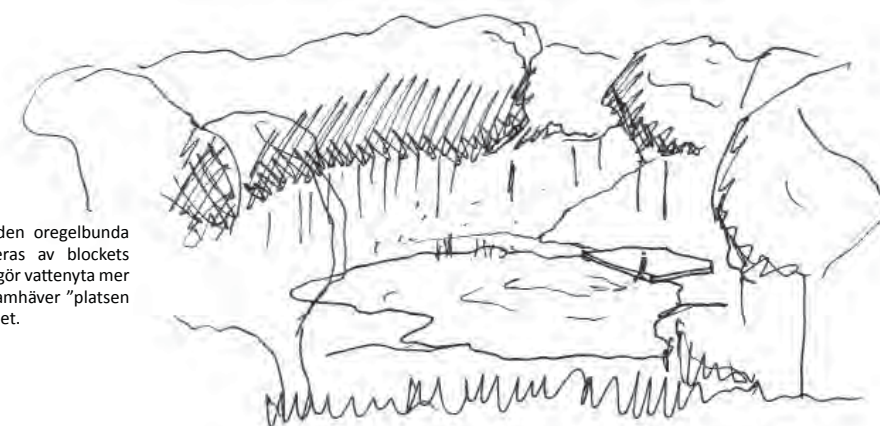
skapa en gestaltning som förstärker vattnets variationer. Turensapes förhållningssätt till att visa på Kinas historia i Zhongshan Shipyard Park har i mitt gestaltsförslag blivit att visa på Göteborgs identitet. En identitet som är starkt kopplad till stadens historia som hamnstad. Frihamnens kontur visar på hur omfattande och betydelsefull sjöfarten är och har varit för Göteborg. Dess centrala placering i staden och igenkännande kontur i kartan ger unika möjligheter att förankra denna nya offentliga oas till att bli en symbol för ett framtida Göteborg som varje göteborgare kan kännas sig stolt över.

Skissen föreställer en plats som förhåller sig till människans skala, vilket ger en miljö som inbjuder till längre vistelse. Utskjutande block skapar en plats där den besökande omsluts av vatten.

Skissen visar hur vattnets naturkrafter kan iscensättas med fasta objekt, där vissa sköljs över med vatten och andra ligger torra.

Skissen visar hur den oregelbunda stranden kontrasteras av blockets distinkta kant. Den gör vattenyta mer lättillgänglig och framhäver "platsen vid vattnet" i rummet.

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

Gestaltningförslaget

perspektiv A

I detta avsnitt kommer gestaltningförslaget för Frihamnen att presenteras i planer, illustrationer, sektioner och förebilder.

Platsen kommer att beskrivas med fokus på att visa miljöer med starka upplevelser av vatten.

Närhet till vattnet och naturens krafter

Klippan

Stora promenadstråk med plats för pavaljonger, kallbadhus och utskikstorn

Kvartersgatorna

Strändernas karaktär varierar från att vara mjuka sandstränder till att bestå av mer dramatiska stenblock

Stranden

Spännande promenad

"Gröna kvarter"

Fortsättning på Lindholms allén

Nya bostäder blir till i blandstaden

Kvarterspark

Möbleringszon i parken intill trottoar ger plats till serveringar

Nytt restaurang- och affärsbälte

Göta älv

"Läppstiftlet"

Mötesplats i närheten av Hisingens nya café- och restaurangbälte

Körsbärsdalen

Lunch i parken

Parken

Sandstrand i centrala Göteborg

Stranden

Livfullt paradstråk binder ihop staden

Frihamnspassagen

Sveriges television

Möjlig utvidgning av befintliga båtplatser mellan Sveriges television och den nya gång-och cykelbron

Nära vatten Frihamnen

Göta älv

Skala 1:4000 A3

Nära vatten - ett gestaltungsforslag for Frihamnens pira i centrala Goteborg
Examensarbete av Rasmus Karl-Oskar Lagerstrom
Fakulteten for naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen for stad och land, avdelningen for landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsprogrammet, SLU Uppsala 2012

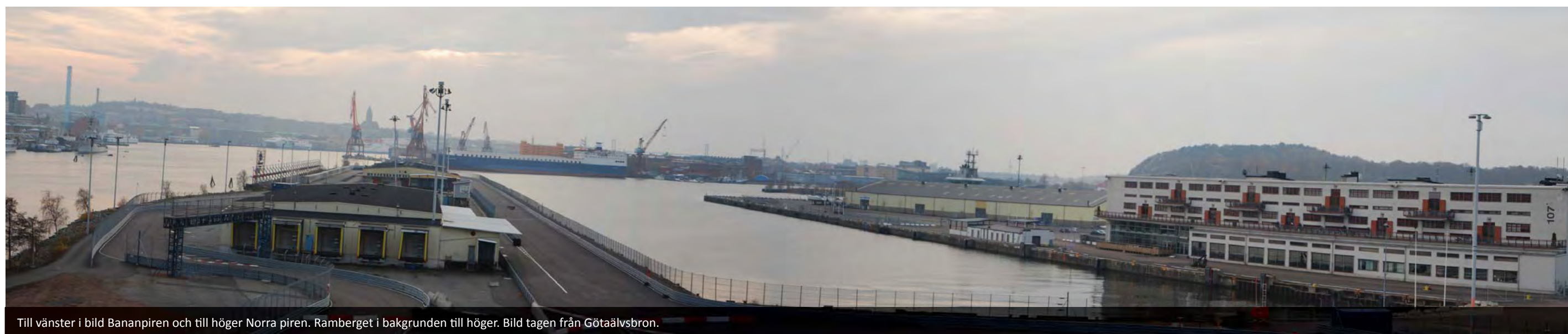
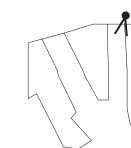

Bild av Frihamnen som den ser ut idag

Upplevelser av vattnet

Illustrationen visar hur vattnet kan upplevas

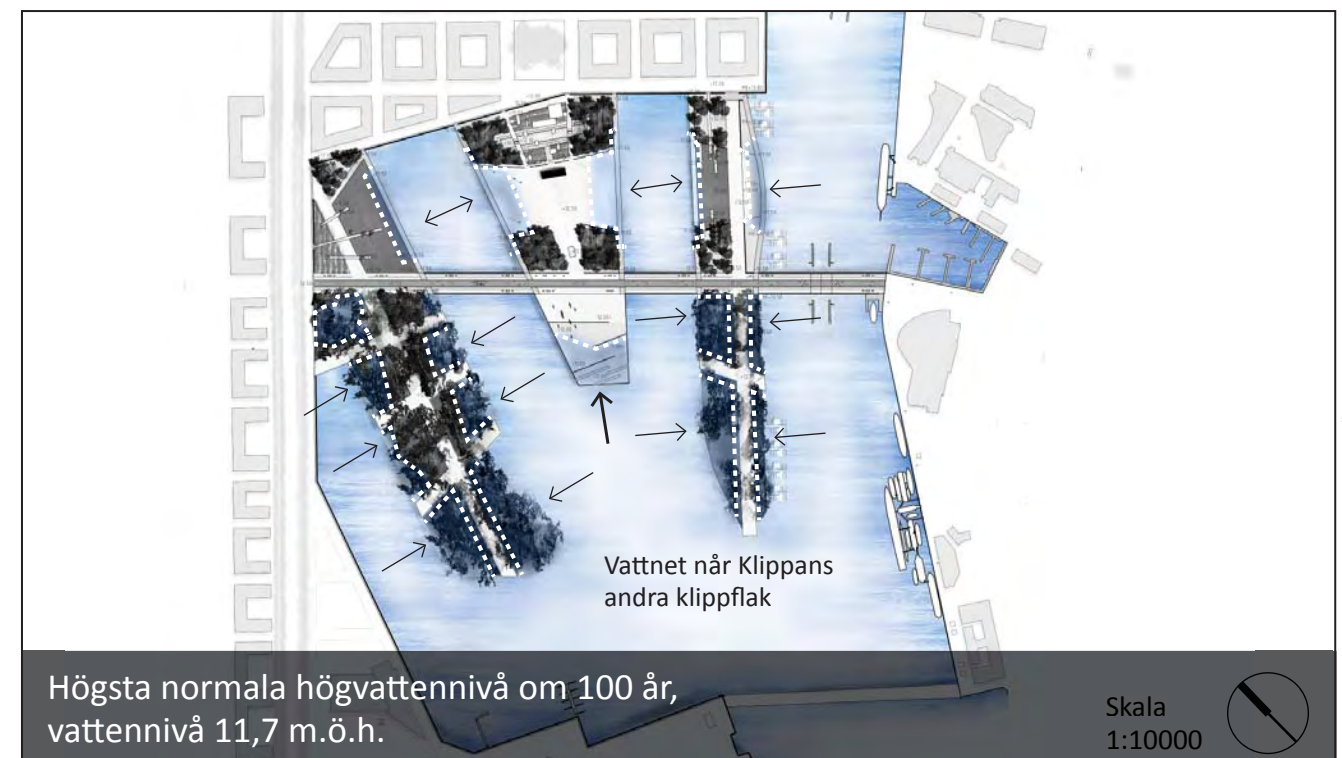
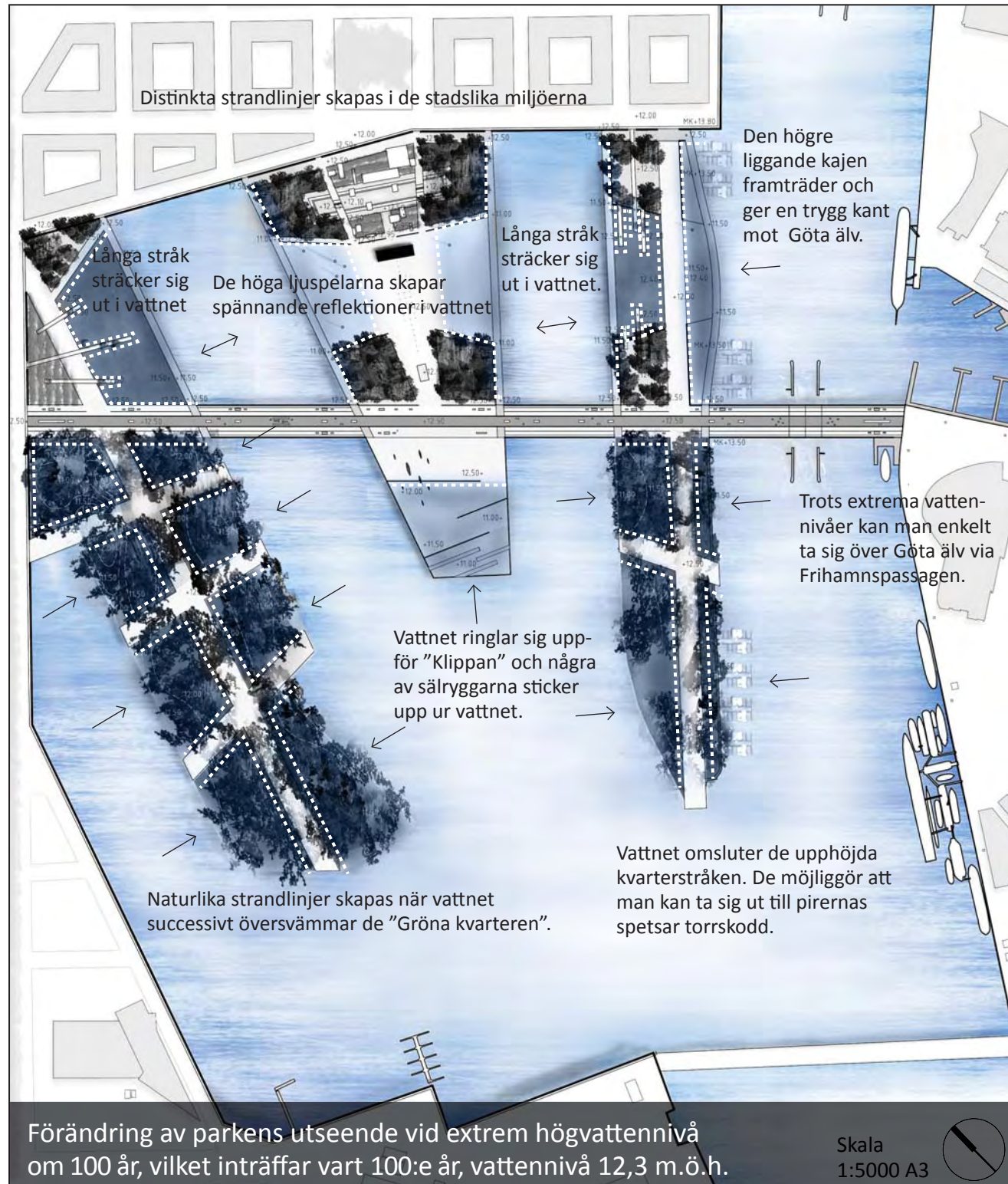
Rekreation

Illustrationerna visar utbudet av rekreation

Vattnet förändrar parken

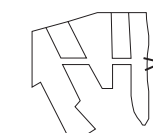
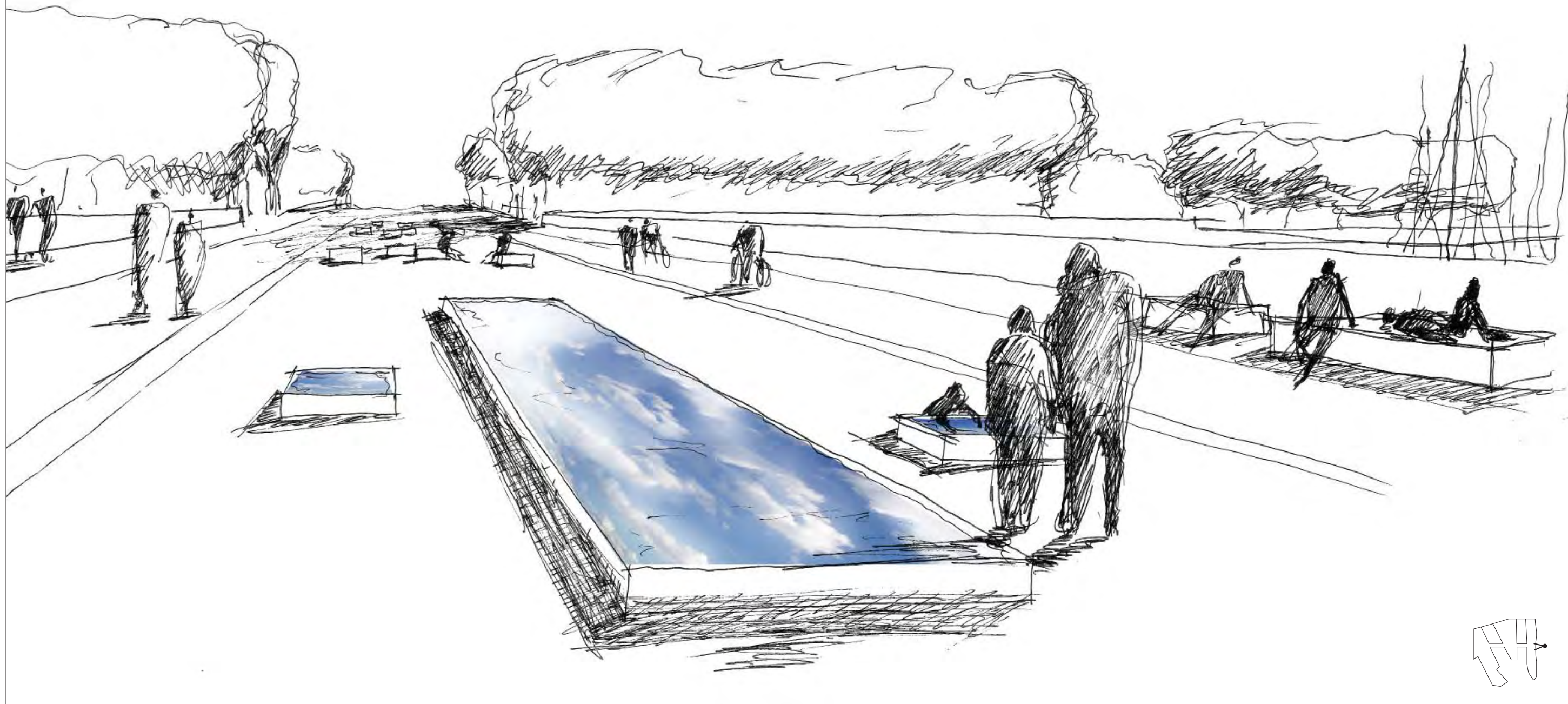
Illustrationerna visar hur vattnet förändrar parkens utseende under året och 100 år framåt

Frihamnspassagen

perspektiv D

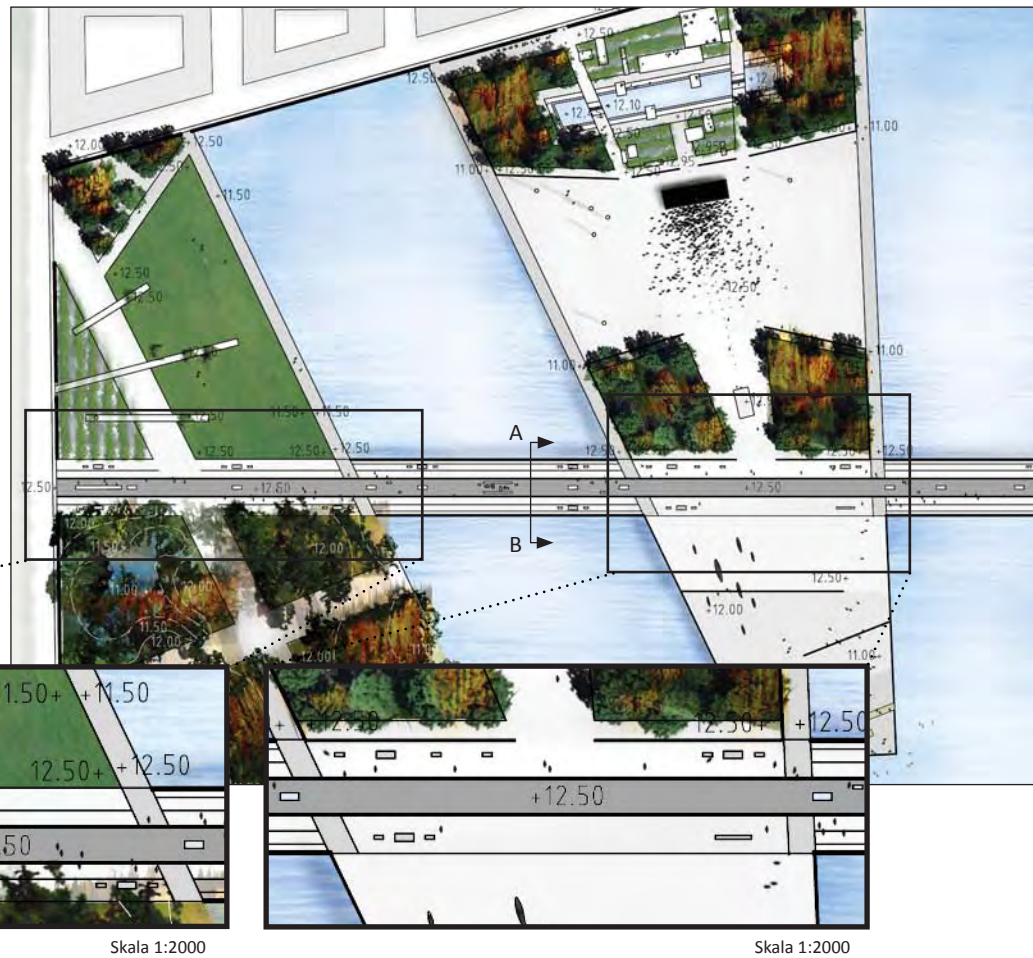
Göteborgs nya paradgata bryter igenom hindrerna längs med älven och gör vattnet upplevelsebart för människan i staden. Tillsammans med Kungssportsavenyn och Östra Hamngatan binder de samman Göteborgs centrum.

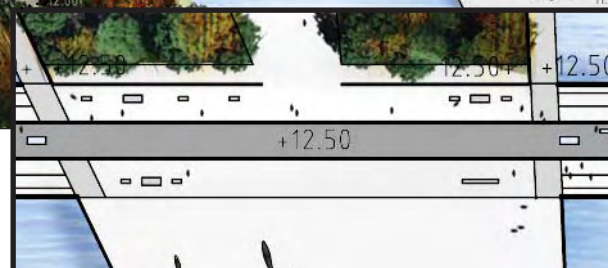
Frihamnspassagen

Den nya förlängningen på paradgatan bildar Göteborgs ryggrad med Kungsportsavenyn och Östra Hamngatan. Den förbinder Hisingen och Frihamnens pিরer med fastlandet och förenar Göteborgs centrala delar. Passagen kommer göra pendlingen lättare och generera att fler tar cykeln till jobbet.

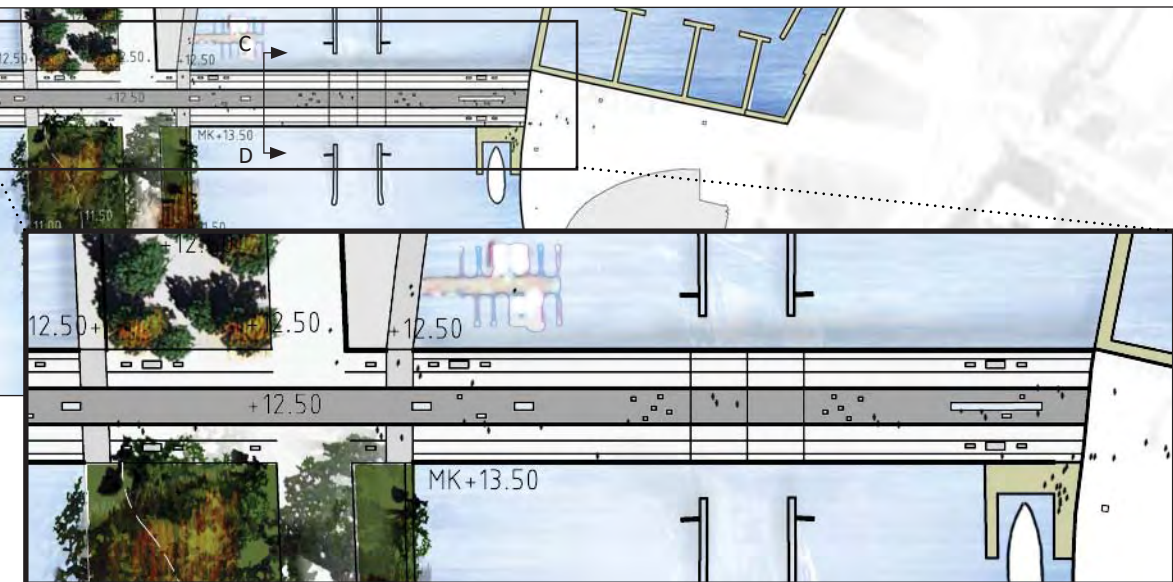
Göteborgs ryggrad

Skala 1:2000

Skala 1:2000

Skala 1:2000

Skala 1:4000

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

Entré från nya Kvillestaden

Entré förstärks med långsträckt vattenspegel, ca 20 cm djup samt stora plattformar av trä och sten på varsin sida om vattenspeglarna.

Aktivitetsstråk

I mitten av gatan ligger aktivitetsstråket. Här finns sittgrupper, glasstånd, plats för utställningar och spontana aktiviteter. I stråket finns arangemang med vattenspeglar som ljussätts på kvällen.

Gatan blir en del av platsen

Gatans gång- och cykelfält för vardera färdriktning förenas vid platsen Klippan. Platsen upplyser den passerande om stadens läge vid vattnet genom klippans riktning ut mot vattnet. Vegetationsridån avskärmar och sätter vattnet på platsen i fokus.

Öppen yta

Yta för serveringar samt tillfälliga installationer och events. I mötet mellan Frihamnspassagen och pирerna upphör delvis stråket och vistelse ytan prioriteras.

Stråkets fördelning

Aktivitetsstråket ligger i gatans mitt. På varsin sida ligger cykel- och gångstråk. Därefter kommer en möblerings-/aktivitetszon som möter ett promenadstråk som går ut längs med muren.

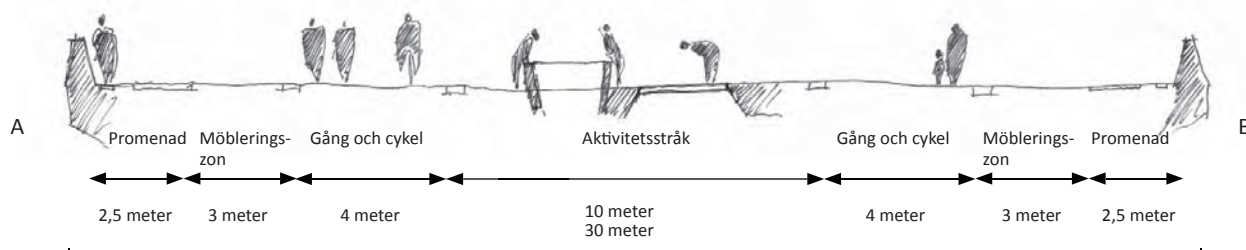
I väntan på

På varsin sida om den öppningsbara bron finns kluster av plattformar att sitta och vänta in förbipasserande båtar.

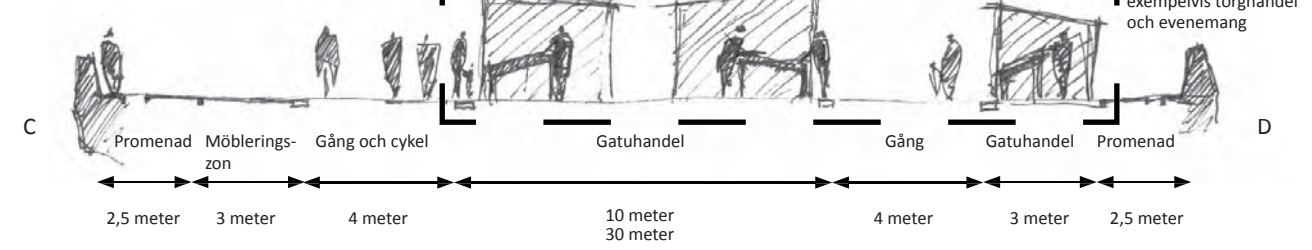
Entré från fastlandet

Frihamnspassagen startar vid Operan en av stadens etablerade landmärken. Entré förstärks med långsträckt vattenspegel.

Gaturummet

Alternativ användning

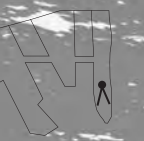

Kvartersgatorna

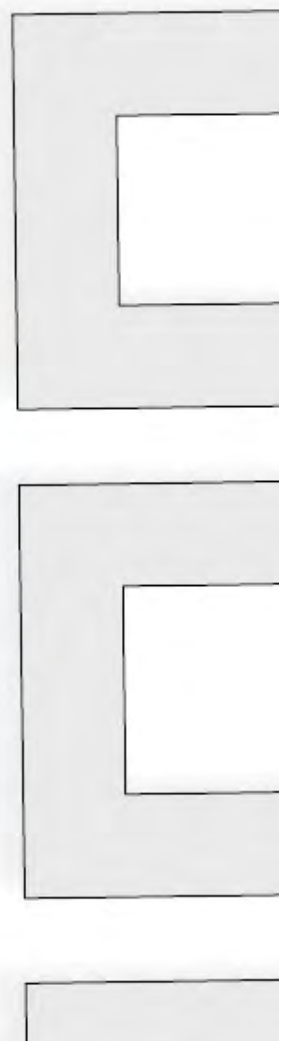
perspektiv C

De upphöjda kvartersgatorna sträcker sig ut genom pirernas parker och tar sikte mot vattnet. I bilden kan den sydväst-liggande stranden skimras mellan träden. Gatornas generösa bredd på 20 meter tillåter promenader, aktiviteter, möbleringar och mindre byggnader. Vid höga vattennivåer översvämmas omkringliggande ytor. Kvar sticker gatorna upp ur vattnet och gör det möjligt att komma nära vattnet.

A2
Två huvudstråk leder in människans i parken. Stråken skapar siktlinjer mot betongplattan i Lunden. Ett intressant ljusspel skapas genom att se de olika upplysta platserna och bakgrunden av de glittrande reflektioner i vattnet.

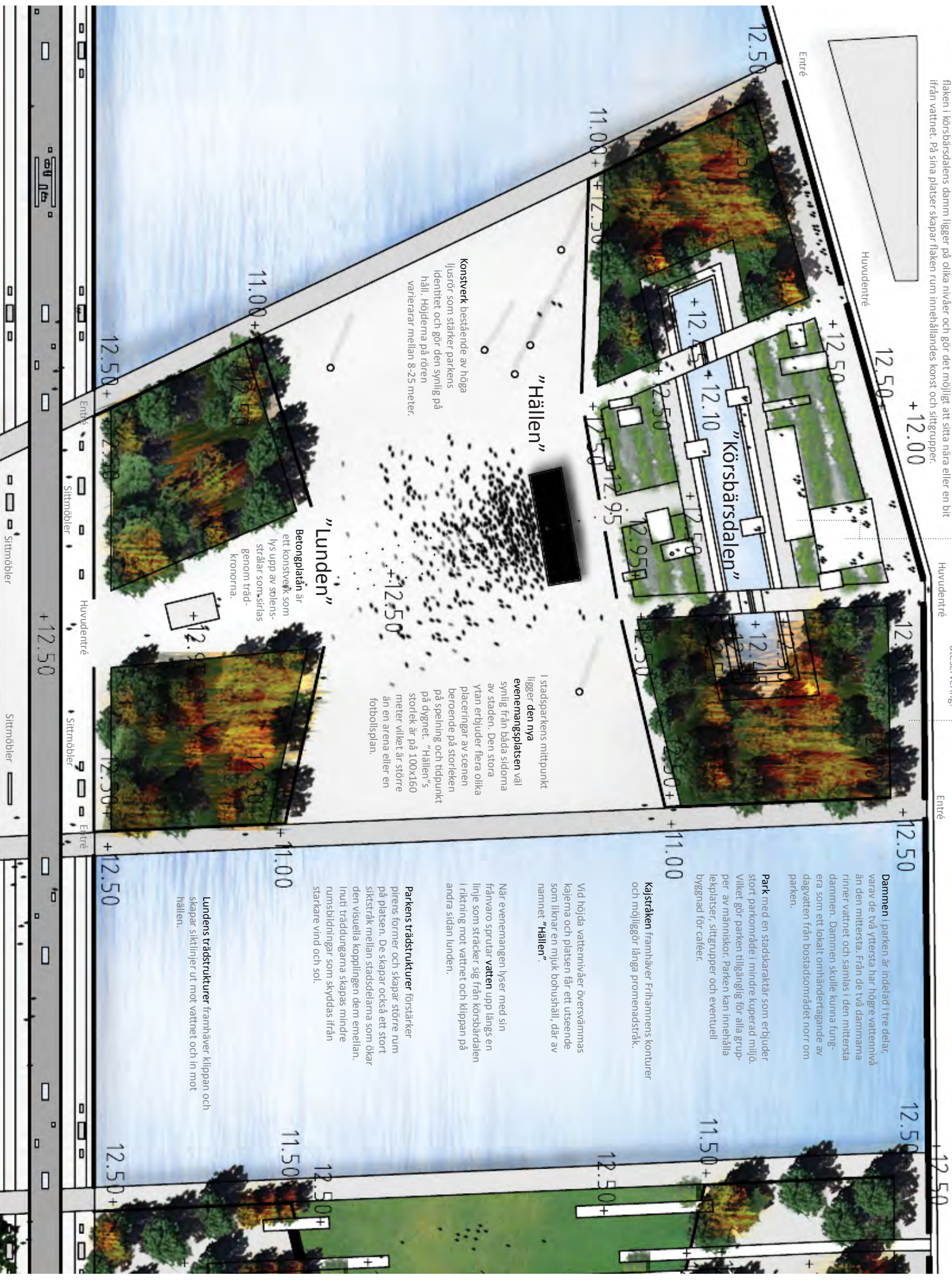

Stråk och möbleringszon ut mot affären skapar attraktiva platser för exempelvis utseservering.

Kalkstenstorget är en av entréerna till Stadsparken. Torget är ett flak i form av en kvadrat i körsbärsdalen. Den utgör med liknande flak en inre struktur i körsbärsdalen. De utsträckande flaken i körsbärsdalens damm ligger på olika nivåer och gör det möjligt att sitta nära eller en bit ifrån vattnet. På sina platser skapar flaken rum innehållandes konst och sittgrupper.

Huvudentré

Entré

+12.00

Huvudentré

Entré

Entré

Dammen i parken är indelad i tre delar, varav de två yttersta har högre vattennivå än den mittersta. Från de två dammarna rinner vattnet och samlas i den mittersta dammen. Dammen skulle kunna fungera som ett lokalt omhändertagande av dagvattnet från bostadsområdet norr om parken.

Park med en stadskaraktär som erbjuder stort parkområde i mindre kuperad miljö. Vilket gör parken tillgänglig för alla grupper av människor. Parken kan innehålla lekplatser, sittgrupper och eventuell byggnad för caféer.

Kajstråken framhäver Frihamns konturer och möjliggör långa promenadstråk.

Vid höjda vattennivåer översvämmas kajerna och platsen får ett utseende som liknar en mjuk dohnshäll, där av namnet "Hällén".

När evenemangen lyser med sin frånvaro sprutar **vattnet** upp längs en linje som sträcker sig från körsbärsdalen i riktning mot vattnet och Klippan på andra sidan Lunden.

Parkens trädstrukturer förstärker priens form och skapar större rum på platsen. De skapar också ett stort siktstråk mellan stadsdelarna som ökar den visuella kopplingen dem emellan. Inuti trädungarna skapas mindre rumslöslinjer som skyddas ifrån starkare vind och sol.

Lundens trädstrukturer framhäver Klippan och skapar siktlinjer ut mot vattnet och in mot hällén.

"Hällén"

I stadsparkens mittpunkt ligger **den nya evenemangsplatsen** väl synlig från båda sidorna av staden. Den stora ytan erbjuder flera olika placeringar av scenen beroende på storleken på spelning och tidpunkt på dygnet. "Hällén"s storlek är på 100x160 meter vilket är större än en arena eller en fotbollsplan.

"Lunden"

Betongplattan är ett konstverk som lys upp av solens strålar som sirlas genom trädkronorna.

"Sälarna"

Större sittplatser med strikt formspråk harmoniserar med Klippans utformning och blir en del av den.

"Klippan"

"Klippan" är en stilistisk avbild av Bohusklipporna på västkusten. Platsens vida rum och storlek ger en överväldigande upplevelse samt möjlighet för tusentals människor att vara där samtidigt utan att det upplevs trångt.

Alternativ evenemangsp plats på Klippans spets.

Åsatserna i omgivningen skapar siktlinjer in mot "Klippan" och platser där man kan uppehålla sig samt betrakta parken.

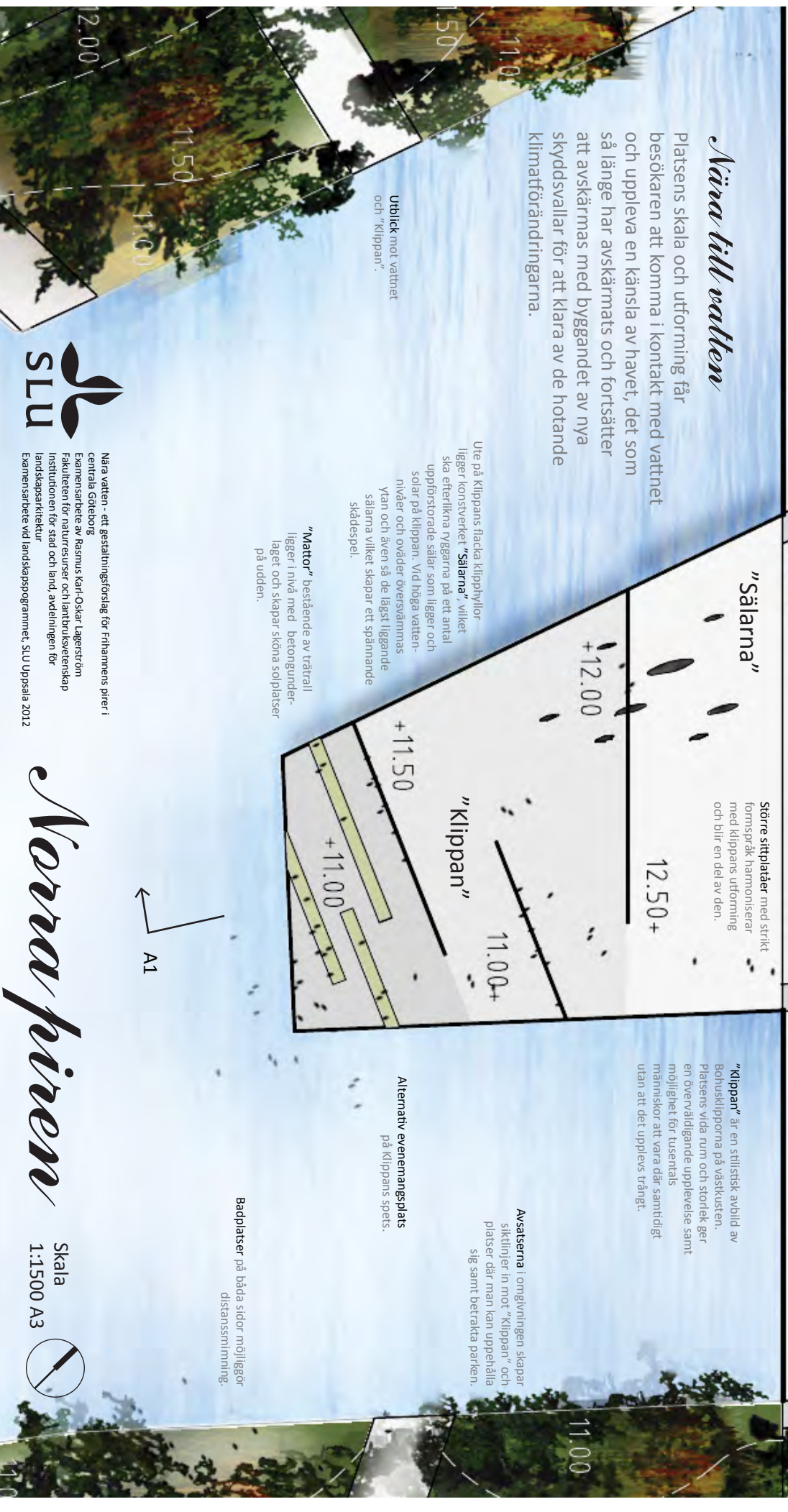
Nära till vatten

Platsens skala och utformning får besökaren att komma i kontakt med vattnet och uppleva en känsla av havet, det som så länge har avskärmats och fortsätter att avskärmats med byggandet av nya skyddsvallar för att klara av de hotande klimatförändringarna.

Utblick mot vattnet och "Klippan".

"Matto" bestående av trätrall ligger i nivå med betongunderlaget och skapar sköna solplatser på udden.

Badplatser på båda sidor möjliggör distanssmirning.

A1

Nära vatten - ett gestaltungsforndling för Frihamns pier i centrala Göteborg
Examensarbete av Rasmus Karl-Oskar Lagerström
Fakulteten för naturresurser och landskapsarkitektur
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsprogrammet, SUU Uppsala 2012

Nära vatten

Skala
1:1500 A3

Klippan

perspektiv A

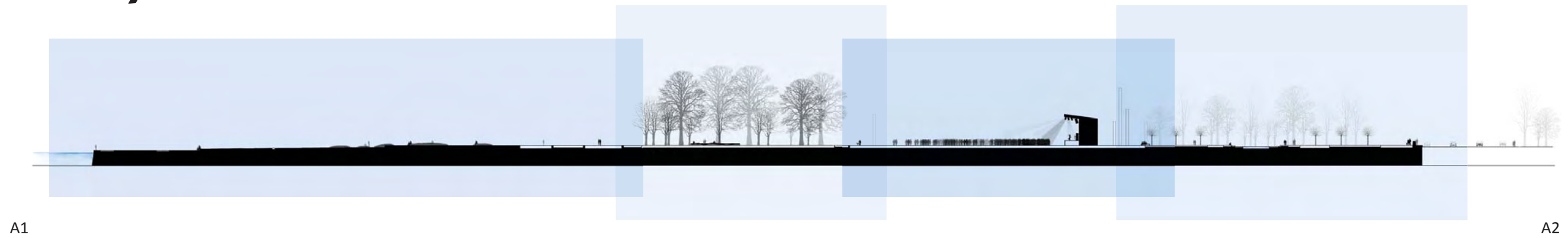
I Frihamnens mittpunkt ligger "Klippan", en artificiell klippa som sträcker sig ut i Göta älv. Parkens gestaltning bygger på att framhäva denna centrala del i parken. De två omgivande pirarna skärmar av och framhäver den strikta klippan från hamnverksamheten genom att skapa ett naturligt landskap. Den landskapliga skalan och avsaknaden på mindre detaljer gör att människan och djur blir det som sätts i fokus på platsen. En plats som ger känslan att vara vid havet.

Norra piren

Skala 1:1500 A3

vyer

A1

A2

Klippan

Frihamns-
passagen

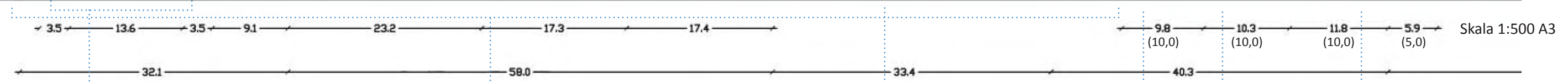
Lunden

Hällen

Körsbärsdalen

ILLUSTRATIONER: RASMUS LAGERSTRÖM

Bryggorna

Klipphyllorna

Sälarna

GC-stråk

Aktivitetsstråk

GC-stråk

De skogsbeklädda pirerna avskärmar Klippan från hamnverksamheten och skapar en mer inbjudande miljö att bada i.

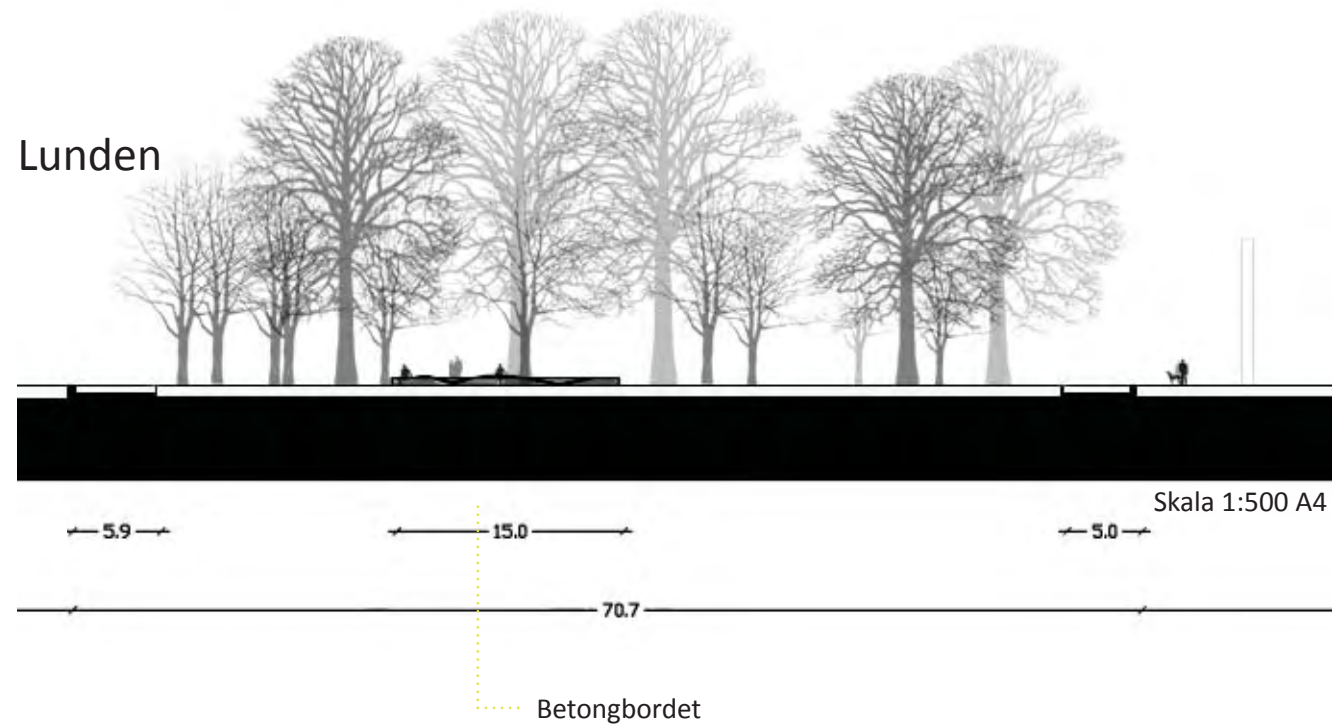

Populär solplats när solen värmer på.

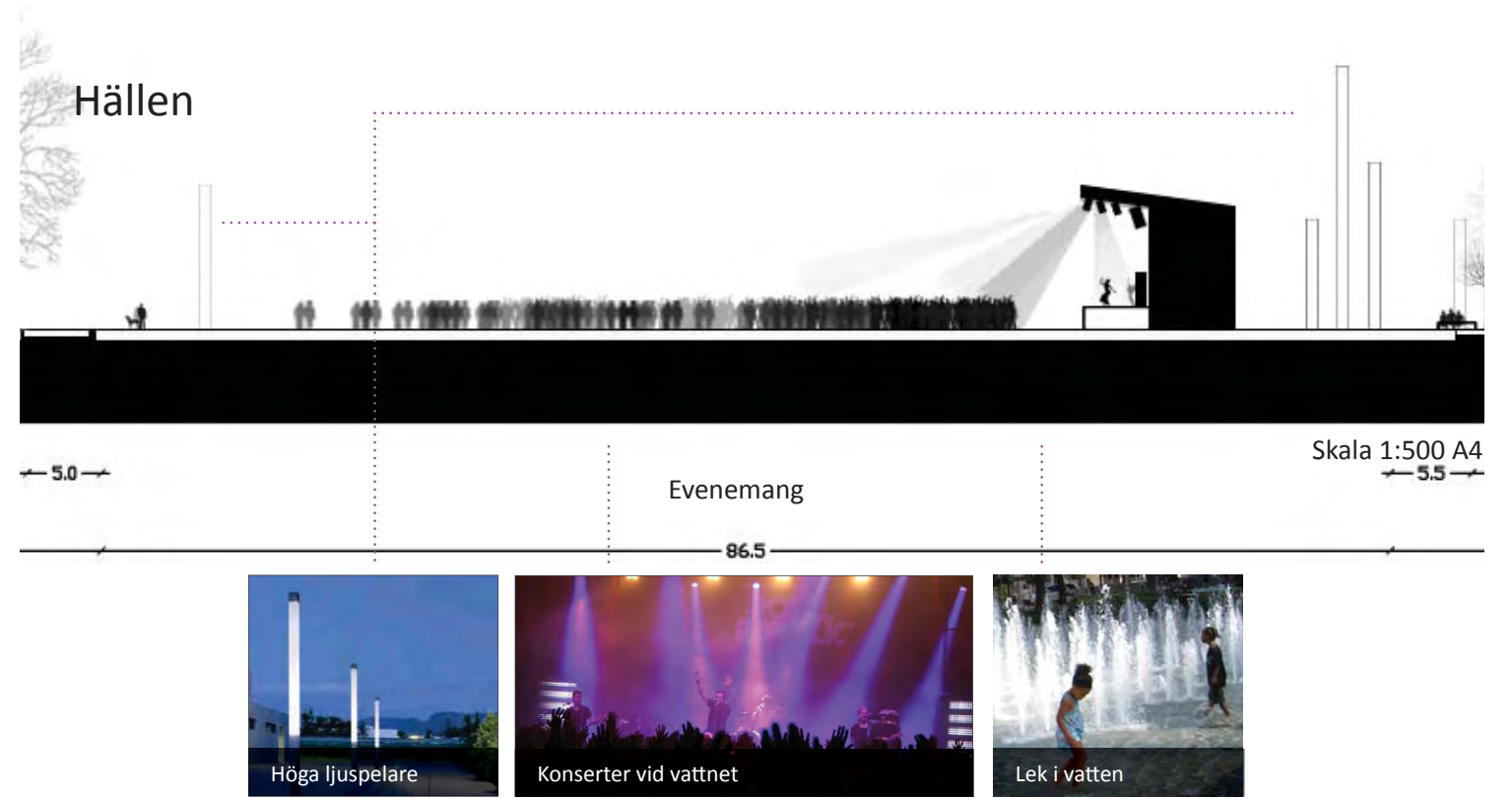

Kulturgata, ytor för ex installationer och dans

Lunden

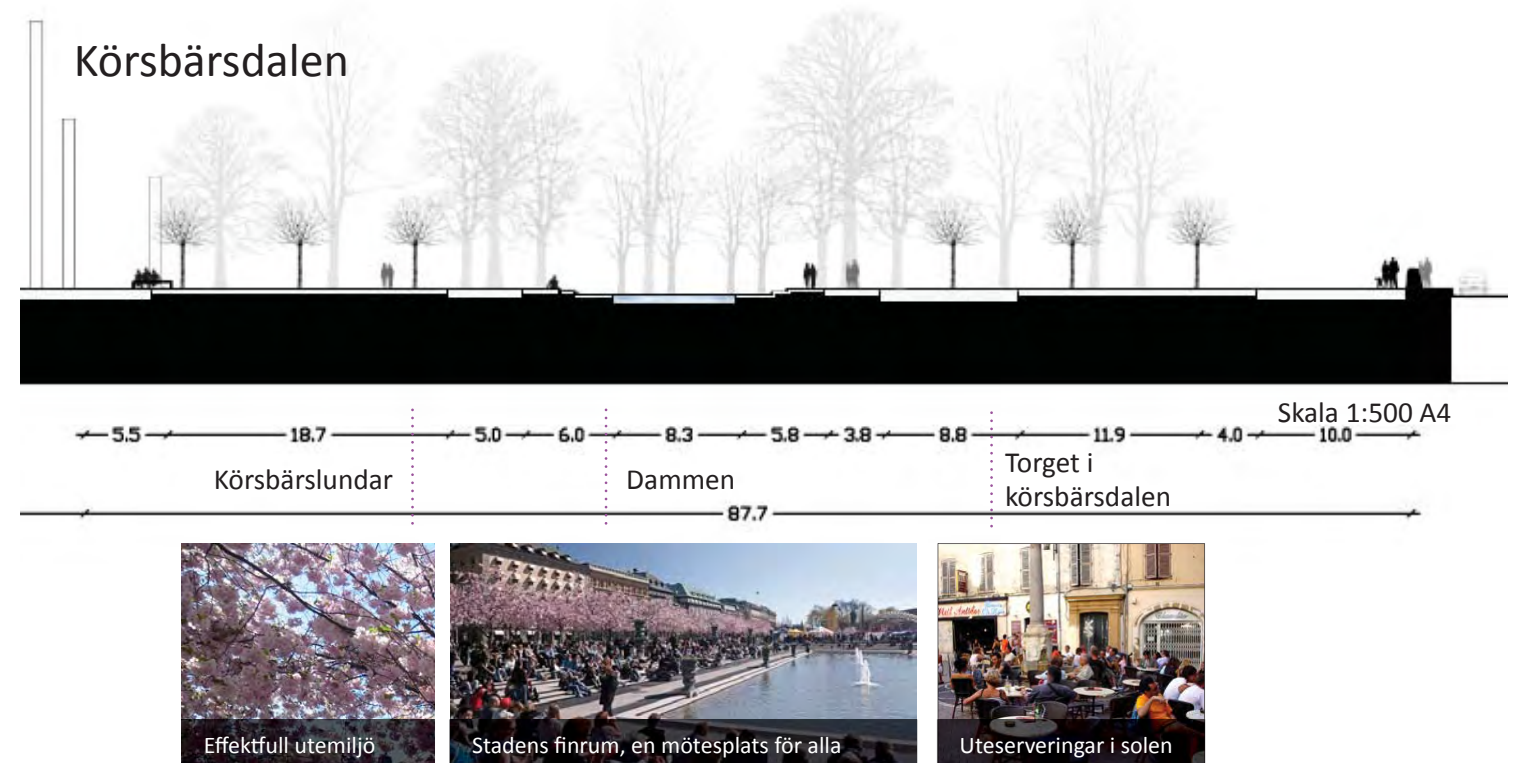
Hällen

I lundens lugn, med utblick mot vattnet och hällen. Bilden visar Grå Mussla - Grey Clam av Jene Highstein i Wanås skulpturpark.

FOTO: ANDREAS WALLIN

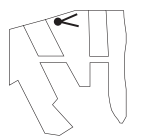
Körsbärsdalen

Körbärsdalen

perspektiv B

Här är Hisingens nya populära stadsrum, Körbärsdalen. Den innehåller körbärslundar som ramar in dammen och det nya Kalkstenstorget. Dammen består av en större damm med en vattenyta till vilka de två andra dammarna rinner ner till. Ut i den stora dammen skjuter flera stora flak vilket skapar stadsrum för vila och möten. Flaken är en del av Kalkstenstorget som ligger i den norra körbärslundan. Tillsammans utgör de Körbärsdalen, ett nytt finrum i Göteborg.

Diskussion

Visionen om att skapa rekreativmiljöer i centrala Göteborg med närhet till älven och upplevelser av vatten svarar på min frågeställning.

Nära vatten visar hur en park på denna plats skulle kunna se ut och vad den skulle kunna ge staden Göteborg och dess invånare. Den skulle kunna bli hela Göteborgs nya stadspark, ett komplement till dagens skogliga stadspark, Slottskogen. Förslaget *Nära vatten* återspeglar stadens historia genom upplevelser av storslagna vattenmiljöer som knappast skulle kunna skapas någon annanstans i centrala Göteborg. Rustad för att hantera framtida klimatförändringar på sätt som skapar nya upplevelser i parken. Dess centrala läge mellan stadsdelarna kan symbolisera mötet mellan invånarna och en splittrad stad. En park som förenar staden. Är inte det en bra grund till en ny central, stadspark för hela Göteborg?

Den nya parken i Frihamnen förhåller sig till stadsplanens givna mål med området genom att ta tillvara och förbättra vattenkontakten, skapa attraktiva mötesplatser, prioritera gående och cyklande, förbättra kopplingar mellan stadsdelarna (Översiktsplan för Göteborg, s. 39, 2009). Parken är inte bara en park för området utan för hela staden. Den förhåller sig till den ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionen (Centrala älvstaden, u.å.). Genom att återskapa naturmiljöer som renar stadsluften från luftföroreningar minskar belastningen på miljön. Hänsyn tas också till den ekologiska dimension genom anpassningen till framtida vattennivåer.

I offentliga miljöer är alla välkomna. Här kan vi mötas på samma villkor, rik som fattig, gammal som ung, invandrare som svensk. Och lära känna varandra. Miljöerna i parken inbjuder till motion och promenader vilka i det stora perspektivet ger välmående medborgare. Näringsverksamhet som exempelvis kallbadhuset skapar jobbtillfällen. Parkens anpassning till

klimatförändringarna medför inga oväntade kostnader vid extrema vattennivåer för framtida generation. Något som också är starkt positivt är att stadens varumärke kan stärkas med satsningen på park i hjärtat av staden. - Eco-staden Göteborg! Med ett tydligt grepp visar Göteborg hur framtidens stad ska planeras. Grått blir grönt! Fokus är människan i samförstånd med naturen. Vilket tydligt visas i stadskartan med de friskt gröna pirerna i hjärtat av Göteborg.

Hur kommer människan påverkas av parken? De tilltänkta upplevelserna i förslaget baseras på min syn på vad som kan utgöra kvalitéer i en miljö. En syn som grundar sig på 5 år studier av landskapsarkitektur, men också från att ha växt upp på landet. Upplevelserna är inspirerade av biotoper i det nordiska landskapet, vilket många kan relatera till. Förslaget två karaktärer, där den ena efterliknar natur är något som kan väcka många frågor. Är det så här en storstad ser ut? Det är inte den bild av storstaden som vi är vana att se den. Men förändring sker ständigt. Göteborg kommer att förtätas och avståndet kommer öka till det omgivande landskapet. Även avståndet till vattnet kommer att öka på grund av invallning av staden. Vad skulle en park i centrala Göteborg med närhet till vatten och natur ha för värde då?

Förslaget bygger på klimatanpassningen *retreat* som är en av tre strategier på hur man kan förhålla sig till området. Vad som skiljer dem åt förutom det skrivna är att *retreat* förhåller sig till klimatförändringarna på ett hållbart sätt där man minimerar framtida kostnader som orsakas av översvämningar. Miljöerna i parken skapar ett varierat utbud av rekreativmiljöer i staden med närhet till vattnet. Med konturerna i stadsstrukturen visar den på stadens historia som hamnstad. Platsens utformning och funktioner är i harmoni med de framtida klimatförändringarna. *Attack* och *defend* utnyttjar inte platsens potential. I fallet *attack* bebyggs vattnet och konturen av pirerna försvinner. Strategin *defend* hanterar situationen som den alltid har gjorts. Med vallar skyddas bostäderna från framtida vattennivåer, vilket ökar avståndet mellan människan och vattnet. Det skulle bli

Tät stadsstruktur i möte med parkmiljö i New York. När parken, Central Park, anlades låg den i utkanten av staden. Idag ligger parken i ett tillsynes oändligt stadslandskap.

fler bostäder enligt *defend* och *attack*. Det rör sig om en skillnad på några tusen bostäder mellan dem och *retreat*. Och en tiotal hektar stor stadspark. I skillnad till de övriga två strategierna tar *retreat* hänsyn staden och alla dess invånare genom att skapa en stor, gemensam park.

Metod och källor

Arbetsprocessen för gestaltningen av Frihamnen har innehållit insamlings-, analys- och gestaltningsmetoder. Utöver detta har det ingått studier som omfattat referensobjekt, vilka inspirerat till utformningen av

parken. Arbetets resultat *Nära vatten* har formats av mina val av metoder.

Teoridelen har påverkat gestaltningen av Frihamnen. Upplägget för studien var att studera, analysera och ta del av andra yrkesverksamma landskapsarkitekters principer för gestaltning av parkerna. Detta gav en förståelse för arkitekturen bakom parkerna och landskapsarkitekternas bakomliggande idéer. Valet av referensobjekt har definitivt påverkat resultatet. Likaså har intryck och tankegångar från dagens samhälle påverkat gestaltningen, vilket även indirekt påverkat referensparkerna som är arkitektur från 2000-talet. Arkitekterna har i dessa fall hanterat och löst förutsättningar som ses som problem av samhället idag, som till exempel hur man kan tillgängliggöra vattnet och samtidigt skydda sig från det. Detta har hjälpt till att se problematiken som gestaltningen har stått inför. Med stödet från studien har resultatet av gestaltningen blivit ett förslag som tar vara på Frihamnens befintliga och framtida förutsättningar.

Metoderna i arbetsprocessen har anpassats för att svara på frågeställningen. Eftersom Frihamnens förutsättningar idag och framtiden, ej var kända innan arbetet påbörjats har forskningsfrågan varit dynamisk fram till resultatet av analyserna. En fastställd forskningsfråga i tidigt skede i arbetet hade begränsat gestaltningens möjligheter att utforska olika möjligheter att utveckla Frihamnen. Begränsningen av att analysera offentliga parker i centrala Göteborg hade kunnat omfatta även privata parker om tid funnits. Området hade också kunnat utökas till att omfatta Slottskogen. Detta underlag hade kunnat visat på fler möjligheter till att skapa ett varierat utbud av rekreativmiljöer.

Gestaltningsmetoderna i arbetet har fokuserat på att tillsammans utveckla Frihamnens förutsättningar och skapa miljöer för rekreation. Gestaltning domineras av metoder som tar hänsyn till hur platsen förhåller sig till omgivningen. Ett arbetssätt hade kunnat vara att enbart använda sig av metoder som inriktat sig på platsen, vilket kunna lett till ett förslag som varit starkare som objekt

och djärvare till sitt uttryck. Ett sätt att komma fram till ett mer objektifierat uttryck och djärvare utseende hade varit ett samarbete med en konstnär.

Vision och tekniska lösningar

Gestaltungsförslaget är en vision om hur Frihamnen kan utvecklas utifrån dagens och klimatstrategin *retreat's* förutsättningar. Förslaget visar på hur nya rekreativmiljöer skulle kunna skapas på ett område som skulle kunna bli Göteborgs centrala stadspark. För att utveckla förslaget kommer det att behövas fortsatt gestaltning av miljöerna i parken. En detaljplanering kommer att ställas inför många utmaningar. Kommer de översvämningsdrabbade ytorna klara av att översvämmas utan större skador? Räcker de befintliga massorna för att kunna bygga upp kvartersgatorna? Hur mycket jordmassor kommer att behövas för att kunna ge goda förutsättningar för den nya vegetationen? Vilken växtlighet är lämplig för ståndortskraven? Kommer det behövas säkerhetslösningar vid klippan, kvartersgatorna och kajerna?

De tekniska lösningarna som behövs för att kunna förverkliga förslaget är många och omfattande. Den viktigaste aspekten är att förhindra skador orsakade av förhöjda vattennivåer. De miljöer som skapats ska klara av att översvämmas utan att större skador uppkommer. Miljöerna med vegetation kommer vara känsliga under tiden för etableringen. En av stränderna kommer att utsättas för mindre erosion på grund av sitt finkorniga material men dess kvalitet motiverar kostnaden. De andra kommer att möta vattnet med en zon av natursten, vilket gör att dem mer beständig mot erosion.

Framtiden

Frihamnen skulle kunna bli Göteborgs nya stadspark. Parken erbjuder miljöer att uppleva som skilljer sig från vad som finns i de övriga parkerna. Platsens centrala läge i staden och närhet till vattnet är kvalitéer som ingen annan park har i Göteborg. Parkens starka identitet i stadskartan skulle kunna visa på en stad som prioriterar invånarnas hälsa och vistelsemiljö. En stad som visar att

den är beredd på framtida exploatering och förtätning. Vad hade New Yorkborna haft för möjligheter till rekreation idag om inte Central Park hade blivit till för 160 år sedan? Det vi planerar idag är framtidens verklighet.

Att skapa parken kommer att ta tid. De starka byggnadsstrukturerna kommer att i ett tidigt skede ge parken struktur. Däremot kommer miljöerna söder om Frihamnspassagen att behöva utvecklas i etapper. Storleken på miljöerna och deras avstånd till staden motiverar en extensiv hantering av uppbyggnaden av miljöerna. Utmaningen är att få dessa miljöer attraktiva och möjliga att uppleva under uppbyggnadstiden. Miljöerna i de norra kvarteren om Frihamnspassagen kan skapas på kortare tid, genom att investera i större växtkvalitéer. Detta motiveras med att dessa miljöer är mindre omfattande i storlek och närmare bebyggelsen. Dessa miljöer skulle vid ett tidigt skede kunna erbjuda rekreation i form av gräsmattor att vistas på och lundar att fika i.

En möjlighet med klimatanpassningsstrategin *retreat* är att den gör att parken kan anläggas redan innan bebyggelsen är bestämd. Nansenparken i Oslo är ett exempel på ett nutida projekt där detta tillvägagångssätt tillämpats. Det skulle innebära att människan tidigare skulle kunna få glädje av området och lättare att kunna ta sig mellan fastlandet och Hisingen. Tid skulle också sparas i uppbyggnaden av miljöerna i parken.

Slutsatsen är att man kan skapa ett varierat utbud av rekreativmiljöer för invånarna i centrala Göteborg genom att ta tillvara närheten till älven och göra den tillgänglig. Detta kan ske redan innan bebyggelsen är planerad genom att man utgår från klimatanpassningsstrategin *retreat*. Kommunikationsmöjligheterna förbättras mellan centrala Göteborg och Hisingen vilket i sin tur leder till ett större utbud av rekreativmiljöer för invånarna.

Närheten till vattnet och platsens skala ger en överväldigande känsla som liknar den man kan uppleva ute vid havet.

Källförteckning

Skriftliga källor

Andersson, Thorbjörn. (2001). Daniaparken, Malmö. Arkitektur. 2001. nr 8: 12-15

Götaverken Arendal (1990). Av bestående värde. Göteborg: GVA.

Baier, Tomas (2003). Die Schwedischen Landschaften des Thorbjörn Andersson. Lic.-avh.

Branzell, Arne (1976). Att notera rumsupplevelser. Lic.-avh.

Cullen, Gordon (1961). The concise townscape. London: Architectural press.

Grahn, Patrik & Sorte, Gunnar J. (1985). Hur används parken? Stad och Land rapport nr 39 Alnarp 1985

Lidy, C. (2006). A study of landscape architecture design methods. Virginia Polytechnic Institute and State University. Thesis of Master of landscape architecture.

Lynch, Kevin (1960). The Image of the city. Cambridge: M.I.T. Press.

Wærn, Rasmus. (2001). Ingenting här, ingenting där. Arkitektur. 2001. nr 8: 23-27

Elektroniska källor

ArkitekturN, (2009) hemsida ”Nansenparken”, (2009) tillgänglig på <http://www.arkitektur.no/?nid=192285> (2012-02-12)

ASLA, (2002) ”Zhongshan Shipyard Park” tillgänglig på webbadressen <http://www.asla.org/meetings/awards/awds02/zhongshan.html> (2012-02-12)

Buildingfutures, u.å. elektroniskt dokument ”Facing up to Rising sea-Levels: Retreat? Defend? Attack?”, tillgänglig på webbadressen http://www.buildingfutures.org.uk/assets/downloads/Facing_Up_To_Rising_Sea_Levels.pdf (2012-07-10)

Centrala älvstaden, u.å. hemsida ”Om”, tillgänglig på webbadressen <http://www.centrala Alvstaden.nu/om> (2012-02-12)

Chinese-architects, u.å hemsida ”The Zhongshan Shipyard Park”, tillgänglig på webbadressen http://www.chinese-architects.com/en/projects/detail_thickbox/1797/plang:en-gb?iframe=true&width=850&height=99 (2012-02-12)

Göteborgs Stad hemsida ” Centrala Älvstaden- mer än bara ett område”, tillgänglig på webbadressen <http://www.goteborg.se/wps/wcm/connect/b09b248046d0cbdaa635be1be967c6de/-5199127.pdf?MOD=AJPERES&CA CHEID=b09b248046d0cbdaa635be1be967c6de> (2012-02-12)

Lundfall, Christian, (u.å) hemsida ”1600-talet”, tillgänglig på webbadressen <http://www.goteborg2021.com/historia/1600-talet/>(2012-02-12)

Lundfall, Sebastian, (u.a.) hemsida ”1700-talet”, tillgänglig på webbadressen <http://www.goteborg2021.com/historia/1700-talet/> (2012-02-12)

Mistra Urban Futures, (2010), tillgänglig på webbadressen <http://www.mistraurbanfutures.se/download/18.7df4c4e812d2da6a416800089381/Diskussionsmaterial+pilot+2.pdf> (2012-02-12)

Nilsson, Göran, (u.å) hemsida ” Fornebu i Oslo - från flygplats till landskap”, (u. å.) tillgänglig på webbadressen <http://www.movium.slu.se/nyheter/lasmer.cfm?471> (2012-02-12)

Padua, Mary G., (2006) hemsida ”Modernity and transformation: Framing the park in post-Mao Chinese cities”, tillgänglig på webbadressen <http://www.aila.org.au/lapapers/conferences/2006/padua.htm> (2012-02-12)

Padua, Mary G., (2003) hemsida ” Industrial Strength, At a former shipyard, a park design breaks with convention to honor China's recent past. ”, tillgänglig på webbadressen <http://www.asla.org/lamag/lam03/june/feature2.html> (2012-02-12)

Saieh, Nico, (2009) hemsida ”Nansen Park / Bjørbekk & Lindheim”, (2009) tillgänglig på webbadressen <http://www.archdaily.com/33706/nansen-park-bj%C3%B8rbekk-lindheim/> (2012-02-12)

Statsbygg, u.å. hemsida ” Nansenparken”, (u. å.) tillgänglig på webbadressen www.statsbygg.no/utviklingsprosjekter/fornebu (2012-02-12)

Sveriges geologiska undersökning, 2010 hemsida ” kartvisaren Jordarter 1:50 K”, (2010) tillgänglig på webbadressen http://vww.sgu.se/sguMapView/web/sgu_MV_jordartsinfo.html (2012-02-12)

Turenscape, u.å hemsida ” Zhongshan Shipyard Park”, tillgänglig på webbadressen <http://www.turenscape.com/English/projects/project.php?id=71> (2012-02-12)

Översiktsplan för Göteborg, (2009) elektroniskt dokument ” Del 1 - Utgångspunkter och strategier”, tillgänglig på webbadressen http://www.webbkampanj.com/goteborg/op09_del1/ (2012-02-12) Freie Prüfungsarbeit der Landschaftsarchitektur

Stomcykelnät för Göteborg stad, u.å. tillgänglig på webbadressen http://www.goteborg.se/wps/portal/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3gjU-9AjyMvYwMDSycXA6MQFxnDPwtTI-cgA6B8pFm8s7ujh4m5j4G-BhYm7gYGniZO_n4dzoKGBpzEB3X4e-bmp-gW5EeUAeA2p4g!!/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/goteborg.se/goteborg_se/Invanare/Resor_trafik/Cykel/Cykelvagar/Inkrubrik_RT_Cy_Cy_MerOmCykelvagar/art_N400_RT_Cy_Stomcykelnat (2012-04-04)